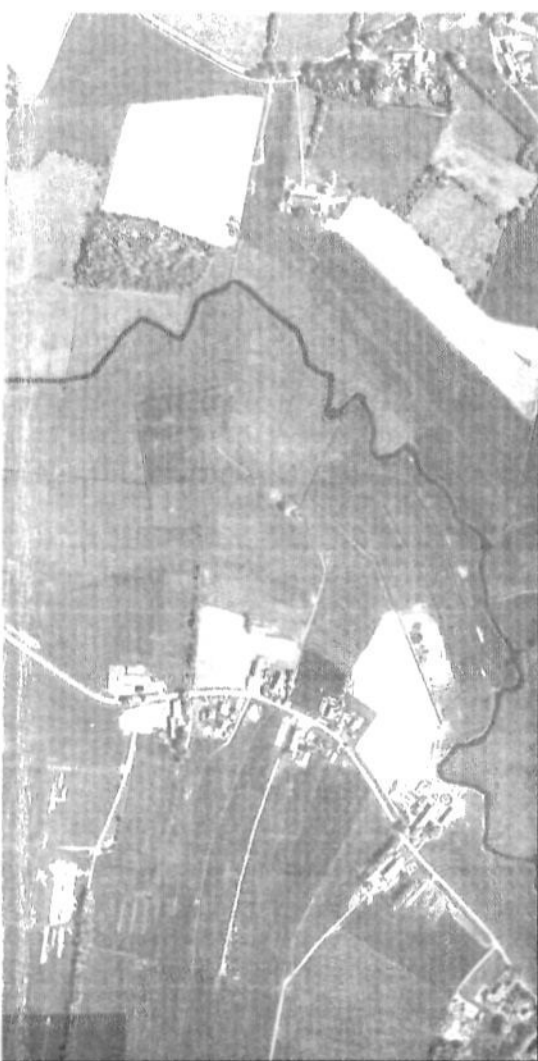

941-13

Reest

**Gebiedsvisie
Natuur, Bos en
Landschap**

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Directie Noord

provincie Drenthe

Overijssel

Reest

Gebiedsvisie Natuur, Bos en Landschap

Samenstelling projectteam

H. Berg
E. van der Bilt
O. Brandsma
A. Corporaal
L. Klamer
M. Knigge
J. Smittenberg
P. Venema

november 1996

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
Directie Noord en Directie Oost

provincie Drenthe

Voorwoord

Als grensrivier is de Reest altijd een boeiend onderwerp geweest voor overleg tussen Overijssel en Drenthe en tussen het Rijk en de provincies.

Jarenlang is er gepraat over het verbeteren van de waterafvoer, over wie dat moest betalen en hoe de verdeling moest zijn. Jarenlang is er ook discussie geweest over de natuur- en landschapswaarden en welke beperkingen daaruit voortkwamen voor de landbouw.

De laatste jaren richten we ons vooral op de mogelijkheden om natuur en landschap in en rond het Reestdal te versterken. Daar is ook uitgebreid onderzoek naar verricht.

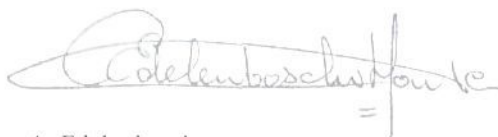
Deze gebiedsvisie betreft een sectorale visie, gezien vanuit de belangen natuur, bos en landschap. De visie verwoordt geen nieuw provinciaal beleid, maar is wel een belangrijke bouwsteen voor de uitvoering van projecten die passen binnen de vastgestelde beleidskaders.

De uiteindelijke afweging tussen natuur en andere belangen vindt plaats in het kader van het integrale beleid voor ruimtelijke ordening, water en milieu. Voor de korte termijn geeft deze gebiedsvisie invulling aan de keuzes die in die integrale afweging reeds gemaakt zijn. Het geeft voor natuur, bos en landschap de uitwerking van deze keuzes weer. Voor de lange termijn kijkt de gebiedsvisie verder dan de gemaakte keuzes. Dit is te beschouwen als een bouwsteen voor toekomstige keuzes.

De afweging met andere belangen moet dan nog plaatsvinden. In de tekst is dat onderscheid aangegeven.

Samen met onder andere vertegenwoordigers van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) is deze gebiedsvisie uitgewerkt. Er zijn goede perspectieven, er is al veel gedaan en het kan nog beter.

De hoge natuur- en landschapswaarden van het gebied zijn voldoende reden om ons in te spannen om de doelen uit de gebiedsvisie te verwezenlijken. Dit willen we als Rijk en provincies niet alleen doen. Samen met alle andere betrokkenen willen we eraan werken om deze waarden te behouden en verder te ontwikkelen.

A. Edelenbosch,
gedeputeerde provincie Drenthe

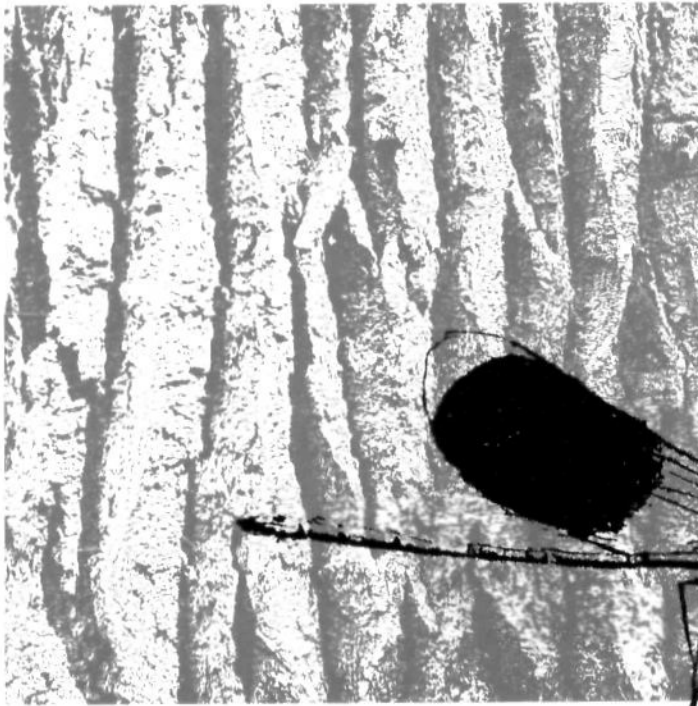

H.J.M. Kemperman,
gedeputeerde provincie Overijssel

Inhoud

	Samenvatting	6
1	Inleiding	8
2	Gebied	10
	2.1. Situering	11
	2.2. Kenschets van het gebied	12
3	Beleidsanalyse	13
	3.1. Rijksbeleid	14
	3.2. Provinciaal beleid Drenthe	16
	3.3. Provinciaal beleid Overijssel	19
	3.4. Gemeentelijk beleid	21
	3.5. Waterschapsbeleid	22
	3.6. Landinrichting	23
4	Inventarisatie Natuur, Bos en Landschap	24
	4.1. Fysische geografie	25
	4.2. Vegetatie, flora en fauna	30
	4.3. Bos	34
	4.4. Landschap, cultuurhistorie en archeologie	35
5	Relatie met enige andere functies	43
6	Potenties en knelpunten voor Natuur, Bos en Landschap	45
	6.1. Natuur	46
	6.2. Bos	48
	6.3. Landschap	50
	6.4. Knelpunten	52
7	Visie	56
	7.1. Streefbeeld voor de korte en middellange termijn	58
	7.2. Streefbeeld voor de lange termijn	64
	7.3. Activiteitenoverzicht voor de korte en lange termijn	71
	Literatuuroverzicht	72
	Bijlagen	76
	1. Zoogdieren	77
	2. Afkortingenlijst	78

Samenvatting

Doel

De gebiedsvisie Reest geeft vanuit de Sectoren Natuur, Bos en Landschap (NBL) een inventarisatie van de actuele en historische waarden, samenhangen, potenties en knelpunten. Op basis van deze informatie heeft de begeleidingsgroep (voor de samenstelling: zie inleiding) een visie voor het gebied opgesteld. Het betreft een sectorale visie vanuit natuur, bos en landschap. Deze visie verwoordt geen nieuw provinciaal beleid. Deze sectorale visie is wel een belangrijke bouwsteen voor de uitvoering van projecten die passen binnen de vastgestelde beleidskaders.

De visie wordt weergegeven op twee kleurenkaarten: de natuurdoeltypenkaart (korte termijn) en streefbeeldkaart NBL (middellange termijn). Enkele deelaspecten zijn in de tekst op zwartwitkaartjes aangegeven, zoals een streefbeeld voor de gewenste landschapsstructuur (figuur 14) en de te ontwikkelen/te verbeteren ecologische verbindingen (figuur 17).

Natuurdoeltypen

Grote delen van het visiegebied worden vanuit landschapshistorische optiek hoog gewaardeerd (figuur 13). Bij het opstellen van de visie is hier sterk rekening mee gehouden. De natuurdoeltypenkaart (korte termijn) omvat alleen de bestaande natuurgebieden en reeds aangewezen en begreind relatienotagebied. Het gebied Paardelanden-Schrapveen staat met een aparte arcering op de kaart: dit gebied is globaal aangewezen en er zijn ook hectares voor gereserveerd, de definitieve aanwijzing moet hier nog plaatsvinden. Binnen de landschapshistorisch meest bijzondere gebiedsdelen zijn natuurdoeltypen voorgesteld die de kenmerken van dit landschap behouden en versterken. In de landschappelijk iets minder hoog gewaardeerde gebiedsdelen is soms meer verandering voorgesteld, bijvoorbeeld ontwikkeling van bos of heide.

Streefbeeld

In het streefbeeld voor de middellange termijn is behalve aan natuurdoeltypen ook invulling gegeven aan de wenselijke landschaps- en bosontwikkeling. Ook is aangegeven waar op de lange termijn een andere bestemming wordt voorgesteld. Het streefbeeld voor de lange termijn kan worden onderverdeeld in halfnatuurlijke systemen en cultuurland met natuurwaarden. In de laatste categorie is een globaal landschapsbeeld weergegeven (grofmazig en fijnmazig patroon) en is een arcering aangegeven op plaatsen waar speciale beleidsaandacht voor natuurwaarden wordt gevraagd. Deze arcering omvat onder andere het gehele op de Reest afwaterende gebied. **Onvoldoende milieukwaliteit in deze gebieden kan een belemmering vormen voor het realiseren van de natuurdoeltypen.**

Voor de halfnatuurlijke systemen is in sommige gevallen een bestemmingsverandering aan de orde. Waar dit gronden betreft die buiten de bestaande relatienota-, natuurontwikkelings- en bosgebieden liggen, betreft het wensen die met de thans beschikbare middelen niet ingevuld kunnen worden. Figuur 18 geeft een overzicht van de betrokken gebieden.

Inleiding

Deze visie duikt een gebied in: het Reestdal en omgeving. Dit gebied wordt beschreven en ontleed om na te gaan welke waarden en potenties hier voor natuur, bos en landschap aanwezig zijn. Doel van deze analyse is een ondersteuning en invulling te geven aan

het NBL-beleid van Rijk en provincies in nauwe samenwerking met de terrein-beherende instanties. Zo is ook deze visie tot stand gekomen. Het betreft een sectorale visie vanuit natuur, bos en landschap. Deze visie verwoordt geen nieuw provinciaal beleid. Deze sectorale visie is wel een belangrijke bouwsteen voor de uitvoering van projecten die passen binnen de vast-gestelde beleidskaders.

Na overleg tussen het Rijk en de provincies

Drenthe en Overijssel over de begrenzing van het visiegebied en de planning voor het opstellen van dit stuk is een begeleidingsgroep (projectteam) gevormd die richting heeft gegeven aan de uiteindelijke vorm van deze visie. Hierin waren vertegenwoordigd: H. Berg (Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden), E.W.G. van der Bilt (Stichting "Het Drentse Landschap"), O. Brandsma (provincie Overijssel), A. Corporaal (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), directie Oost), L. Klamer (LNV, directie Noord), M. Knigge (Stichting "Het Overijssels Landschap"), J.C. Smittenberg (provincie Drenthe) en P. Venema (provincie Drenthe).

De uitwerking van de in het Natuurbeleidsplan (NBP 1990) gestelde doelen vereist een zorgvuldige afweging van mogelijkheden en middelen om een optimaal effect te bereiken. Bijdragen daartoe worden geleverd door een systeem van de ecologische hoofdstructuur (EHS), waarbinnen de inspanningen voor natuur en landschap geconcentreerd worden en door een wetenschappelijke onderbouwing in de vorm van ecosysteemvisies. In het Handboek Natuurdoeltypen in Nederland (IKC, 1995) worden natuurdoeltypen beschreven en wordt globaal aangegeven waar bepaalde natuurdoeltypen, afhankelijk van biotische en abiotische randvoorwaarden, de beste kans van slagen hebben. In gebiedsvisies wordt concreet aangegeven waar welke natuurdoeltypen worden nagestreefd. Deze gebiedsvisie voor het Reestdal en omgeving geeft aan wat er op basis van waarden en potenties voor natuur, bos en landschap mogelijk is. Dit is dikwijls méér dan thans maatschappelijk haalbaar wordt geacht. Er moeten dus keuzes worden gemaakt door prioriteiten te stellen. Deze visie geeft aan wat wenselijk is. De keuzes voor de korte termijn, voor wat betreft het concreet begrenzen van Relatienota- en natuurontwikkelingsgebieden, zijn in het onderhavige gebied al afgerond (in Overijssel) of een heel eind wegs (in Drenthe). Daarmee lijkt een visie als deze op het eerste gezicht wellicht reeds door de praktijk ingehaald. De praktijk is echter óók dat niet alle wensen en voorwaarden met betrekking tot natuur, bos en landschap met behulp van het instrument Relatienota en natuurontwikkeling opgelost kunnen worden. De hydrologische invloedssfeer van een gebied als het Reestdal is bijvoorbeeld zo omvangrijk dat doelen voor de natuur in het beekdal ook randvoorwaarden stellen aan het gebruik van gronden die ver daarbuiten liggen. Hiervoor is ander beleid nodig. Soms lost actief meedenken vanuit andere beleidsterreinen al veel op en soms moet nieuw beleid worden ontwikkeld. Vanuit dat oogpunt biedt de gebiedsvisie NBL Reest een handvat om een oplossingsrichting te ontwikkelen voor de knelpunten waarop het bestaande beleid nog geen antwoord heeft.

De gebiedsvisie Reest is nog niet compleet. Uit de in het provinciaal NBP van Drenthe weergegeven begrenzing blijkt dat het gebied tussen Veeningen en Zuidwolde, het weidegebied tussen Hoozevee en Alteveer-Kerkenveld en het bosgebied bij Hollandscheveld ook in de visie thuishoren. Om praktische redenen (van overleg tussen betrokkenen in Drenthe en Overijssel en afwijkende gebiedsproblematiek) is de thans voorliggende visie beperkt tot het stroomgebied van de Reest zelf. Na afronding van deze deelgebiedsvisie worden de resterende gebieden in Drenthe aangekoppeld. Ook wordt opgemerkt dat de gebiedsvisie Reest minder ver in de toekomst kijkt dan in enkele andere gebiedsvisies het geval is (Drentsche Aa, Hunze/Veenkoloniën). De wensen en doelen vanuit de Sectoren Natuur, Bos en Landschap zijn daarom in de gebiedsvisie Reest dichter bij de praktijk gebleven dan in andere gebiedsvisies. Een doorkijk naar de (zeer) lange termijn, zeg over 50 tot 100 jaar, ontbreekt in de gebiedsvisie Reest.

Gebied

Centraal in het visiegebied ligt het Reestdal. Ecologisch en hydrologisch is dit beekdal ingebed in een gevarieerd landschap met bossen, heiden en landbouwgebieden die ook in deze visie zijn betrokken.

2.1. Situering

De Reest ligt op de grens van de provincies Drenthe en Overijssel en stroomt vanaf Dedemsvaart naar Meppel (figuur 1). Het Reestdal is aan de Drentse kant ingedeeld bij de gemeenten Zuidwolde, De Wijk en Meppel. In Overijssel ligt het Reestdal in de gemeentes Avereest en Staphorst. Woonkernen in de directe omgeving van het Reestdal zijn Dedemsvaart, Balkbrug, Oud-Avereest, De Wijk, IJhorst en Meppel (kaartbijlage, figuur 2).

Figuur 1
Ligging van het
Reestdal in
Nederland en
op de grens
van Drenthe
en Overijssel

2.2. Kenschets van het gebied

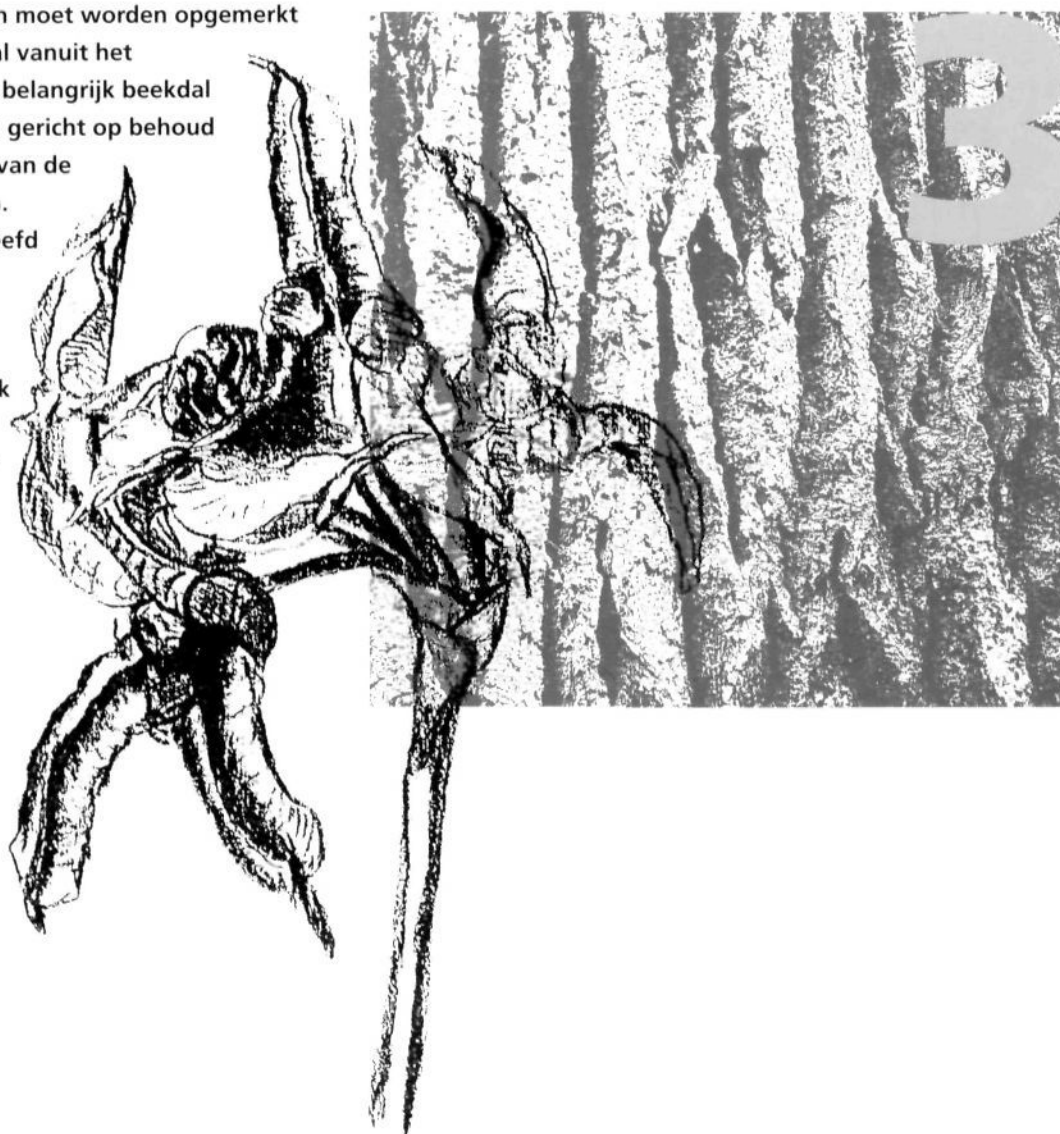
De Reest is een typische laaglandbeek: sterk meanderend, met een verval van slechts 5 m op een lengte van ca. 37 km. Het dal is afwisselend zeer smal (ca. 100 m) en tamelijk breed (500 m). In de oorspronkelijke situatie werd de Reest gevoed door het hoogveengebied ten noordoosten van Dedemsvaart. Hierdoor wijkt dit beekdalsysteem in geohydrologische zin af van veel andere beekdalen die ontspringen op een hoger gelegen plateau. De Reest kan beschouwd worden als een van de weinige echte hoogveenbeken in Nederland en het directe dal geldt als een van de meest gave beekdalen van Noordoost-Nederland. Eind 18e eeuw werd het Reestdal in de midden- en bovenloop nog geflankeerd door uitgestrekte heide- en hoogveengebieden. Tegenwoordig is een deel van de bovenloop verdwenen en begint de Reest bij de Tippe (oostelijk van Dedemsvaart) in een vlak veenontginningslandschap.

Het gebied van de bovenloop kenmerkt zich thans door een vrij open landschap met van oorsprong vegetaties van tamelijk voedselarme bodems. Het dal is in de middenloop meer besloten. Hier liggen in het Reestdal zelf belangrijke kwelafhankelijke vegetaties en op het aangrenzende plateau vooral schrale heidevegetaties. Zeer kenmerkend voor de middenloop is het reliëf; via een steilrand grenst het Reestdal hier aan de zuidkant van het Drents plateau. Verder stroomafwaarts stroomt de Reest door het oerdal van de Vecht richting Noordwest-Overijssel en wordt het pleistocene landschap voor het holocene verruild. Het dal van de benedenloop heeft een overwegend open structuur met vegetaties die door geregelde inundaties zijn gevormd. Naast de ongeveer oost-west gesitueerde hoofdas van het Reestdal zijn twee dwars daarop gesitueerde subsystemen van belang: de Vledder en Leijer Hooilanden bij IJhorst en het “Eggesysteem” (langs de Vogelzangse Wijk) ten oosten van Zuidwolde. Beide zijn te beschouwen als belangrijke voedende zijdalen van de Reest. De markante stuwwal van Zuidwolde vormt een landschappelijk en ecologisch belangrijk element in het visiegebied.

Beleidsanalyse

In het algemeen moet worden opgemerkt dat het Reestdal vanuit het NBL-beleid een belangrijk beekdal is. Alle beleid is gericht op behoud en versterking van de natuurwaarden.

Er wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een natuurlijke beek met een zo goed mogelijke waterkwaliteit.

3.1. Rijksbeleid

Natuurbeleidsplan (1990)

- het Reestdal, de Boswachterij Staphorst, de Vledder en Leijer Hooilanden en de stuwwal bij Zuidwolde zijn weergegeven als kerngebieden binnen de EHS. Hieronder worden gebieden verstaan met in (inter)nationaal opzicht belangrijke, duurzaam te behouden ecosystemen.
- Het Nolderveld en het Schrapveen worden in het NBP aangeduid als gebieden met goede mogelijkheden voor natuurontwikkeling.
- Vanuit de kerngebieden worden **verbindingszones** nagestreefd tussen het **Reestdal en de Vecht en tussen Zuidwolde en het wijkengebied bij Alteveer-Kerkenveld**.
- Het Reestdal is opgenomen in het project Beken en beekdalen. Deze beken en beekdalen bieden goede mogelijkheden voor het herstel en de ontwikkeling van het natuurlijk karakter van de beken.

Vierde nota op de ruimtelijke ordening extra (VINEX)

De VINEX duidt het gebied aan met een blauwe- en bruine koers. Voor blauwe koersgebieden zijn de specifieke regionale kwaliteiten richtinggevend voor een ruimtelijke, en in delen ook economische, integratie van verschillende functies. Bruine koersgebieden hebben een overwegende landbouwfunctie in een ruimtelijk mozaïekpatroon met andere functies.

Structuurschema Groene Ruimte (deel 3 1993)

Voor wat betreft het natuurbeleid in het Structuurschema Groene Ruimte kan voor een groot deel worden verwezen naar het NBP. Ter aanvulling moet worden genoemd de aanduiding van het Reestdal en enige aanliggende gebieden als belangrijk voor weidevogels (planologische kernbeslissing) kaart 9). Ook aan de orde is de vermelding van het Reestdal als gebied waarvoor uitwerking **van het bufferbeleid van strategisch belang** wordt geacht.

Nota landschap (1993)

De stuwwal van Zuidwolde, het Reestgebied inclusief de Vledder en de Leijer Hooilanden en de Boswachterij Staphorst maken deel uit van het **Nationaal Landschapspatroon**. Bovendien valt het Reestdalgebied binnen de categorie Behoud en herstel van de bestaande landschappelijke kwaliteit.

Bosbeleidsplan (1993)

De ruimtelijke aspecten van het Bosbeleidsplan zijn verwerkt in het Structuurschema Groene Ruimte. Het rijksbeleid is gericht op een verhoging van de natuurwaarden van het gehele Nederlandse bos. In de multifunctionele bossen zijn er mogelijkheden om de natuurfunctie te laten toenemen, zonder dat dit ten koste gaat van de andere functies. In een deel van het bos-areaal krijgt de natuurfunctie het primaat. Ook aan de nieuw te ontwikkelen bossen wordt deels het accent natuur toegekend.

Multifunctionele bossen en bossen met het accent natuur zijn laagdynamische elementen in het landschappelijk raamwerk en vormen door hun ruimtelijke en temporele stabiliteit de belangrijkste dragers van dit raamwerk. De landschappelijke functie van deze bossen zal verder worden versterkt, enerzijds door het generieke bosinstandhoudingsbeleid en anderzijds door het beleid met betrekking tot de bosuitbreiding.

Derde Nota waterhuishouding (1990)

De derde Nota waterhuishouding richt zich op integraal waterbeheer. Daarbij ontstaat een complex beleidsterrein waarbij zowel kwaliteit als kwantiteit een rol spelen. Duurzaamheid en multifunctionaliteit zijn belangrijke sleutelbegrippen.

Bosvisie Noord-Nederland

De Bosvisie Noord-Nederland omvat alleen het grondgebied van Groningen, Friesland en Drenthe. De Overijsselse kant van het Reestdal is dus buiten beschouwing gebleven. Conform het NBP zijn de stuwwal van Zuidwolde, Reestdal, Nolderveld en Schrapveen in de bosvisie aangeduid als: ontwikkelen en bufferen duurzaam ecosysteem eventueel door aanleg van bos (met het accent natuur). De meeste bossen binnen het visiegebied hebben de aanduiding: instandhouden bos in verband met duurzaamheid ecosysteem. Voor de toekomst geldt voor de bossen rondom Zuidwolde: boszone met accent op natuurlijke structuur. Ten oosten van Meppel is een voorkeurslocatie voor bosontwikkeling gedacht.

3.2. Provinciaal beleid Drenthe

Streekplan Drenthe (1990)

- In het Streekplan Drenthe staat het Reestdal op de functiekaart aangegeven met zone 3, 5 en 6. De hooggelegen gronden buiten het dal zijn veelal als zone 1 en 2 aangeduid, naar het beekdal toe verloopt een gradiënt richting zone 5. In zone 1 en 2 is ontwikkeling van de landbouw een belangrijk doel. Binnen zone 3 zijn zowel doeleinden van natuur- en landschapsbehoud en cultuurhistorie als agrarische doeleinden aan de orde. In de zones 5 en 6 staan behoud, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden voorop.
- Op de ontwikkelingskaart van het Streekplan is aan het Reestdal de aanduiding “ontwikkeling van natuurwaarden” toegevoegd.
- Een algemene doelstelling van het Streekplan is het streven naar behoud van gebiedskenmerken en reliëf, ongeacht de zoneaanduiding.
- Kaart B.8.3. uit het Streekplan geeft een nadere aanduiding van gebieden waar verdere ontwikkeling van natuurwaarden gestimuleerd en ondersteund moet worden. Het betreft met name de omgeving van het Nolderveld, Schrapveen-Paardelanden en voorts, meer buiten het Reestdal, de omgeving van Het Zwarte Gat-De Slagen, Alteveer-Kerkenveld en het bosgebied bij Hollandscheveld. Het Streekplan herhaalt voor het Reestdal uit het Waterkwaliteitsplan de aanduiding “natuurfunctie op hoog niveau”, wat onder meer inhoudt dat er geen gebiedsvreemd water mag worden aangevoerd. Een relatief smal en langgerekt gebied als het Reestdal ondervindt veel invloed van omliggende gebieden. Het in het Streekplan verwoorde beleid stelt dat negatieve beïnvloeding van buitenaf van gebieden met natuurwaarden en bossen vermeden dient te worden. Om negatieve invloeden in het natuurgebied te beperken is buffering nodig. De praktijk is dat buffering in veel gevallen plaatsvindt binnen de natuurgebieden en relatienotagebieden. Het provinciale beleid is gericht op het vergroten van de interne buffercapaciteit van natuurlijke systemen en de ontwikkeling van natuurwaarden binnen beheerbare eenheden. Ook is het beleid gericht op het voorkómen van nadelige invloed van de landbouw op natuurgebieden. De relatie met bodem en waterhuishouding is daarbij veelal wezenlijk. Om natuurwaarden te beschermen of te ontwikkelen kan het onvoldoende zijn het voorgestane beleid alleen te effectueren binnen de grenzen van een aangegeven gebied. Het Streekplan noemt als voorbeeld het meer compleet maken van een beekdalsysteem door terugdringing van systeemvreemde invloeden in voedings- en brongebieden. De Reest is een gebied waarbij dit duidelijk aan de orde is (in verband met kwel inzijgrelaties).

Provinciaal natuurbeleidsplan (PNBP) (1992)

- In het PNBP wordt aan het Reestdal conform de uitgangspunten van het Streekplan een belangrijke prioriteit gegeven. Gestreefd wordt naar een herstel van de samenhang met de hogere gronden van het Nolderveld. Binnen het gebied wordt veel belang gehecht aan de oplossing van waterhuishoudkundige problemen rond het Schrapveen bij Linde. Twee ecologische verbinding-zones zijn aangegeven:
 - Een “droge” verbinding via bosjes, houtwallen en bermen vanaf de Reest over de rug van Zuidwolde via Kerkenveld naar het bosgebied van Hollandscheveld.
 - Een “natte” verbinding via sloten, moerasjes vanaf het Schrapveen via de Vogelzangse Wijk en de Zuidwolder Waterlossing naar het wijkengebied achter Alteveer.
- In het NBP opgenomen is de Globale aanwijzing van relatienotagebieden en natuur- ontwikkelingsprojecten in Drenthe. Voor de tweede fase Relatienota is in het Reestgebied 260 ha reservaat- gebied, 300 ha beheersgebied en 140 ha natuurontwikkeling voorgesteld, ter aanvulling op de reeds in de eerste fase aangewezen oppervlaktes (tabel 1). Met uitzondering van het gebied Paardelanden-Schrapveen is deze globale aanwijzing inmiddels concreet begrensd.

	aangewezen oppervlakte		overeenkomsten		aankoop voltooid
	beheersgebied	reservaatssgebied	beheersgebied	reservaatssgebied	
Reestdal (Drenthe)	419 ha	421 ha	174 ha	67 ha	191 ha
Reestdal (Overijssel)	446 ha	692 ha	264 ha	185 ha	216 ha
Zuidwolde	358 ha	348 ha	134 ha	59 ha	70 ha
Totaal	1.223 ha	1.461 ha	572 ha	311 ha	477 ha

Tabel 1.
 Oppervlaktes
 relatienotagebied
 (per 31 december
 1994)

Nota landinrichting Drenthe (z.j.)

De nota landinrichting Drenthe stelt vast dat er voor de omgeving van het Reestdal nader onder- zoek gewenst of noodzakelijk is om de behoefte aan landinrichting goed in beeld te brengen. Zowel vanuit de landbouw als vanuit het natuurbelang kan een of andere vorm van herinrichting gewenst zijn. In paragraaf 3.6. wordt nader ingegaan op het aspect landinrichting.

Provinciaal waterhuishoudingsplan (1993)

Een waterhuishouding gericht op het ontwikkelen van natuurwaarden in het Reestdal staat voor- op. In het beekdal van de Reest wordt het beheer afgestemd op de ontwikkeling van een natuur- lijk ecosysteem gericht op zowel de land- als waternatuur. Het freatisch- en het diepe grondwater in het Reestdal heeft een natuurfunctie; de norm voor de grondwaterspiegel is kwel aan het maai- veld en GT II. Het oppervlaktewater in het Reestdal heeft een natuurfunctie op hoog niveau.

Intentieprogramma bodembeschermingsgebieden (1993)

Het Reestdal met een deel van de aangrenzende gronden is aangemerkt als bodembeschermingsgebied. Een ruimere omgeving (ongeveer tot Alteveer-Kerkenveld) is bodembeschermingsstimuleringsgebied. Op de rug van Zuidwolde zijn diverse essen als van bijzondere waarde aangemerkt.

Milieubeleidsplan (1995)

Het in het Intentieprogramma bodembeschermingsgebieden aangegeven beleid is opgenomen in het Milieubeleidsplan. Het gebied is eveneens aangewezen als milieubeschermingsgebied. De doelstellingen en regels vloeien voort uit het bodembeschermingsbeleid.

Regeling inzake onderhoudsovereenkomsten landschapselementen (ROL) Drenthe

De gemeenten De Wijk en Zuidwolde (ten westen van de lijn Alteveer-Drogeropslagen) zijn aangewezen als prioritair gebied voor de ROL Drenthe. Meppel valt buiten de prioritaire gebieden voor behoud, herstel en aanleg van landschapselementen. Ecologische verbindingzones, zoals aangeduid in het PNB, vallen wel onder de prioriteiten. Grondgebruikers kunnen op basis van een onderhoudsplan een vergoeding ontvangen voor het onderhouden van landschapselementen als houtwallen, strubben, veentjes, poelen enz. Voor wat betreft gebieden die zijn aangewezen als relatienotagebied is de ROL Drenthe niet van toepassing omdat het onderhoud van landschapselementen reeds via beheersovereenkomsten vergoed kan worden.

3.3. Provinciaal beleid Overijssel

Streekplan West-Overijssel

In het Streekplan West-Overijssel zijn het Reestdal, de Vledder en Leijer Hooilanden en de Boswachterij Staphorst grotendeels ingedeeld in de categorie landelijk gebied III, wat inhoudt dat het hoofddoel ligt op landschap, natuur en bosontwikkeling. Ontwikkeling van natuurwaarden wordt hier bevorderd. Agrarische ontwikkeling is mogelijk voorzover niet strijdig met natuur en landschap. Kleine delen in en langs het Reestdal, waaronder Lutten-Oever vallen onder de categorie landelijk gebied II, cultuurgronden waarvan de agrarische ontwikkeling wordt bevorderd, waarbij de aanwezige natuur- en landschapswaarden worden gehandhaafd. Het Westerhuizingerveld valt onder de categorie landelijk gebied I, wat inhoudt dat de agrarische ontwikkeling wordt gestimuleerd.

Beleidsplan natuur en landschap Overijssel (BNLO) 1992-1998 (1992)

Het BNLO 1992-1998 streeft voor de Reest naar de ontwikkeling van een natuurlijke beek met een zo goed mogelijke waterkwaliteit. De in het BNLO aangegeven relatienotagebieden Reestdal en Vledder en Leijer Hooilanden zijn reeds begrensd en opgenomen in het beheersplan Reestdal (1993). In totaal betreft het voor Overijssel 692 ha reservaatgebied en 446 ha beheersgebied (tabel 1).

Waterhuishoudingsplan Overijssel (1991)

In het Waterhuishoudingsplan Overijssel staan het Reestdal, de Vledder en Leijer Hooilanden en een deel van de Boswachterij Staphorst aangegeven als gebieden met water voor natuur: kwetsbare natte gebieden met natuurwaarden. Voor de functie "water voor natuur" gelden ten minste de normen ingevolge de Algemene milieukwaliteit. De specifieke eisen hangen af van het ecologisch systeem. De ecologische doelstellingen zijn gericht op de verbetering van de natte ecologische infrastructuur. Het overige deel van de Boswachterij Staphorst staat aangegeven als gebied met natuur- en landschappelijke waarden afhankelijk van grondwater. Het Westerhuizingerveld wordt aangeduid als weinig kwetsbaar met verspreide natuurwaarden.

Milieubeleidsplan Overijssel 1995-2000 (1995)

In het ontwerp-Milieubeleidsplan Overijssel 1995-2000 staan het Reestdal, de Vledder en Leijer Hooilanden en de Boswachterij Staphorst aangegeven als prioritair integraal milieubeschermingsgebied. Milieubeschermingsgebieden zijn gebieden met een bijzondere milieukwaliteit waar op het gebied toegesneden maatwerk aan maatregelen nodig is om die kwaliteit te behouden en te verbeteren. Bij de integrale gebieden gaat het om meerdere waarden die vanuit meerdere milieuproblemen bedreigd worden. In grote lijnen gaat het om de voormalige bodembeschermingsgebieden. Voor de integrale gebieden stelt de provincie aanvullend stimuleringsbeleid voor met betrekking tot de thema's verzuring, vermesting, verdroging en verspreiding. Dat gebeurt op basis van een plan van aanpak per gebied en wordt in overleg met betrokkenen opgesteld. In de planperiode wordt gestart met de prioritaire gebieden, waaronder het Reestdal-Staphorsterbos.

Landschapsnotitie Overijssel (1995)

In de ontwerp-Landschapsnotitie Overijssel valt het visiegebied binnen de landschappelijke hoofdstructuur. Binnen deze hoofdstructuur worden bij voorrang subsidies ingezet voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en aanleg van landschapselementen en voor reguliere onderhoudscontracten (ROLO).

Stimulering particulier beheer van natuur, bos en landschap (1994)

In provinciale staten is brede steun voor het vergroten van de rol van het particuliere natuur- en landschapsbeheer. Doel van de notitie is een krachtige impuls te geven aan het particulier beheer. In het beleidsprogramma 1995-1999 wordt dit benadrukt. Vergoeding van particulier beheer krijgt de voorkeur boven verwerving.

3.4. Gemeentelijk beleid

Bestemmingsplannen

Het gemeentelijk ruimtelijk beleid is vastgelegd in de Bestemmingsplannen buitengebied van Avereest, Staphorst, Meppel, De Wijk en Zuidwolde. De bestemming/aanduiding van de als Relatienota aangewezen gronden omvat een heel scala van “agrarisch gebied” via “agrarisch gebied van (hoge/grote) landschappelijke waarde” en “gebied met hoge landschappelijke en natuurwaarden” tot “natuurgebied”.

Bij de realisatie van de in deze visie genoemde voorstellen zal in een aantal gevallen wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk zijn, met name in gevallen van natuurontwikkeling.

Landschapsbeleidsplannen

De gemeenten Avereest, De Wijk en Zuidwolde beschikken over landschapsbeleidsplannen. Naast een beschrijving van het landschap in deze gemeenten geven de plannen aan met welke maatregelen het landschap (vooral landschapselementen daarin) in stand gehouden en ontwikkeld moeten worden.

3.5. Waterschapsbeleid

Waterschappen ondergaan momenteel grote veranderingen door schaalvergroting en fusies. Hierdoor zullen de nieuw op te richten (en opgerichte) waterschappen aanzienlijk grotere gebieden in beheer krijgen die bovendien een provinciegrensoverschrijdend karakter (kunnen) hebben.

Het waterschap Riegmeer (inmiddels gefuseerd tot waterschap Meppelerdiep) heeft in 1991 een waterkwantiteitsplan voor haar gebied vastgesteld, waarin naast een analyse van de waterhuishouding per beheersgebied een overzicht wordt gegeven van het naar het inzicht van het waterschap te voeren beheer. Het plan is vooral gericht op de agrarische belangen in het gebied. Van waterhuishoudkundige knelpunten voor natuur en landschap wordt onderkend dat het beheer niet geheel voldoet aan de belangen. Wel zijn er concreet stappen ondernomen om de hoeveelheid water die naar de Reest kan afstromen te vergroten. Zo is een deel van de bovenloop weer aan de Reest gekoppeld (uitbreiding stroomgebied) en zijn/worden stuwen in de Reest-vervangende leiding geautomatiseerd, waardoor minder water voor de Reest verloren gaat. Daarnaast streeft het waterschap naar weren van gebiedsvreemd water, vasthouden en conserveren van water in de percelen en vergroten van het zomerdebiet op de Reest. Bovendien zijn drempels in de Reest aangebracht en is de stuw in de Reest bij de kruising met de Hoogeveense Vaart geautomatiseerd.

Het waterschap Benoorden de Dedemsvaart heeft voor 1995 het Verdrogingsproject Westerhuizingerveld ingediend als antiverdrogingsproject. De huidige waterhuishouding in het Westerhuizingerveld voldoet niet aan de eisen van het huidige beleid. Het is zowel voor de landbouw als de natuur te droog. Met behulp van het opzetten van de peilen, door het aanbrengen van stuwen in het stelsel van hoofdwatgangen (tot bijvoorbeeld 50 cm - beneden maaiveld), zal de grondwaterstand in het gebied worden verhoogd. Door het aanleggen van stuwen zal conservering van water plaatsvinden en wordt een periodiek neerslagoverschot slechts ten dele afgevoerd. Omdat ten gevolge van de inzijgingssituatie de peilen in de stuwvakken tijdens perioden van neerslagtekort spoedig zullen dalen, zal, indien het water op peil moet worden gehouden gedurende het groeiseizoen water moeten worden ingelaten vanuit het Ommerkanaal. Voor landbouw ontstaat een rendementsverbetering. Lokaal en regionaal neemt de kweldruk in de Vledder en Leijer Hooilanden en het Reestdal toe.

3.6. Landinrichting

Voor het gebied Zuidwolde is op 15 juni 1983 een ruilverkaveling afgestemd. De Drentse Christelijke Boeren- en Tuindersbond en het Drents Landbouwenootschap hebben voor dit gebied op 24 november 1989 verzoeken tot landinrichting ingediend bij de minister van LNV. De verzoeken waren gericht op ruilverkavelingen met een administratief karakter (RAK) in een viertal afzonderlijke deelgebieden. Als reden voor de aanvraag is aangegeven dat uitvoering van een RAK verbetering kan brengen in de landbouwkundige situatie van de deelgebieden, waarbij de problemen vooral liggen bij de versnippering van gronden.

De Centrale Landinrichtingscommissie heeft op 27 november 1992 een zienswijze vastgesteld voor het gebied Zuidwolde-Echten. Uit de zienswijze blijkt voor het Reestdal, tegenwoordig Zuidwolde-Zuid genoemd (2.619 ha), herinrichting met bijzondere doelstelling (HBD) het meest in aanmerking te komen. De Nota overwegingen en uitgangspunten noemt als hoofddoelstelling het vrijmaken en inrichten van reservaatgebied en natuurontwikkelingsgebied evenals waterhuishoudkundige maatregelen ten behoeve van de natuur in het Reestdal.

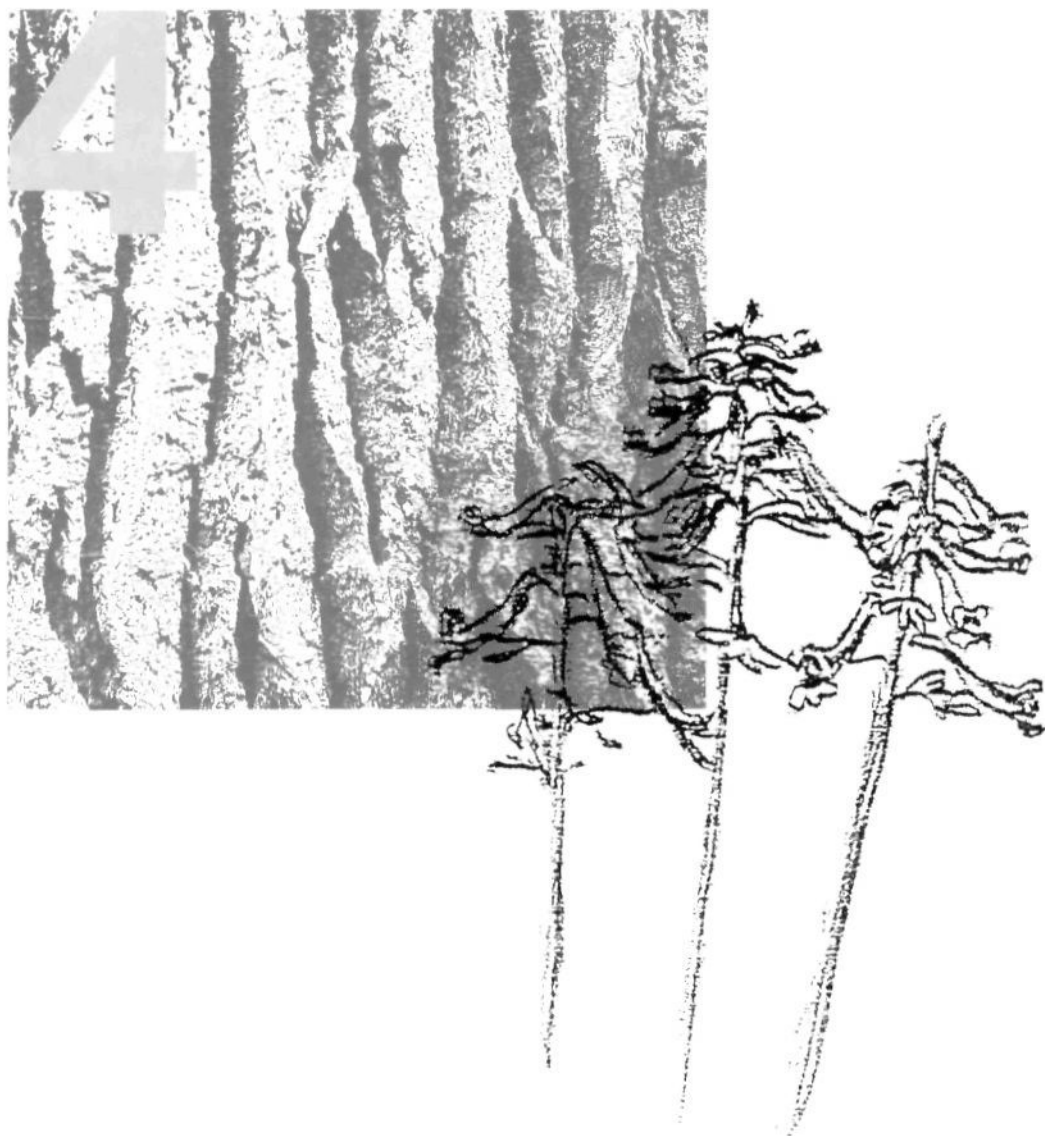
De stand van zaken per 1 november 1996 is als volgt:

- het gebied Zuidwolde-Zuid is in 1993 als HBD op het Voorbereidingsschema landinrichting geplaatst;
- het gebied Beneden Egge (3.970 ha) is in 1995 als RAK op het voorbereidingsschema geplaatst.

Voor beide blokken zijn door gedeputeerde staten van Drenthe projectnota's vastgesteld en zijn inmiddels landinrichtingscommissies geïnstalleerd. De projectnota's geven het kader aan voor de planvorming in landinrichtingsverband. Op basis van gebiedsgerichte doelstellingen worden mogelijke, in landinrichtingsverband te treffen, maatregelen geformuleerd. De herinrichting Zuidwolde-Zuid is MER-plichtig.

In Overijssel viel het Reestdal ten oosten van rijksweg 36 in het landinrichtingsproject Dedemsvaart-Noord, dat recent is afgerond.

Inventarisatie Natuur, Bos en Landschap

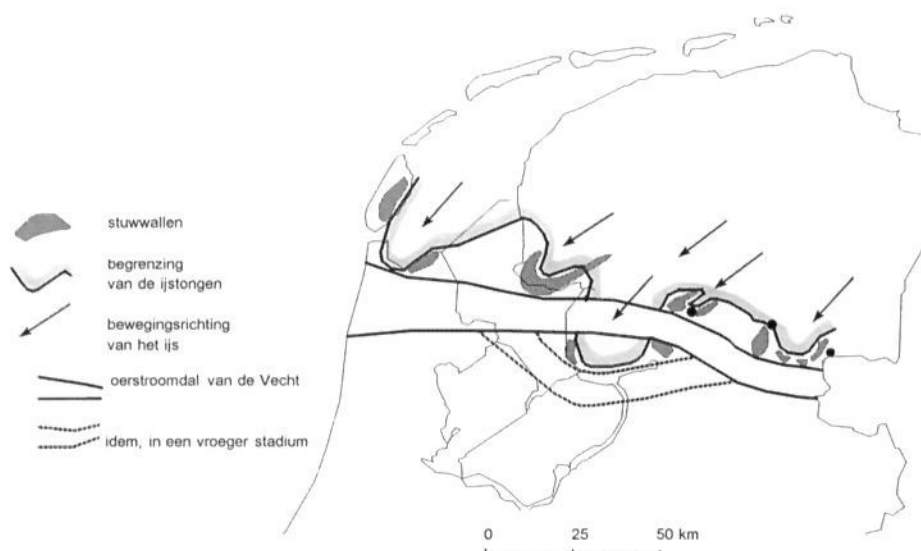
GEBIEDSVISIE NBL REEST

4.1. Fysische geografie

Geologie

De geologische opbouw wordt besproken voorzover deze van belang is voor een goed begrip van de bodem en het bodempatroon. Meer uitgebreide informatie is te vinden in Schepers et al. (1977) en Nijland et al. (1982) en de toelichting bij de bodemkaarten 1:50.000 blad 22 West en 22 Oost (Stiboka 1989). In het gebied komen voornamelijk afzettingen uit het Pleistoceen en het Holoceen aan het oppervlak. De pleistocene afzettingen die aan of nabij het oppervlak voorkomen, zijn merendeels gevormd tijdens de laatste drie ijstijden, het Elsterien, het Saalien en het Weichselien. Ze rusten op een dik pakket grove rivierzanden van oostelijke herkomst (Formatie van Harderwijk, Formatie van Enschede) die op hun beurt op tertiaire afzettingen liggen. Uit de periode rondom de Elsterijstijd dateren in de ondergrond plaatselijk eolische zanden uit de Formatie van Peelo en grove en fijne zanden die de Rijn hier destijds deponeerde (Formatie van Urk). Van grote invloed op de geologie van het gebied waren de vergletsjeringsfasen van het landijs in de loop van het Saalien. In de eerste drie fasen bedekte het landijs het hele gebied en deponeerde er een grondmorene, bestaande uit een dikke laag lemig zand met grind en keien, de zogenaamde keileem. In de vierde fase rukte het landijs op tot ongeveer de huidige grens van Drenthe en Overijssel. Er ontstonden, onder andere bij Zuidwolde, enkele lage stuwwallen en eindmorenebogen, die bijna overal zijn bedekt met keileem (figuur 3).

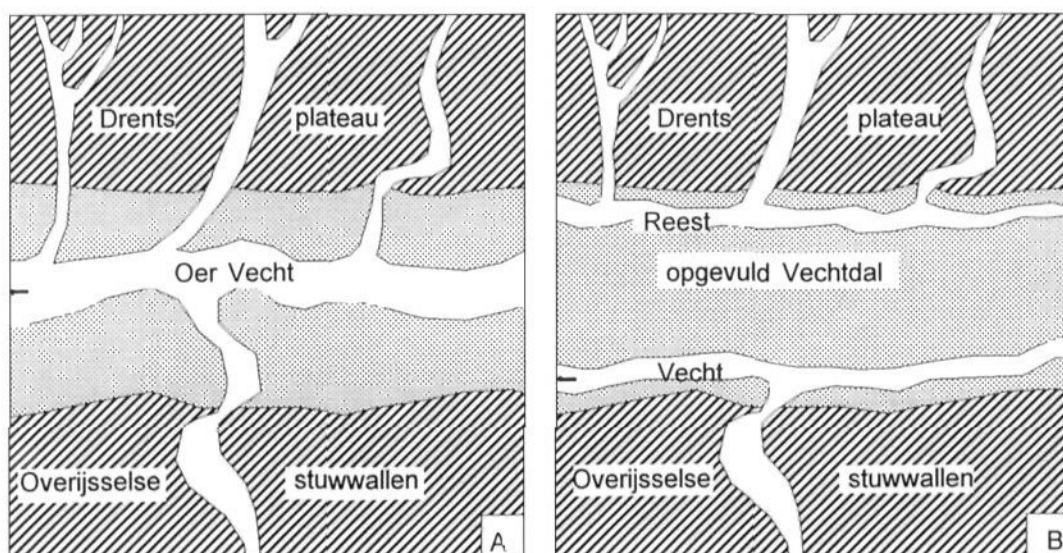
Aan het eind van het Saalien werden smeltwaterdalen uitgeschuurd die aan de zuidzijde van het Drentse keileemplateau uitmondden in het diepe dal van de Oer-Vecht (figuur 4 a). In een later stadium van het afsmelten van het landijs werd het oerstroomdal van de Vecht ten dele weer opgevuld met fijne tot grove zanden, grind en stenen. De erosiedalen in het Drents plateau verloren in het Weichselien hun aansluiting met de Oer-Vecht door het steeds verder opvullen van het Vechtdal. Het water uit deze dalen, waarin thans het Oude Diep, Het Loodiep en het Drostendiep stromen, zocht een nieuwe weg aan de voet van en evenwijdig aan de zuidelijke rand van het kei-

Figuur 3. De grens van de ijsbedekking in een laatste fase van de Saalien-ijstijd in Noord-Nederland (gewijzigd naar Ter Wee, 1962).

leemplateau: het Reestdal (figuur 4b). De Vecht verlegde zich in dit gebied naar het zuiden, zodat door het opgevulde Vechtdal nu twee riviertjes stromen. Uit het Midden- Weichselien stammen de zogenaamde pingo-ruïnes waarvan het Meeuwenveen in het Nolderveld een fraai voorbeeld is. In de laatste periode van het Weichselien werd vrijwel overal in het gebied een pakket dekzand afgezet. Vooral in het oerstroomdal van de Vecht komt dit zand in dikke pakketten voor. Door het jonge dekzand werden veel stroomdalen op tal van plaatsen afgesnoerd waardoor ze veranderden in ketens van afgesnoerde meertjes. In deze plassen ontstond in het Holoceen veelal rietveen of rietzeggenveen. Later braken de afsnoeringen op veel plaatsen door en gingen de oorspronkelijke dalen opnieuw als stroomdal fungeren. Langs de waterlopen kwam een broekbos tot ontwikkeling met veel elzen, riet en zeggen. Op vlakke delen van het gebied waar de afwatering stagneerde ontstonden in het Holoceen veengebieden waarvan de waterhuishouding geleidelijk steeds minder grondwaterafhankelijk werd. Deze hoogvenen bedekten grote delen in de oostelijke helft van het gebied tot ze vanaf het begin van de zeventiende eeuw grotendeels werden afgegraven.

Figuur 4. De veranderde rivierloop in het oerstroomdal van de Vecht aan het eind van het Saalien en tijdens het vroeg-Weichselien (A) en de verlegging van de Vecht en het ontstaan van de Reest gedurende het Weichselien (B) als gevolg van de opvulling van het Vechtdal.

Bodem

In de geologische afzettingen zijn door natuurlijke processen, maar ook door de bewonings-, ontginnings- of gebruiksgeschiedenis een aantal landschapseenheden ontstaan waarin zich diverse bodemtypen ontwikkelden. Zo treffen we in het gebied op de oude cultuurgronden (essen) hoge enkeerdgronden, looppodsolgronden, kamp- en laarpodsolgronden aan. Op de veldgronden (jonge ontginningen, bossen, natuurterreinen) komen haarpodsolgronden, veldpodsolgronden, oude kleigronden en ingesloten venige laagten voor. Vaak door overbeweiding ontstonden in het verleden plaatselijk stuifzanden, bodemkundig onder te verdelen in de associatie stuifzandgronden en duin- en vlakvaaggronden.

In de stroomdalen (beekdal van de Reest en zijdalen) vinden we beekerdgronden, koopveen-gronden, madeveengronden, vlierveengronden, meerveengronden en zandeilandjes met podsolen. In overgangsgebieden (oude ontginningen, zand) worden gooreerdgronden gevonden. Ten slotte vinden we in het oostelijke deel van het gebied veenkoloniën (dalgronden) waarin meerveengronden met oligotroof restveen op podsol en meerveengronden met oligotroof op mesotroof restveen en zand zonder podsol (de oude kernen van de veenvorming).

Hoogteligging

De hoogteverschillen in het gebied zijn plaatselijk groot, met de hoogste delen van de stuwwal bij Zuidwolde op ruim 15 m +NAP, terwijl het beekdal van de Reest bij Meppel minder dan 1 m +NAP ligt. Het gebied helt globaal van noordoost naar west. Binnen het eigenlijke Reestdal zijn de

hoogteverschillen minder groot; van 6,4 m +NAP in de huidige bovenloop tot 0,2 m +NAP in de benedenloop bij Meppel. Wel heeft de Reest zich vooral in de middenloop ver in het zand ingesneden. In de beekdalflank komt daarom plaatselijk meer dan 2 m reliëf voor.

Hydrologie

Oppervlaktewater

In de winterperiode is het Reestwater thans afkomstig uit een stroomgebied van ca. 6.000 ha (kaartbijlage, figuur 5). Het beekdal van de Reest heeft slechts 3 stuwen om het waterpeil nauwkeurig te reguleren en te “beheersen” (stuw Drentsche Wijk, stuw bij landgoed Dikninge en de geautomatiseerde stuw bij de Hoogeveense Vaart). Hierdoor vinden nog geregeld inundaties van de oeverlanden plaats. Er kan water in de Reest worden gelaten via de Drentsche Wijk (vanuit het Ommerkanaal), de Koppelleiding Nolde en eventueel via de Koekoeksloup, maar hier wordt slechts sporadisch gebruik van gemaakt (in extreem droge perioden). De Reest wordt thans vooral gevoed door kwelwater dat in het beekdal aan de oppervlakte komt en vanuit het Overijsselse achterland (Westerhuizingerveld). Alleen in de winter ($\pm$ 15 november tot 15 februari, conform de aanbevelingen uit het systeemonderzoek Reestdal wordt in de praktijk al enige jaren flexibel met deze data omgegaan) wordt een deel van het water uit het gebied ten oosten van de rug van Zuidwolde (ca. 2.300 ha) via de Reest afgevoerd. Dit gebied, het zogenaamde Eggesysteem, is met het Westerhuizingerveld en de Vledder en Leijer Hooilanden een belangrijk voedingsgebied van de Reest. In de natuurlijke meandering zijn tot aan de Hoogeveense Vaart geen waterhuishoudkundige ingrepen gepleegd. Alleen watert de Reest nu op de Hoogeveense Vaart af. Er is nog wel de mogelijkheid om via een onderleider enig water vanuit de Reest in de oude benedenloop te krijgen maar deze doorlaat is zo beperkt dat het - ecologisch gezien - een grote barrière vormt. In de aan het Reestdal grenzende gebieden is het waterpeil over het algemeen redelijk regelbaar (naar landbouwkundige normen). Het gebied Schrapveen-Paardelanden (216 ha) wordt bemalen waardoor het er droger is dan bij natuurlijke afwatering het geval zou zijn. De waterkwaliteit van het oppervlaktewater in de Reest is per plaats verschillend. Het zuurstofgehalte in de Reest wordt stroomafwaarts steeds beter. In de bovenloop vormen de geringe waterdiepte, de lage stroomsnelheid en de aanwezigheid van veel bodemslib een belemmering voor een goed zuurstofgehalte. In de Reest worden bovenstrooms hogere concentraties nutriënten en organische stof gemeten dan benedenstrooms. Hierin komt tot uiting dat de Reest bovenstrooms sterker wordt beïnvloed door oxidatie van veen dan benedenstrooms en tevens dat de cultuurdruk, zoals bemesting en afvalwaterlozing bovenstrooms een relatief grote invloed heeft.

Grondwater

Hoge grondwaterstanden met een min of meer natuurlijk karakter komen met name voor langs de Reest. In een groot deel van het aanliggende gebied komen sterk fluctuerende grondwaterstanden voor met hoge standen in de winter en het voorjaar en lage standen in de zomer. Deze fluctuaties worden voor een deel veroorzaakt door de aanwezigheid van keileem. Daar waar de keileem ontbreekt zijn de voorjaarsgrondwaterstanden iets lager. In figuur 6 staan de kwel- en wegzijgingsgebieden weergegeven. De grootste wegzijgingsgebieden worden gevormd door de rug van Zuidwolde met aangrenzend het gebied rond Alteveer-Kerkenveld en het Westerhuizingerveld. De omgeving van de Vogelzangse Wijk (het Eggesysteem) bestaat deels uit intermediair en deels uit kwelgebied. Het meest in het oog springende kwelgebied wordt gevormd door het beekdal van de Reest. Gezien de hoge grondwaterstanden ter plaatse kan de kwel nog tot in het maai-veld komen. Vooral de Paardelanden in de bovenloop springen eruit als gebied met een hoge kweldruk. In de midden- en bovenloop van het Reestdal heeft lokale toestroming vanuit de ruggen aan weerszijde van het dal de overhand. De omleiding van water via de Reest-vervangende leiding in het voorjaar is in snel dalende grondwaterstanden in het oostelijke dalgedeelte weer te vinden. In feite is hier slechts gedurende een klein deel van het jaar sprake van toestroming van

grondwater. Met name 's zomers lijkt er ook op veel plaatsen in het oostelijk dalgedeelte wegzijging op te treden: dit gebied wordt gekenmerkt door het bijna ontbreken van roestverschijnselen. Roestverschijnselen komen tamelijk veel in de middenloop voor. Meer naar het westen (vanaf Bloemberg) zijn de fluctuaties in grondwaterstand in het Reestdal over het algemeen minder sterk. Hier lijkt toestroming van water uit dieper watervoerende pakketten de overhand te hebben. Ten gevolge van de omlegging en peilverlaging van de Hoogeveense Vaart over het traject Meppelerdiep-Ossesluis is de grondwaterstand in het westelijk deel van het Reestdal gedaald met 10 tot 30 cm, plaatselijk zelfs 40 cm. Het isohypsenpatroon van het freatisch grondwater is weergegeven in kaartbijlage, figuur 7. De invloed van de Hoogeveense Vaart komt hieruit goed naar voren. Voor wat betreft het tweede watervoerende pakket vormt de Reest aan de zuidzijde deels een waterscheiding, deels zou er (omgeving Dedemsvaart) water uit dit pakket onder de Reest door kunnen stromen. De stromingsrichting van het derde watervoerende pakket onder de vroegpleistocene Tegelenklei is globaal zuidwest gericht doch niet van rechtstreekse invloed op de natuurlijke waarden van het gebied.

Figuur 6.
Gekwantificeerde
kwel en weg-
zijging in Drenthe
en een deel van
Overijssel

Hydrologische samenhang

Door menselijk ingrijpen is de hydrologische situatie van het gebied sterk veranderd. Oorspronkelijk voerde de Reest het water af van een 30.000 tot 40.000 ha groot gebied op de grens van Drenthe en Overijssel. Dit gebied was voor een groot deel bedekt met hoogveen, waardoor het water relatief langzaam tot afstroming kwam. Door het afgraven en in cultuur brengen van dit veengebied en de aanleg van de Hoogeveensche Vaart en de Dedemsvaart werd het toeleveringsgebied van de Reest aanzienlijk verkleind tot ruim 12.000 ha. Met de aanleg van de Reest-vervangende leiding (1971) werd het stroomgebied nog verder beperkt, tot de huidige ca. 6000 ha. Het huidige stroomgebied van de Reest beslaat in Drenthe nog slechts een zeer smalle strook langs de beek, in Overijssel is het beekdal breder. Kaartbijlage, figuur 8 geeft een overzicht van de belangrijkste samenhangen in het grondwater. Het stromingsstelsel van de Reest vertoont in het grondwatersysteem nog duidelijke kenmerken van de oorspronkelijke situatie maar valt niet meer samen met het huidige oppervlaktewaterstelsel van deze beek. Opvallend is dat de invloed van de Reest-vervangende leiding niet tot uiting komt in het isohypsenpatroon van het diepe grondwater. Dit kan een gevolg zijn van de schaal waarop gewerkt wordt en het gebrek aan gegevens in dit gebied. Wel blijkt dat de Reest-vervangende leiding het ondieper afstromende grondwater, dat op weg is naar de Reest, afvangt voordat het in het Reestdal komt. Ook de Hoogeveensche Vaart heeft een dergelijke invloed. Door ontwatering van het veen in de voedingsgebieden in de bovenloop bevat de Reest hier voedselrijker water dan in de benedenloop. Dit is een gevolg van oxidatie van het veen door - relatief - te droge omstandigheden. Van groot ecologisch belang is het nog steeds voorkomen van inundaties in beneden- en middenloop.

4.2. Vegetatie, flora en fauna

De meeste inventarisaties in het Reestdal en omgeving waren steeds in eerste instantie gericht op flora en vegetatie. Van de fauna is over het algemeen veel minder bekend. De avifauna is redelijk onderzocht en de aquatische macrofauna wordt geregeld op een aantal plaatsen bemonsterd in de Reest zelf en in enkele aanvoerleidingen. Van andere diergroepen zijn slechts losse waarnemingen beschikbaar.

Flora en vegetatie

Reestdal

De geohydrologische en geografische positie die het Reestdal inneemt ten opzichte van de andere Drentse en Overijsselse beekdalen vormt de basis voor een flora en vegetatie die het gebied een geheel eigen "gezicht" geeft. Soorten als grote pimpernel, draadrus, stijf struisriet, noordse zegge en laurierwilg zijn kenmerkend voor de Reest. Het geringe hoogteverschil tussen oorsprong en monding van de Reest heeft een trage stroomsnelheid tot gevolg gehad, die de mogelijkheid tot veenvorming schiep. Afgaande op de soortensamenstelling van het veenpakket heeft de vroegere vegetatie van het Reestdal bestaan uit zeggen- en riet/zeggenmoerassen. Zonder menselijk ingrijpen zou het dal nu waarschijnlijk over grote delen met bosvegetaties bedekt zijn, onder andere met wilgenbroek. Het in cultuur brengen van de moerassen in het Reestdal vanaf de Middeleeuwen leidde tot half-natuurlijke vegetaties in een karakteristiek kleinschalig landschap.

Bosjes en houtwallen bieden tegenwoordig een groeiplaats aan bosanemoon, lelietje van dalen, dubbelbloem en koningsvaren; kleine essen herbergen plaatselijk nog akkeronkruiden als eenjarige hardbloem, korenbloem, greppelrus en driekleurig viooltje en de heiderestanten in het gebied kennen een karakteristieke vegetatie met struik-, dop- en kraaiheide, gagel, snavelbies en plaatselijk zonnedauw en veenmossen. Door ontginning van de uitgestrekte hoogvenen sedert de 17e eeuw ontving de Reest niet langer een vrij constante waterstroom, maar ontstonden grote schommelingen. Hierdoor konden piekafvoeren en inundaties ontstaan die vooral in de benedenloop tot kenmerkende grotezeggenmoerassen leidden. Ingrepen ten behoeve van de landbouw vanaf ca. 1960 veroorzaakten vooral ontwatering en verdroging in het Reestdal. Samen met sterk toenemend meststoffen-gebruik betekende dit op veel plaatsen het verdwijnen van de halfnatuurlijke vegetaties die het Reestdal kenmerk(t)en. Uit een hydro-ecologische landschapsanalyse van het Reestdal (Vegter 1991) is gebleken dat de verspreiding van halfnatuurlijke vegetaties in het Reestdal wordt bepaald door hydrologische processen namelijk:

- de toestroming van in verschillende mate verrijkt grondwater. Dit zorgt voor hoge grondwaterstanden en variatie in de basenverzadiging van veenbodems;
- inundatie met het accent in het benedenstroomse deel. In combinatie met constante buffering door basenrijk grondwater in de zomersituatie bepaalt dit het voorkomen van de grotezeggen-vegetaties en grotezeggenvormen van het dotterbloemhooiland.

Degradatie van halfnatuurlijke vegetatietypen wordt, afgezien van directe eutrofiëring door geïntensiveerd grondgebruik, door hydrologische veranderingen veroorzaakt:

- verlaging van de grondwaterstanden in de zomerperiode, onder andere door versterkte drainage van de Reest zelf en door een veranderd oppervlaktewaterbeheer (afkoppelen van delen van het stroomgebied: Reest-vervangende leiding!);

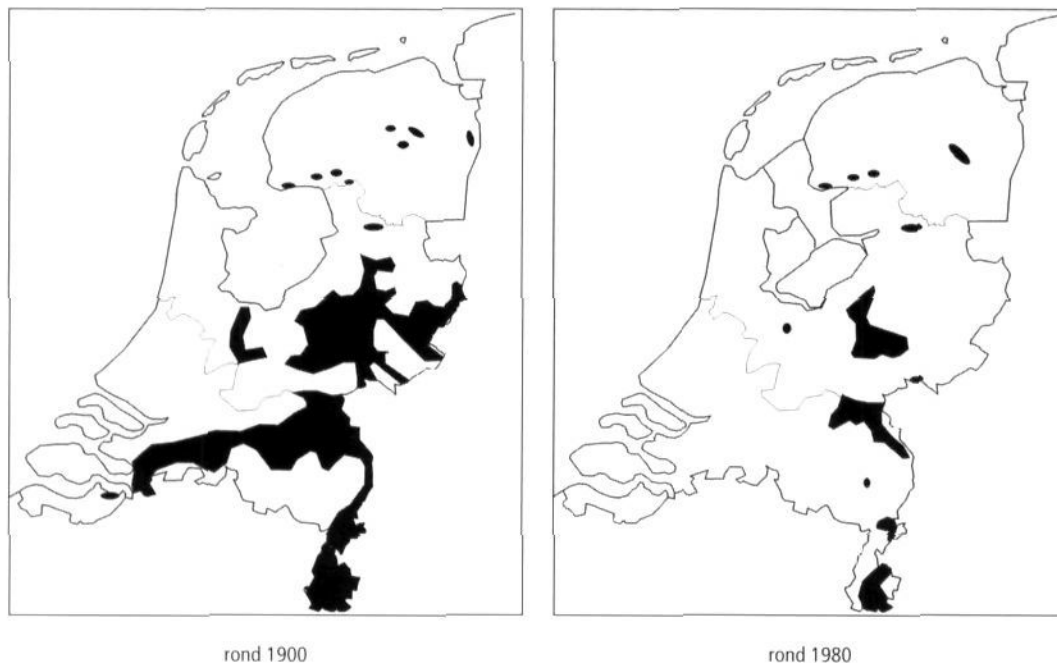
- verminderde toestroming van grondwater van met name de Drentse kant. In midden- en bovenloop reikt het grondwater thans niet tot boven in het veenprofiel, onder andere door diepere ontwatering en versnelde afwatering op de flanken van het dal en in het Reestdal zelf;
- verontreiniging vanaf de flanken, onder andere door stikstofverbindingen. Via de lokale systemen in de middenloop bereikt dit water het dal. In de (van nature voedselrijkere) benedenloop treedt eveneens verontreiniging op vanuit de flanken.

De hogere gronden

Ter weerszijden van de Reest ligt een zandgebied, plaatselijk met keileem in de bodem. In de structuur van het oude esdorpenlandschap waren grote delen van het zandgebied als heide in gebruik. Plaatselijk bevonden zich stuifzanden. Door bebossing van het stuifzand en ontginning van de heide rest er niet veel meer van deze biotopen.

Zoogdieren

Het gebied is rijk aan zoogdieren waarbij het voorkomen van de das indicatief is voor de kwaliteit van het Reestdal. De das is een landelijk bedreigde soort die kenmerkende eisen stelt aan zijn biotoop en daarmee een goede graadmeter is voor de kwaliteit van natuur en landschap in dit gebied. Figuur 9 geeft een beeld van de verspreiding van de das in Nederland in 1900 en 1980. In Boswachterij Staphorst bevindt zich de kern van de dassenpopulatie die het Reestdal bevolkt. Het aantal belopen burchten in het Reestdal (inclusief Staphorst) bedroeg in 1960 drie, in 1970 negen, in 1980 acht en in 1990 dertien. De groei in 1960-1970 is mede te danken geweest aan het uitzetten en intensief beschermen van de dassen. Uitgaande van dertien bewoonde burchten en een gemiddelde van 3,2 dassen per hoofdburcht kan de huidige omvang van de totale Reest-Staphorst-populatie geschat worden op ruim 40 dassen, waarvan er 10 tot 15 in Drenthe voorkomen en zo'n 25 tot 30 in Overijssel. Binnen het Drentse deel van het Reestdal leven de dassen op dit moment in twee gebieden: op de overgang naar de stuwwal van Zuidwolde en op dekzandruggen in de benedenloop bij De Wijk. De twee gebieden zijn ten opzicht van elkaar geïsoleerd, in het tussenliggende gebied komen aan de Drentse kant van de Reest geen dassen voor. Aan de Overijsselse kant van het Reestdal leven in dit tussenliggende gebied wel dassen nabij Lutten-Oever. De populatie in het Reestdal is sterk geïsoleerd geraakt van andere leefgebieden en is daarom zeer kwetsbaar voor ingrepen in het gebied zelf.

Figuur 9.
Verspreiding van
de das in
Nederland (naar
Dirkmaat 1988)

Van de overige zoogdieren moet zeker het voorkomen van de steenmarter en ten minste negen soorten vleermuizen worden genoemd: watervleermuis, meervleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, franjestaart, laatvlieger, rosse vleermuis, grootoorvleermuis en baardvleermuis. Door de Natuurwerkgroep De Reest werd in 1991 een kolonie van maar liefst 120 dwergvleermuizen opgespoord! Voor vleermuizen zijn lintvormige landschapselementen, maar ook poelen en dergelijke van groot belang als foerageergebied. Buiten de hiervoor genoemde zoogdieren zijn nog ruim 20 soorten uit het gebied bekend, hiervoor wordt verwezen naar bijlage 1.

Vogels

Broedvogels

Het gebied kent een soortenrijke broedvogelbevolking, niet in de laatste plaats dankzij de grote mate van afwisseling die het landschap kenmerkt. Naast elkaar worden hier bosvogels, heidevogels, moeras- en watervogels en vogels van cultuurland aangetroffen. Kenmerkende broedvogelsoorten die in de natte graslanden van het Reestdal werden vastgesteld zijn: zomertaling, slobend, kwartelkoning, tureluur, watersnip, paapje en gele kwikstaart. Ook de wintertaling, wulp, grutto en graspieper zijn hier als broedvogel aanwezig. Op hoger gelegen gras- en bouwlandgebieden en op de overgangsranden naar de lager gelegen graslanden zijn als kenmerkende broedvogels kwartel, patrijs, geelgors en oeverwaluw aangetroffen. Daarnaast broeden hier kievit, scholekster, grasmus, braamsluiper en bosrietzanger. Kenmerkende broedvogels die in het hoevenlandschap (met een afwisseling van bosjes, houtwallen, grasland, kleine essen, boerderijen met rijke erfbepanting) broeden zijn: torenvalk, ransuil, steenuil, kerkuil, holenduif, koekoek, groene specht, zwarte specht, grote bonte specht, wielewaal, glanskop en appelvink. Ook nachtegaal, grote lijster, spotvogel, tuinfluiter, tjiftjaf, kleine bonte specht, fluiter, boomklever, goudvink, vink en putter broeden hier. Van grote betekenis zijn de kolonies roeken en blauwe reigers in dit gebied. Alleen al aan de Drentse kant broeden in en om het Reestdal jaarlijks 500 tot 600 paar roeken, verdeeld over meerdere kolonies waarvan de vestiging bij Dickninge, met meer dan 350 broedparen, de omvangrijkste is. In Overijssel broeden roeken en blauwe reigers onder andere in het Kolenbrandersbos bij Dedemsvaart. In de wijde omgeving van de kolonies zijn vochtige graslanden voor roeken en blauwe reigers van belang als foerageergebied. Ook benutten de reigers natte landschapselementen (sloten, poelen en de Reest) als foerageerplaats. De heiderestanten in het Nolderveld bieden een broedplaats aan wulp, roodborsttapuit, tapuit, boompieper en kneu. Het Meeuwenveen was tot voor kort een belangrijk broedgebied voor een kolonie kokmeeuwen. In De Wijk werd in 1982 het ooievaarsstation De Lokkerij gesticht. Het aantal broedparen ging hier gestaag omhoog en in 1993 broedden er 35 paren waarvan 19 buiten de hekken van het station.

Wintergasten en trekvogels

Het Reestdal is bij inundatie van de oeverlanden 's winters een aantrekkelijke pleisterplaats voor watervogels als wilde eend, kleine- en wilde zwaan. In het vroege voorjaar zijn plas-drassituaties in het grasland voor steltlopers als de grutto een eldorado. Het kleinschalige agrarische landschap biedt buiten de broedtijd plaats aan roofvogels, vinken en lijsterachtigen.

Reptielen en amfibieën

Het voorkomen van reptielen en amfibieën in het Reestdal is niet systematisch onderzocht. Een beperkt aantal losse meldingen maakt niettemin duidelijk dat het Reestdal een belangrijk leefgebied voor deze diergroepen is. Vanaf 1980 zijn elf soorten in het gebied waargenomen waaronder een aantal zeldzame en ernstig bedreigde: kleine watersalamander, kamsalamander, gewone pad, boomkikker, kleine en middelste groene kikker, heikikker, bruine kikker, levendbarende hagedis, ringslang en adder. De gladde slang is twee keer voor 1980 aangetroffen, nadien niet meer. De zeldzame boomkikker leeft nog steeds in het Reestdal. De laatste waarnemingen van boomkikkers uit het Schrapveen stammen uit de jaren tachtig en nog iets meer stroomopwaarts, bij De Kieft, uit de jaren zeventig. In 1993 is op Rabbinge een roepend mannetje van de boomkikker gehoord. Om de populatie met hooguit enkele individuen meer levensvatbaar te maken, zijn in 1993 larven uitgezet. Ook zijn nieuwe poelen voor deze dieren aangelegd. Voor amfibieën en reptielen is naast natuurterrein (bos, hei) een kleinschalig agrarisch landschap met poelen, slootjes, houtwallen en overhoekjes van belang om te kunnen voortbestaan.

Ongewervelde dieren

De bloemrijke hooilanden, bosjes en heidegebieden hebben ieder hun eigen insectenbevolking met kenmerkende vlinders (onder andere zilveren maan), zweefvliegen, loopkevers, sprinkhanen (onder andere moerassprinkhaan) en libellen. Inventarisaties wijzen uit dat het gebied opvallend rijk is aan aantallen en soorten voor de diverse groepen van insecten. Verschillende soorten haften (eendagsvliegen), kokerjuffers, libellen, waterkevers en schaatsenrijders zijn in hun voorkomen gebonden aan schoon, stromend water. Uit het aquatisch-ecologisch onderzoek van het Reestdal is gebleken dat de waterkwaliteit in de bovenstroom veel te wensen overlaat. In stroomafwaartse richting valt een toename te constateren van het percentage soorten dat karakteristiek is voor min of meer natuurlijke beken. Ook neemt de diversiteit stroomafwaarts toe.

Vissen

Meanderende beken met schoon stromend water zijn een kenmerkend leefmilieu voor diverse vissoorten: beekgrondel, bierpje, kleine modderkruiper en kopvoorn (meun) zijn enkele voorbeelden. Het handhaven van een hoge waterkwaliteit in de Reest is voor deze diergroep van groot belang, evenals het ontbreken van belemmeringen als stuwen en dergelijke.

4.3. Bos

In het gebied liggen diverse kleine en enkele grotere bossen. De belangrijkste bossen zijn Boswachterij Staphorst (937 ha) en de bossen op de rug van Zuidwolde. Daarnaast zijn kleinere bossen aanwezig op landgoederen (Havixhorst, Dickninge) en in de heide- en stuifzandontginningen (onder andere Haardennen, Heuveltjesbosch, Carstenbos, Wildenberg, Takkenhoogte). De bossen hebben een overwegend droog karakter, moerasbos van enige omvang ontbreekt in het Reestdal en omgeving. Op enkele hoogveenrestanten (De Slagen) heeft zich een vochtig berkenbos ontwikkeld.

4.4. Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Landschap

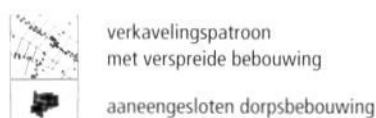
Hoofdstructuur

De fysisch-geografische hoofdstructuur wordt in hoofdzaak bepaald door de stuwwal van Zuidwolde, het beekdal van de Reest en in mindere mate het beekdal van het Oude Diep en de zijtakken van de Reest bij Oud-Avereest en de Vledder en Leijer Hooilanden (figuur 10). Oorspronkelijk heeft ook het Oude Diep in verbinding met de Reest gestaan bij Eemten. Deze hoofdstructuur vormde vroeger de basis van de occupatie en de ontginningen. Op de stuwwal zijn de oudste dorpen met omringende essen ontstaan en langs het dal van de Reest zijn op de hogere gronden de esgehuchten met de verspreide eenmansesjes tot ontwikkeling gekomen.

De ter weerszijden van het Reestdal gelegen heide- en veengronden zijn pas veel later ontgonnen en in cultuur gebracht. De ontginningsrichting van deze heide- en veengronden is georiënteerd op de stuwwal van Zuidwolde of staat haaks op de Reest. Dicht tegen de stuwwal liggen de oude, veelal kleinschalige ontginningen. Verder van de stuwwal en in het Westerhuizingerveld liggen de jongere ontginningen. Aansluitend op de Staphorster Esch is in het begin van de 20e eeuw bos aangeplant. In het oostelijk deel gaan de veldontginningen over in hoogveenontginningen.

Figuur 10.
Fysisch-
geografische
hoofdstructuur

Reestdal

De bovenloop strekt zich uit van De Tippe tot aan Den Oosterhuis (de weg Hoogeveen-Ommen). Dit deel van de Reest ligt in een ontgonnen hoogveengebied met weinig reliëf en een open karakter. De overgang van de omgeving van het beekdal naar het dal zelf is nauwelijks geaccentueerd. Tot aan de Havixhorst heeft de beek een middenloopkarakter met een breedte van gemiddeld 200 tot 300 m tot uitschieters van 1.000 m. De middenloop wordt, door de afwisseling tussen laaggelegen hooilanden langs de beek en hoge zandkoppen, essen en hakhoutbosjes aan de randen van het dal, gekenmerkt door grote hoogteverschillen. De overgang tussen de hoge randen en laaggelegen hooilanden is vaak zeer abrupt. Het beekdal ligt aan de noordkant van het Oerstroombdal van de Vecht. Met een steilrand grenst het Reestdal aan de zuidkant van het Drents plateau. Stroomafwaarts van Bloemberg verandert het pleistocene landschap in een meer holocene karakter doordat de Reest nu meer in het oerstroombdal van de Vecht stroomt in plaats van aan de noordrand ervan. Tot en met De Wijk ligt de Reest in een kleinschalig hoevenlandschap waarin de boerderijen relatief dicht bij de beek liggen. Er bestaat over korte afstand een sterke afwisseling in bodemgesteldheid. Kenmerkend is dat van oorsprong elke boerderij eigen bouw- en grasland had in de vorm van kleine essen en hooilanden langs de beek. Op hooggelegen zandkoppen zijn kleine woonkernen en landgoederen gevestigd. In het middenloopgedeelte bevinden zich twee zijdalen van de Reest. De ene is gelegen tussen Haardennen en Oud-Avereest, de andere bevindt zich in de Vledder en Leijer Hooilanden.

Figuur 11.
Landschapstypen
I = esdorpenland-
schap,
II = hoevenland-
schap,
III = veen-
ontginningen.

- I oud cultuurlandschap met essen, esdorpen en oude ontginningen
- I beekdalontginningen (van het Oude Diep)
- I veldontginningen
- II beekdalhoevenlandschap
- II slagenlandschap
- III veenkoloniale ontginningen
- III wegdorpenlandschap van de laagveenontginningen

GEBIEDSVISIE NBL REEST

Na de Havixhorst gaat de middenloop over in de benedenloop. Het landschap wordt weer opener, het dal gemiddeld iets breder en ook de Reest zelf wordt iets breder. Essen komen minder voor en de steilrandjes zijn minder uitgesproken. Bij Meppel stroomt de Reest ten slotte in het Meppelerdiep. Meer nog dan de middenloop wordt de benedenloop gekenmerkt door winterse, in een enkel geval zomerse inundaties.

Landschapstypen

Het landschap binnen het studiegebied is te verdelen in drie landschapstypen: het esdorpenlandschap, het hoevenlandschap of esgehuchtenlandschap en de veenontginningen (zie figuur 11 en samenvattend overzicht aan het eind van deze paragraaf).

Esdorpenlandschap

Het esdorpenlandschap kan weer worden onderverdeeld in esdorpen met omliggende esgronden (= de kern van het esdorpenlandschap), de oude ontginningen, de jonge ontginningen en het beekdal van het Oude Diep. Dit laatste onderdeel valt bijna in zijn geheel buiten het studiegebied.

Esdorpen en omliggende essen

De esdorpen en de essen liggen geconcentreerd op de stuwwal van Zuidwolde. Door de aanwezigheid van veel bos- en landschapselementen heeft deze rug een kleinschalig en besloten karakter. De esbossen hebben grote natuur- en landschapswaarden. Er bestaat nog een duidelijke samenhang tussen de historische bebouwing en de esgronden. De historische essen met de bebouwing liggen op twee ruggen: Wemmenhove, Drog, Bazuin en Ekelenberg, Schottershuizen, (Oud)-Linde en Nolde. Het tussen beide ruggen gelegen Middelveen is later ontgonnen. De verkaveling is in hoofdzaak oost-west gericht. Aan het zuidende van de westelijke rug (bij Bazuin) is de verkaveling straalsgewijs op de rug gericht. De oostelijke rug heeft een duidelijke beëindiging in de vorm van een steilrand ten zuiden van Nolde.

In de vorige eeuw is een groot deel van de esgronden bij Zuidwolde bebost. Dit gebeurde in de crisistijd van de jaren tachtig enerzijds ter verbetering van de bodemvruchtbaarheid, maar anderzijds ook als alternatief voor de gangbare landbouwproducten. De boeren konden met hun graanprijzen niet concurreren tegen de Amerikaanse dumprijzen. Er was in die tijd een chronisch gebrek aan meststoffen. In tegenstelling tot andere essen werden hier, toen later kunstmest in gebruik raakte, deze boselementen niet gerooid.

Oude ontginningen.

Direct grenzend aan de oude esdorpen en esgronden en ook langs het beekdalhoevenlandschap liggen de oude veldontginningen. Deze worden gekenmerkt door hun kleinschalige opzet. De verkaveling is kleinschalig en door de aanwezigheid van restanten van de vroeger veel voorkomende kavelgrensbeplantingen zijn ze visueel-ruimtelijk half open van karakter.

Jonge ontginningen.

Aansluitend aan het oude cultuurlandschap liggen aan de "achterzijde" en in het Westerhuizingerveld de jonge veldontginningen. Van de heidevelden zijn nog slechts enkele kleine restanten als reservaatjes overgebleven. De jonge veldontginningen zijn relatief grootschalig en visueel open van karakter. De landschappelijke verdichtingen vallen veelal samen met de ontginningsassen en enkele beboste of spontaan dichtgegroeide heiderestanten. Ten zuidwesten van het Westerhuizingerveld is een groot deel van de jonge ontginningen bebost (Boswachterij Staphorst). Een duidelijke hoofdstructuur ontbreekt op veel plaatsen.

Hoevenlandschap of esgehuchtenlandschap

Dit landschapstype beslaat het grootste deel van het Reestdal met de aanliggende hoger gelegen zandopduikingen. In Drenthe komt een dergelijk landschapstype verder alleen voor bij Coevorden. In Overijssel komt het hoevenlandschap in Twente veel voor. Al in de 12e eeuw waren de hogere dekzandkoppen als Wildenberg, Bloemberg, Havixhorst en Schiphorst bewoond. Vanaf deze woonkernen is het gebied langzamerhand ontgonnen. Het voormalige klooster Dickninge heeft daarin een centrale rol gespeeld. De beekdalmoerassen werden ontgonnen als hooi- en weilanden en door het uitdiepen en doorsteken van zandruggen is de Reest in die tijd tot een doorstromend riviertje gemaakt.

Het hoevenlandschap kan worden beschouwd als een variant op het esdorpenlandschap. Het wordt gekenmerkt door een relatief kleinschalig besloten karakter met een gevarieerde, soms onregelmatige en soms rechtlijnige verkavelingsstructuur. De verspreide boerderijen zijn gebouwd op de hogere zandopduikingen met aansluitend de eenmansesjes. Op de overgang van esjes naar het beekdal liggen steilrandjes. Nabij de hoeven, rondom de esjes en langs het beekdal komen veel landschapselementen voor, zoals houtwallen, singels, hakhoutbosjes en esomrandingsbosjes. Het eigenlijke beekdal is relatief open van karakter. Er komt veel microreliëf voor. Rondom De Wijk ligt een aantal landgoederen. De monumentale gebouwen, de lanen, de bosclementen en de ertussen liggende landerijen geven het landschap een parkachtig aanzien.

Slagenlandschap.

Ten zuidwesten van het hoevenlandschap (essen- en kampenlandschap) ligt het slagenlandschap rond Staphorst.

Het is onder te verdelen in:

- een slagenlandschap met veel houtsingels. Dit landschapstype ligt ten noorden van Staphorst, grotendeels buiten het visiegebied. Opvallend in het houtsingelgebied zijn de lange, smalle graslandpercelen met eenrijige en hoge elzensingels op de perceelgrenzen. Dit geeft dit landschapstype een besloten karakter;
- rond de Wessels- en Egbertslanden een slagenlandschap als veenweidegebied. De kavelstructuur lijkt op het houtsingelgebied maar de opgaande begroeiing ontbreekt hier. De lange opgaande kavels vinden hun oorsprong vanuit het dorp Staphorst;
- buiten het onderzoeksgebied een meer opener gebied op de es. Kenmerkend voor dit esgebied is de blokvormige verkaveling en de grotendeels spontane struikbegroeiing langs de vele zandwegen.

Veenontginningen

Veenkoloniale ontginningen

Het oostelijk deel van het gebied rond Kerkenveld en Drogeropslagen behoort bij het veel grotere hoogveenontginningslandschap tussen Hogeveen en Dedemsvaart. Ten zuiden van de Reest reiken de voormalige Dedemsvaartse venen praktisch tot aan het Reestdal. Al vanaf de 17e eeuw maar op grote schaal in de 19e en 20e eeuw werden ten behoeve van de turfwinning bovenstrooms de hoogvenen ontgonnen. Daarmee verdween het veenpakket dat tot die tijd als waterbuffer fungeerde en voor een geleidelijke aanvoer van water zorgde. Overstromingen begonnen hierna vooral in de midden- en benedenloop veelvuldig op te treden.

Het is een grootschalig visueel open ontginningslandschap. De landschappelijke verdichtingen komen bijna uitsluitend voor in de ontginningsassen. De wijken, gegraven tijdens de ontginningsperiode zijn bijna overal gedempt.

Wegdorpenlandschap van de laagveenontginningen

Dit landschapstype is niet binnen het visiegebied zelf onderscheiden maar grenst in het noordwesten aan het beekdalhoevenlandschap. Langgerekte percelen zijn kenmerkend.

Samenvatting van de kenmerken van de verschillende landschapstypen

Esdorpenlandschap

Esdorpen en esgronden

- esdorpen en esgronden liggen geconcentreerd op de stuwwal;
- kleinschalig, besloten karakter door aanwezigheid van esbossen en andere kleinschalige landschapselementen;
- verkaveling oost-west gericht, ten zuiden van Bazuin straalsgewijs;
- einde van de stuwwal ten zuiden van Nolde in de vorm van een steilrand;
- esbossen hebben grote natuur- en landschapswaarden;
- historische occupatiepatroon is nog goed herkenbaar.

Oude ontginningen

- kleinschalig van karakter;
- visueel half open landschap door aanwezigheid van restant van kavelgrensbeplantingen.

Jonge ontginningen

- grootschalig en visueel open (uitgezonderd Boswachterij Staphorst);
- verspreide heide- en veenrestanten, veelal begroeid met bosopslag;
- visueel/ruimtelijke verdichtingen in hoofdzaak in ontginningsassen en veen- en heiderestanten;
- geen duidelijke landschappelijke identiteit.

Hoevenlandschap

- verspreide boerderijen op zandruggetjes;
- relatief kleinschalig en besloten landschap door aanwezigheid van een grote variatie aan landschapselementen zoals houtwallen, singels en bosjes;
- beekdal in de lengterichting visueel open, beekdal meestal duidelijk begrensd door beplantingselementen, soms in combinatie met steilranden, bodemgebruik is voornamelijk grasland;
- gevarieerde deels onregelmatige en deels rechtlijnige verkavelingspatronen, de oude landgoederen rond De Wijk hadden vaak rechte grenzen;
- veel microreliëf, kleine eenmansesjes met veelal begroeide steilranden;
- aanwezigheid van landgoederen met lanen, bouselementen, landerijen en gebouwen;
- herkenbare (rechte) markegrenzen in de vorm van kavelgrenzen, sloten, wegen en zandpaden;

Slagenlandschap met langgerekte percelen bij Staphorst

Veenontginningen

Veenkoloniale ontginningen

- grootschalig en visueel open ontginningslandschap;
- visueel/ruimtelijke verdichtingen uitsluitend in de ontginningsassen;
- oorspronkelijke wijken zijn bijna overal gedempt.

Wegdorpenlandschap van de laagveenontginningen

- langgerekte percelen

Cultuurhistorie

De landschapskenmerken binnen het studiegebied zijn gevormd door een eeuwenlange wisselwerking tussen mens en natuur. Onder natuur wordt hier zowel de dode als levende natuur verstaan, dat wil zeggen bodem, water, klimaat en flora en fauna. De sporen die dit proces naliet, bepalen de identiteit van de hier voorkomende landschapstypen.

In het gebied zijn de cultuurhistorische landschapskenmerken nog goed waarneembaar. De verschillende in ouderdom op elkaar volgende ontginnings- en verkavelingspatronen zijn goed leesbaar op de verschillende topografische kaarten.

Veel van de karakteristieke landschapskenmerken zijn in de voorgaande paragraaf bij de beschrijving van de landschapstypen al opgesomd.

Een heel bijzonder fenomeen in het Reestgebied zijn de markegrenzen. Oorspronkelijk bestond er een klein aantal grote "oermarken", zoals Ten Arlo (Zuidwolde), Echten en Ruinen. Deze oude marken werden in de loop der eeuwen opgesplitst in een aantal kleine marken. De grenzen van deze kleine marken zijn bijna overal in het gebied nog aanwezig in de vorm van wegen, kavelgrenzen en waterlopen (kaartbijlage, figuur 12).

Van de oermarke Ten Arlo (Zuidwolde) zijn afgesplitst (voorzover binnen het studiegebied gelegen) de marken van Ten Arlo, Steenbergen, Veeningen, Kerkenbosch, Drog, Bazuin, Linde, Nolde, Bloemberg en Avereest. Bij Echten hoorden: De Stapel, Haalweide, De Wijk, Dickninge, Schiphorst, Oosterboer, Meppel, IJhorst, Staphorst en nog enkele buiten het studiegebied gelegen marken. De bij Ruinen behorende dochtermarken liggen alle buiten het studiegebied. Opvallend bij deze markenindeling is dat de Overijsselse kerspelen Avereest, IJhorst, Staphorst en Rouveen ingedeeld waren bij de Drentse oermarken Ten Arlo en Echten. Ten oosten van Avereest strekten de marken in Overijssel zich uit van de Vecht tot aan de Reest: Arriën, Stegeren, Rheeze en Heemse.

De laatste decennia is een groot deel van de beekdalgronden ten behoeve van de landbouw sterk ontwaterd en bemest. De belangrijkste activiteiten zijn geweest de kanalisatie van een deel van de bovenloop, het aanleggen van sloten en drainagebuizen, het aanleggen van alternatieve toe- en afvoerleidingen, het bezanden van natte percelen en het gebruik van kunstmest en drijfmest. Veel van deze ingrepen hebben het Reestdal in zijn natuurlijke karakter in belangrijke mate veranderd, ondanks het feit dat de meanderende beekloop zelf nagenoeg intact is gebleven.

Archeologie

Van de bewoningsgeschiedenis in het studiegebied is relatief weinig bekend, mede omdat tot nu toe nog nooit een systematische archeologische inventarisatie heeft plaatsgevonden. Toch doen de plaatselijk aanwezige gunstige bewoningscondities een grotere rijkdom aan archeologische overblijfselen verwachten. Het Streekplan Drenthe geeft de stuwwal van Zuidwolde aan als een *archeologisch belangrijke eenheid*. In het *Intentieprogramma bodembescherming (Drenthe)* wordt een overzicht gegeven van de voornaamste archeologische vindplaatsen.

De meeste vindplaatsen liggen geconcentreerd op de stuwwal van Zuidwolde en in mindere mate op de hogere zandkoppen langs het Reestdal. Door de eeuwen heen is de stuwwal gebruikt voor het doorgaande verkeer in de verbinding tussen Overijssel en Drenthe.

De archeologische overblijfselen stammen uit verschillende oudheidkundige perioden. Op de hogere gronden langs de Vogelzangse Wijk zijn enkele plekken bekend waar jachtkampen uit het laat Paleolithicum (ca. 10.000 v. Chr.) moeten hebben gelegen. Uit het Neolithicum (5000-2000 v. Chr.) stamt het grootste tot nu toe bekende grafveld dat in 1935 op de Ekelenberg aan het licht kwam. Hunebedden of overblijfselen daarvan zijn niet gevonden, hoewel de naam Steenbergen wel verwachtingen wekt. In Noord-Drenthe heeft dezelfde naam te maken met een daar voorkomend hunebed. Bij Nolde liggen twee grafheuvels die stammen uit de laatste periode van het Neolithicum. Uit deze tijd stamt ook een zestal geslepen vuurstenen bijlen, die bij elkaar gevonden zijn aan de oevers van de Reest.

Van de Ekelenberg zijn ook een grafheuvel en een urnenveld uit de Bronstijd bekend (2000-800 v. Chr.). Bij Ten Arlo heeft mogelijk een grafveld uit de Bronstijd gelegen. Verder zijn hier een aantal voorwerpen uit de IJzertijd (800 v. Chr. - 0) gevonden.

Uit de periode van het begin van de jaartelling tot aan het begin van de Middeleeuwen is weinig bekend. De directe omgeving van het Reestdal was vrijwel zeker lange tijd onbewoond. Pas in de Middeleeuwen ging men dit gebied weer bewonen en ontginnen. Het is niet uitgesloten dat er toen op de stuwwal van Zuidwolde - op bescheiden schaal - wel bewoning was. Vanaf de Middeleeuwen is deze bewoning zeker. Deze bewoners hebben de aanzet gegeven tot de inrichting van het huidige landschap op de stuwwal van Zuidwolde en langs het Reestdal.

Waardering in (landschapshistorische) gaafheidsklassen

Voor het formuleren van de wensen betreffende het behoud en herstel van bestaande landschapkenmerken en het ontwikkelen van nieuwe landschapswaarden is een waardering gemaakt van de huidige kenmerken in drie gaafheids categorieën, waarbij de situatie van rond 1900 als referentiebeeld heeft gediend (figuur 13):

- a) het meest herkenbaar
- b) redelijk herkenbaar
- c) het minst herkenbaar

Als vierde extra categorie is toegevoegd: grootschalige infrastructurele doorsnijding (autoweg A28 en de verbrede Hoozeveense Vaart).

Van belang bij de beoordeling van de categorieën is tevens de (meer globale) aanduiding van de gaafheidsklassen in het Streekplan (Drenthe, kaart B 9.2). Daarin geldt het gebied in de gemeente De Wijk als hoogste gaafheidsgraad, de strook tussen Paardelanden en Steenberger Oosterveld als laagste gaafheidsgraad en het overige gebied als middelste categorie. Daarmee heeft de in deze visie weergegeven indeling dus niet overal precies dezelfde context.

Aan de hand van deze indeling in categorieën kunnen de wensen voor behoud, herstel en ontwikkeling van het landschap worden opgesteld. In grote lijnen wordt voor de categorie “meest herkenbaar” landschapsbehoud/herstel voorgesteld. Voor de categorie “minst herkenbaar” geldt ontwikkeling van een nieuwe landschapsstructuur op basis van de bestaande landschapkenmerken. De voorstellen voor de categorie “redelijk herkenbaar” liggen tussen de beide vorige in. Op de ene plaats gaan de voorstellen meer richting het herstel van historische kenmerken en op een andere plaats meer richting de ontwikkeling van een nieuwe landschapsstructuur.

Categorie het meest herkenbaar

Tot deze categorie behoren gebieden waarin een groot aantal van de historische landschapkenmerken in samenhang met elkaar voorkomen. De ouderdom en de afleesbaarheid van de ontginningsgeschiedenis zijn belangrijke graadmeters. Tot deze categorie behoren bijvoorbeeld: het hoevenlandschap ten westen van De Wijk rond de Havixhorst, bijna het gehele beekdal van de Reest (met uitzondering van het oostelijk deel), de Vledder en Leijer Hooilanden en het gebied rond Pieperij, Wildenberg en Rabbinge.

De eerder genoemde kenmerken van het hoevenlandschap en het beekdal komen hier in samenhang met elkaar nog goed herkenbaar voor.

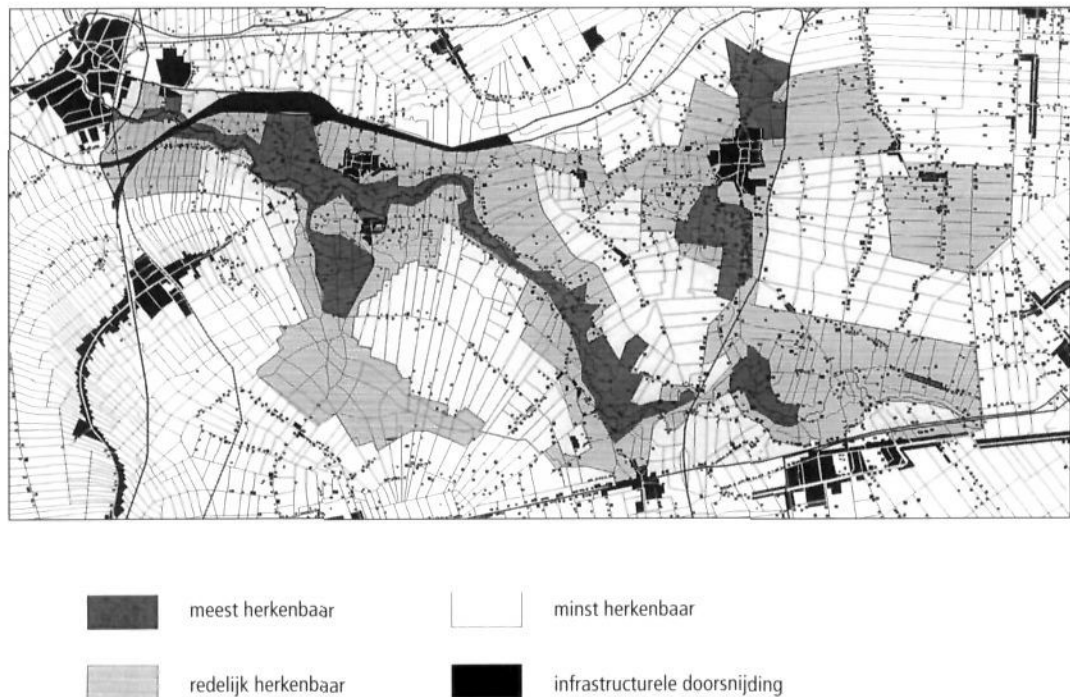
Ook het esdorpenlandschap ten zuiden van Zuidwolde is ingedeeld bij deze categorie (Wemmenhove, Drogter-, Bazuiner-, Schotter- en Linderesch). De samenhang tussen de esgronden en de oude bebouwingsstructuren is nog duidelijk aanwezig. De kenmerkende, uit de vorige eeuw stammende esbebossing is nog aanwezig, waardoor dit gebied zijn kleinschalige karakter heeft behouden.

Categorie redelijk herkenbaar

Bij deze categorie zijn ingedeeld de gebieden waarin de historische landschappelijke hoofdstructuur nog relatief goed herkenbaar is; de verschillende detailkenmerken en de samenhang tussen deze kenmerken zijn in aanleg nog herkenbaar, maar veelal behoorlijk aangetast. In veel gevallen betreft het de relatief oude ontginningen, waar de oorspronkelijke verkaveling grootschaliger is geworden en de vroeger plaatselijk aanwezige kavelgrensbeplantingen zijn verwijderd. Tot deze categorie behoren onder andere het hoevenlandschap bij De Wijk, de veldontginningen van het Stapelveld en de veldgronden bij Bloemberg, het gebied rond de Paardelanden, het hoogveenontginningslandschap van Drogteropslagen en het Steenberger Oosterveld. Aan Overijsselse zijde

omvat de categorie een deel van het slagenlandschap bij Lankhorst-Staphorst, de Boswachterij Staphorst en gebieden rondom IJhorst, Lutten-Oever, Oud-Avereest-Balkbrug, en tussen Den Oosterhuis en Noord-Stegeren. In al deze gebieden is de oorspronkelijke landschappelijke hoofdstructuur nog goed herkenbaar. Detailkenmerken zoals de veenwijken van Drogterslagen en perceelsgrensbegroeiing in een oude ontginning als het Stapelerveld zijn veelal geheel of gedeeltelijk verdwenen.

Figuur 13.
Waardering (land-
schapshistorische)
landschap-
skenmerken

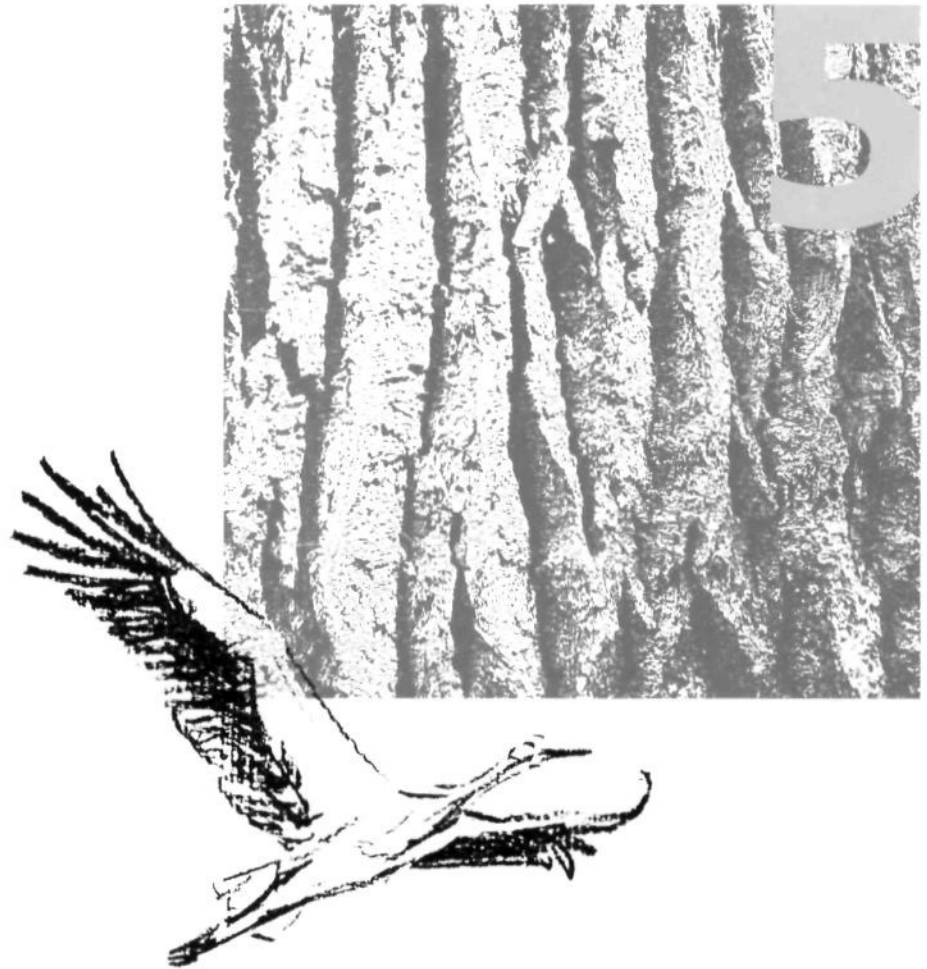
Categorie het minst herkenbaar

Tot deze categorie behoren gebieden waarin de landschappelijke hoofdstructuur niet meer goed herkenbaar is of, zoals in de jonge ontginningen, gebieden waarin geen duidelijke hoofdstructuur tot ontwikkeling is gekomen. Restveen- en heideterreintjes liggen verspreid in grootschalige landbouwgebieden. De samenhang tussen bodem, geomorfologie en landschappelijke verschijningsvorm is gering. Deze jonge veldontginningen liggen vaak tussen en aan “achterkanten” van de oude cultuurlandschappen.

Voorbeelden van de categorie *minst herkenbaar* zijn de Wessels- en Egbertslanden tussen Lankhorst en Staphorst: de oorspronkelijke lange en smalle slagenverkaveling is hier omgezet in een blokverkaveling. Ter plaatse van de jonge veldontginningen rond Fort en het Bazuinerveld is geen duidelijke hoofdstructuur tot ontwikkeling gekomen.

Ook de veldontginningen in het Linderveld en rond het Zwarte Gat behoren tot deze categorie. De hier voorkomende bodemkundige zijdalén van de Reest, het Eggesysteem, zijn in het huidige landschap niet herkenbaar. Wel ligt in het dal van de Boven Egge een aantal restvenen en heide-terreinen (onder andere De Slagen en Het Zwarte Gat), maar deze vertonen geen duidelijke onderlinge landschappelijke samenhang.

Relatie met enige andere functies

RELATIE MET ENIGE ANDERE FUNCTIES

Landbouw

Grote delen van het Reestdal en omgeving zijn (en blijven) landbouwgebied. Alleen daar waar de natuurdoelstellingen niet ingepast kunnen worden in de landbouwbedrijfsvoering of daar waar landbouwactiviteiten en/of inrichtingseisen (bijvoorbeeld met betrekking tot ontwatering) de natuurdoelstellingen blokkeren, zal het wenselijk zijn de gronden voor het natuurbehoud of natuurontwikkeling te bestemmen. Overigens wordt er hierbij wel van uitgegaan dat de landbouw op termijn schoner gaat produceren, zodat de milieubelasting voor het natuurgebied afneemt. Ook met betrekking tot de waterhuishouding wordt ervan uitgegaan dat er een voor de natuur beter evenwicht komt tussen landbouw- en natuurbelang.

Wonen/werken

De diverse kernen in of tegen het gebied hebben een woon en werkfunctie. Dorps- en stadsuitbreidingen kunnen de ecologische functies van het Reestdal belemmeren. Hier wordt met name gewezen op knelpunten bij De Wijk en Meppel (in verband met ecologische verbinding richting Noordwest-Overijssel).

Infrastructuur

Naast lokale infrastructuur zijn de autowegen A28 en N48 en de nieuwe Hooogeveense Vaart belangrijke infrastructuren met een grote (belemmerende) invloed op ecologische verbindingen tussen het Reestdal en andere gebieden. Initiatieven als de aanleg van dassentunnels en fauna-uitstapplaatsen verdienen uitbreiding, maar kunnen niet alle knelpunten oplossen. Het wordt van belang geacht om de Hooogeveense Vaart en omgeving, vanaf de kruising met de Reest, richting Noordwest-Overijssel als (natte) ecologische verbinding te ontwikkelen.

Recreatie

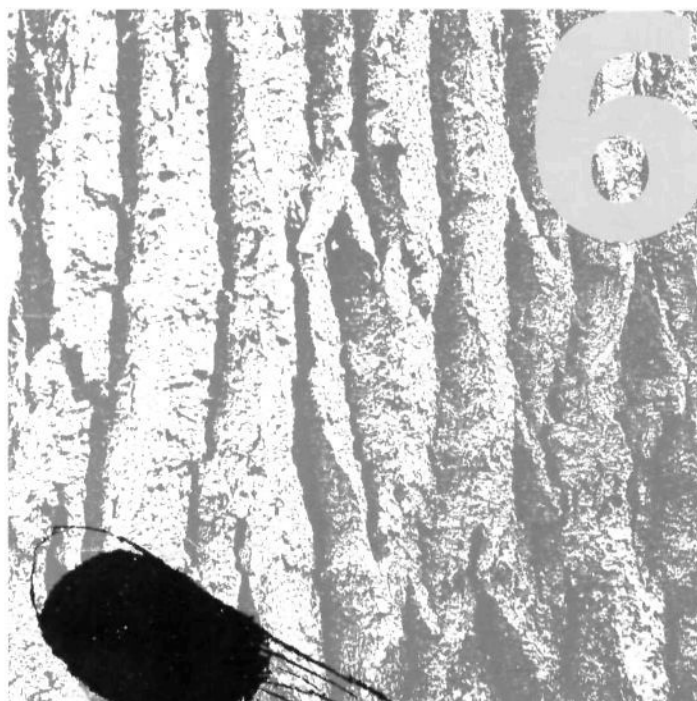
Centra voor verblijfsrecreatie bevinden zich in Drenthe vooral rond De Wijk en Zuidwolde. Het Streekplan Drenthe voorziet niet in verdere ontwikkeling van de dagrecreatie. Desondanks moet worden geconstateerd dat er wel tal van initiatieven op dit gebied verschijnen. In Overijssel zijn er ten noordwesten van Balkbrug enige verblijfsrecreatieve voorzieningen. De Boswachterij Staphorst is van belang voor verschillende vormen van recreatie die zich overigens niet allemaal even goed verenigen met de natuurdoelstellingen van de boswachterij. Intensieve dagrecreatie (zwem- en oeverrecreatie) vindt plaats in het centraal in het gebied gelegen terrein De Zwarte Dennen. Andere vormen van recreatie zijn hier wandel- fiets- en ruiterroutes, alsmede een crosscountryparcours voor de ruitersport en twee ANWB-autoroutes.

Drinkwaterwinning

In het visiegebied is het grondwaterpompstation Zuidwolde gelegen. Deze grondwaterwinning heeft een vergunning voor 1 miljoen m³ per jaar. De capaciteit zal niet worden uitgebreid. De huidige winning onttrekt grondwater uit het derde watervoerende pakket, relatief diep onder de Tegelenklei, die hier op een diepte van ongeveer 80 m beneden maaiveld een vrij uitgebreide verbreiding heeft, en heeft daarmee geen meetbaar effect op het niveau van het freatisch grondwater en de kwel in het gebied.

Potenties en knelpunten voor NBL

Op grond van de voorgaande informatie kan een beeld worden gegeven van wensen en mogelijkheden voor de toekomstige natuur- en landschapsontwikkeling van het gebied. In dit hoofdstuk wordt aangegeven welke vorm van inrichting en beheer in de toekomst wenselijk is teneinde te komen tot een optimaal duurzaam behoud van kenmerkende ecosystemen in het gebied. Voor de wensen die op korte termijn nog niet te realiseren zijn, is het vooral van belang dat randvoorwaarden (bijvoorbeeld hydrologische) in stand blijven. De wensen op korte termijn (5 tot 15 jaar) zullen overwegend door middel van relatienota- en natuurontwikkelingsgebieden en/of landinrichting gerealiseerd moeten worden. Ook particulier natuurbeheer (ROL-Drenthe, ROLO) speelt daarbij een rol.

6.1. Natuur

Flora en vegetatie

Door het afgraven van de hoogvenen rond Dedemsvaart is de meest oorspronkelijke situatie van de Reest voorgoed voorbij. Een bovenloop waarin de beek vanuit het veen ontspringt valt niet meer te herstellen. Het “plaatje” (referentiebeeld) moet zich daarom richten op een meer nabije periode waarin inundaties in de benedenloop waardevolle moerasvegetaties tot resultaat hadden, terwijl de midden- en bovenloop nog veel van de kenmerkende halfnatuurlijke graslanden bezaten. Hiermee ontstond een grote diversiteit binnen het Reestdal. Het handhaven en versterken van deze variatie is een belangrijk doel voor de toekomstige ontwikkeling van het Reestdal. Van belang is ook dat de diversiteit een afspiegeling vormt van het grondgebruik sinds eeuwen. Dat dit gebruik zich in de huidige vegetatieverspreiding nog laat aflezen wordt als zeer waardevol beschouwd. Om dit te behouden of te herstellen moeten nivellerende invloeden zowel in als buiten het gebied zoveel mogelijk ongedaan worden gemaakt. Introductie van soorten of vegetaties die historisch gezien niet in het Reestdal voorkwamen is ongewenst. Het is wel van belang om elementen (houtwallen/singels/poelen) en biotopen (heide, hooiland, wintergraanakkers) die recent uit het gebied zijn verdwenen of sterk in omvang zijn afgenomen op de daartoe historisch gesproken meest geëigende plaatsen weer aan te leggen of te herstellen. Uit ecohydrologisch onderzoek in het Reestdal is goed naar voren gekomen welke mogelijkheden voor de vegetatieontwikkeling aanwezig zijn, in relatie tot hydrologische randvoorwaarden (Vegter, 1991). In het algemeen zal het voor het behoud en herstel van de halfnatuurlijke vegetaties in het Reestdal noodzakelijk zijn om maatregelen te treffen die een verhoging van de (grond)waterstand tot gevolg hebben en die tevens zorgen voor een verbetering van de waterkwaliteit. Speciale aandacht is nodig voor de belangrijkste voedingsgebieden van de Reest: het Westerhuizingerveld, de Vledder en Leijer Hooilanden en het Eggesysteem. Deze gebieden dienen op een hydro-ecologisch zo natuurlijk mogelijke wijze in het hele Reestsysteem te kunnen functioneren.

De bodemstructuur is door ontginning, maar vooral door bezanding, egalisatie en diepploegen soms grondig verstoord. Dit beperkt dikwijls de mogelijkheden tot herstel van (half)natuurlijke vegetaties door middel van beheerstechnieken als maaien of beweiden. Waar voedselarme of kwelafhankelijke levensgemeenschappen worden nagestreefd is het soms noodzakelijk de bouwvoor geheel of gedeeltelijk te verwijderen en zo een uitgangssituatie te scheppen die voor deze doelstellingen een serieus beheersperspectief biedt.

Zoogdieren

Voor de dassen in het Reestdal zijn aanpassingen in de infrastructuur nodig en een verbetering van de biotoop. Wegen waarop verkeersslachtoffers vallen, moeten zoveel mogelijk van tunnels, rasters en geleidende beplanting worden voorzien. Op een aantal plaatsen is dit overigens al gerealiseerd of in uitvoering. Ook zou het ('s nachts) afsluiten van sommige wegen (bijvoorbeeld ten westen van de Vledders) gunstig zijn voor de das en andere fauna. De Hoogeveensche Vaart vraagt om (verdere) aanpassing van de oevers (een groot aantal fauna-uitstapplaatsen). Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied is gewenst in de randgebieden van het Westerhuizingerveld en de omgeving van de stuwwal van Zuidwolde. Dit betekent extensivering van het

grondgebruik en/of herstel van een kleinschalig landschap door aanleg van houtwallen en boselementen. Deze landschapsstructuur moet aansluiten op de aan te leggen tunnels en rasters. Daarnaast moet gestreefd worden naar een uitbreiding van de dassenpopulatie in zuidelijke richting (Vecht-Reggegebied en de Overijsselse heuvelrug) en noordelijke richting (Steenbergerwester- en Steenberger Oosterveld, omgeving Ten Arlo) en een relatie worden gelegd met het gebied rond Echten/Oude Diep. In het traject Pieperij-Haalweide wordt het streven gericht op het laten aaneengroeien van de homeranges tot één aaneengesloten dassenpopulatie aan weerszijden van de Reest. Aan de Drentse zijde liggen potentiële (toekomstige) burchtlocaties in boselementen op de hogere gronden (Pieperij, Bloemberg, en Stapelerveld). Aanvullend zou op beperkte schaal bosontwikkeling kunnen plaatsvinden in de omgeving van Haalweide/Eemten. In Overijssel vormt de kleine populatie bij Lutten-Oever een belangrijke schakel tussen de zwaartepunten Boswachterij Staphorst/Carstenbos en Haardennen. Kleine bosjes kunnen hier dienen als nieuwe vestigingsplaats. De foerageermogelijkheden kunnen worden verbeterd door een extensief graslandbeheer in een kleinschalig landschap. Bos- en heidebegrazing op de hogere gronden kan ook een bijdrage leveren.

Verbetering van biotoop en infrastructuur voor de das heeft ook positieve gevolgen voor andere zoogdieren. Vleermuizen bijvoorbeeld zijn veel aangetroffen ter hoogte van de midden- en benedenloop van de Reest, op de plaatsen waar de oude bosopstanden, houtwallen en landgoederen liggen. In het gebied Drogteropslagen-Paardelanden-Schrapveen daarentegen lijken nauwelijks vleermuizen voor te komen. Zeer waarschijnlijk hangt dit samen met het ontbreken van voldoende opgaande lijnvormige landschapselementen. Enerzijds kunnen vleermuizen zich moeilijker oriënteren in kale gebieden, anderzijds ontbreken hier vaak de grotere concentraties van insecten (muggenzwormen en dergelijke) waardoor er te veel gevlogen moet worden om aan de kost te komen. Aanleg van migratiestructuren door particulieren moet vooral binnen de aangegeven ecologische verbindingzones worden gestimuleerd.

Vogels

Het handhaven van een gevarieerd biotopenaanbod in het Reestdal is van belang om de kenmerkende soortenrijkdom te behouden. Het is wenselijk dat toekomstige ontwikkelingen in het gebied naast het handhaven en versterken van de regionale avifauna ook een bijdrage leveren aan het vergroten van de soortenrijkdom op landelijke schaal. Dit betekent een keuze voor bestemmingen en vormen van inrichting en beheer, die voor broedvogels milieutypen opleveren die in het gebied (en omgeving) reeds in ruime mate voorhanden zijn. Hierbij kan in het bijzonder worden getracht de nog aanwezige restanten van een voorheen aaneengesloten gebied te verbinden tot grotere eenheden. Voor een karakteristiek deel van de broedvogelbevolking in het Reestdal zijn positieve resultaten te verwachten van een toename van de oppervlakte van heidevelden en van het terugdringen van de versnippering van bestaande heiderestanten. Daarnaast leent het gebied zich bij uitstek voor het versterken van vogelgemeenschappen van kleinschalige agrarische gebieden. Het omvormen van landbouwgronden, herstel van het netwerk van kleine landschapselementen en het extensiveren van de productie biedt in de nabije toekomst goede mogelijkheden voor soorten als geelgors, roodborsttapuit, paapje, grasmus, gele kwikstaart, grauwe klauwier, patrijs, kwartel en kerkuil. Concreet: beheer en inrichting van het Reestdal dient voor wat betreft de broedvogelbevolking te worden gericht op:

- het handhaven en waar mogelijk vergroten van de landschappelijke variatie;
- het vergroten van de oppervlakte aaneensluitende gevarieerde heidebiotoop;
- bosbeheer gericht op de toename van (oud) loofbos door extensivering van het bosbeheer en omvorming van naaldbossen naar loofbos;
- het herstellen van kleinschalige agrarische landschappen, zowel met een open, halfopen als besloten karakter;
- het extensiveren van de agrarische productie;
- het handhaven c.q. herstellen van de rust in het gebied.

Reptielen en amfibieën

Kleinschaligheid, afwisseling en een extensief of gefaseerd beheer zijn van veel belang voor reptielen en amfibieën. De aanwezigheid van voldoende poelen is belangrijk voor de voortplanting van kikkers en salamanders. Prioriteit verdient de omgeving van Rabbinge waar zich nog boomkikkers bevinden. Na verbetering van de biotoop voor deze populatie komen nieuwe poelen elders aan bod. Minstens zo belangrijk zijn landschapselementen waarlangs deze dieren zich kunnen verplaatsen en veilige oversteekmogelijkheden bij barrières (als wegen). Insecten zijn van belang als voedselbron en moeten daarom talrijk aanwezig zijn. Bloemrijke vegetaties zijn aantrekkelijk voor veel soorten insecten en daarmee ook van belang voor reptielen en amfibieën. Enkele soorten zijn zeer gebaat bij een uitbreiding van het heideareaal in het gebied: heikikker, levendbarende hagedis en adder.

Aquatische macrofauna

In het aquatisch-ecologisch Reestonderzoek is het streefbeeld van de Reest wat betreft sturende milieuv variabelen als volgt geformuleerd:

- het hele jaar door moet er een behoorlijke stroomsnelheid aanwezig zijn;
- met het voormalig veenbeekarakter als randvoorwaarde moet de chemische samenstelling zodanig zijn dat de ontwikkeling van een waardevol ecosysteem niet wordt belemmerd. Dit betekent onder meer dat lage zuurstofgehalten of hoge nutriëntenconcentraties, veroorzaakt door agrarische activiteit of lozingen niet voor mogen komen;
- de beek moet een vrij meanderende loop door het landschap hebben;
- ten minste de bovenloop moet beschaduwde zijn door bomen en struiken;
- oxidatie van het veen in de voedingsgebieden van de bovenloop moet worden tegengegaan om de voedselrijkdom van het water terug te dringen.

Het resultaat in biologische zin moet zijn dat zowel in de bovenloop, als in de midden- en benedenloop macrofauna- en macrofytensoorten die karakteristiek zijn voor dat gedeelte van de beek, in ruime mate aanwezig zijn. De voorkeur gaat hierbij uit naar soorten die karakteristiek zijn voor veenbeken.

6.2. Bos

De bestaande bossen zijn nagenoeg zonder uitzondering geplant op gronden die vanuit landbouwkundig oogpunt niet erg bruikbaar waren, zoals zandverstuivingen en uitgeputte esgronden. Relatief soortenarme naaldhoutcultures en eiken-berkenbossen komen daarom veel voor. Desondanks zijn deze bossen van ecologisch belang, onder andere als biotoop voor de das en tal van vogelsoorten. Ook landschappelijk en vanuit recreatief oogpunt zijn de bestaande bossen de moeite waard.

Een algemeen uitgangspunt voor de bossen binnen het visiegebied is dat gestreefd wordt naar bos-typen die hier qua bodem en klimaat thuishoren. Dit betreft overwegend loofbossen van arme zandgronden, hetgeen neerkomt op diverse typen van het eiken-berkenbos. Het instandhouden van naaldhoutcultures en uitheemse loofbomen is op de lange termijn geen wenselijke doelstelling voor de bossen. Een uitzondering op deze regel geldt de landgoedbossen, waar exoten vanuit cultuurhistorisch perspectief hun plaats kunnen hebben. Voor de multifunctionele bossen met een taakstelling voor houtproductie zijn ook exoten mogelijk als er onvoldoende mogelijkheden zijn om met inlandse soorten de productiedoelen te bereiken.

In het beheer van de bestaande bossen is vergroting van het aandeel oud loofhout, van de structuurvariatie en van de invloed van natuurlijke processen een algemeen richtdoel, dikwijls eenvoudig te bereiken door extensivering van het beheer (weinig tot niets doen). Op slechts enkele plaatsen is vanuit landschappelijk of cultuurhistorisch oogpunt een intensief (hakhout)beheer wenselijk. Dit betreft bijvoorbeeld een deel van de esbossen op de rug van Zuidwolde en een aantal geriefhoutbosjes in het beekdal.

Binnen het visiegebied is een bescheiden uitbreiding van het bosareaal ook positief voor natuur en landschap. Deze bosuitbreiding dient met name ter versterking van ecologische verbindingen, ecologische verbetering van inrijgebieden ten behoeve van de Reest en ter verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit in de Reest.

De aanwezigheid van bestaand bos is op een aantal plaatsen (onder andere in Boswachterij Staphorst, Haardennen, Wildenberg en Klein Zwitserland) onverenigbaar met de wens tot uitbreiding van andere biotopen zoals heide en stuifzand. Waar de potenties voor heide en stuifzand hoog worden ingeschat (ten opzichte van de ecologische betekenis van het bos) zal het bos voor deze biotopen het veld moeten ruimen.

Uitbreiding van het bosareaal heeft veel invloed op het landschapsbeeld en dient daarom met zorg plaats te vinden. Ook de invloed van bos op ecologische verbindingen is telkens een belangrijk afwegingspunt.

Bij nieuw te ontwikkelen bos moeten in principe inheemse boomsoorten worden gebruikt en waar mogelijk moet de bosvorming spontaan plaatsvinden. De aanleg van nieuw productiebos op landbouwgronden is met name in de jonge (veld)ontginningen plaatselijk inpasbaar in de landschapsstructuur. In alle gevallen moet per situatie een afweging worden gemaakt met landschappelijke belangen.

6.3. Landschap

Landschapsstructuur

Vanuit het landschap dient de toekomstige ontwikkeling van dit cultuurhistorisch nog relatief gaaf gebied plaats te vinden op een wijze die de herkenbaarheid van de oorspronkelijke land-schapstypen behoudt en waar mogelijk versterkt. De gemeentelijke landschapsbeleidsplannen van Avereest, De Wijk en Zuidwolde bieden hiervoor aanknopingspunten.

In paragraaf 4.4 is de hoofdstructuur van het landschap beschreven. De belangrijkste kenmerken van de fysisch-geografische hoofdstructuur binnen de begrenzing van het visiegebied zijn de stuwwal van Zuidwolde en het beekdal van de Reest. In dit gebied zijn drie verschillende landschapstypen tot ontwikkeling gekomen:

- *esdorpenlandschap*, met essen en dorpen op de stuwwal van Zuidwolde en in aansluiting daarop oude en jonge ontginningen;
- *beekdal/hoevenlandschap* langs de Reest met rond De Wijk landgoederen en bij Staphorst met een slagenstructuur;
- *veenkoloniaal landschap* bij Drogteropslagen.

Binnen de begrenzing van het visiegebied komen een aantal verdichte gebieden voor:

- de Boswachterij Staphorst, met uitlopers langs beide zijden van de Vledder en Leijer Hooilanden via IJhorst naar Dickninge/Havixhorst;
- Haardennen/Oud-Avereest, Rabbinge/Wildenberg, Lutten-Oever en Pieperij;
- de rug van Zuidwolde.

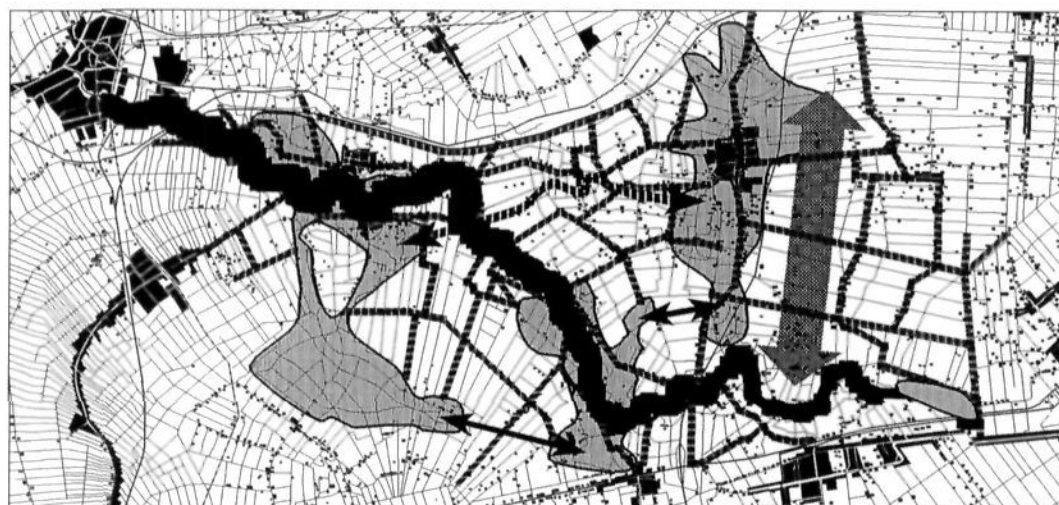
Binnen deze gebieden liggen grote en kleine bosgebieden en zones met een relatief dicht patroon van bos- en landschapselementen. In figuur 14 (Gewenste landschapsstructuur) zijn deze gebieden aangegeven. Uit de figuur blijkt ook dat tussen de bestaande verdichte gebieden een aantal verbindingzones zijn gedacht:

- bosverbindingzone tussen de Boswachterij Staphorst en de Haardennen; deze zone is ook landschappelijk/recreatief van belang;
- bosverbinding tussen Wildenberg en Nolde in samenhang met de toekomstige heischrale ontwikkelingen in de aangegeven reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden;
- een derde verbindingzone met bosachtige elementen van een wat lagere orde is gedacht tussen IJhorst en Zuidwolde: via bestaande bouselementen in het Stapelerveld en Veeningen naar Wemmenhove/Ekelenberg; in deze verbindingzone wordt een aaneenschakeling van bos- en landschapselementen voorgestaan die tegelijk de landschapsstructuur zullen gaan ondersteunen;
- een verbindingzone met natte kenmerken is gedacht langs de Vogelzangse Wijk; deze verbinding ligt in een laagte (het Eggesysteem) tussen de rug van Zuidwolde en de wat lagere rug van Zandveld.

Landschapontwikkeling

De belangrijkste structuren voor de landschapontwikkeling van het gebied zijn samengevat in figuur 14. Hierbij kan de volgende toelichting worden gegeven.

Om de hoofdstructuur van het gebied wat meer zichtbaar te maken is het ten eerste wenselijk dat op den duur de beekdalen (van Reest en Oude Diep) zich duidelijker gaan onderscheiden van de rest van het gebied. Een van de middelen is te streven naar het behoud, dan wel versterken van de openheid in het beekdal en het verdichten van de beekdalranden. In ieder geval moet worden voorkomen dat het beekdallandschap in de lengterichting wordt versnipperd door een te diverse inrichting en beheer. Verdichting van de randen kan vaak worden gerealiseerd door aanvullen van beplanting langs de aangrenzende wegen of het stimuleren van erfbeplanting. De landschapelijke beleving van de rug van Zuidwolde kan worden versterkt door een plaatselijke verdichting van het patroon van bossen en bosjes. Verder hangt de zichtbaarheid af van de "behandeling" van de omliggende gebieden. Openheid en zichtrichtingen in die gebieden zijn daarbij bepalend. De ontginningen vragen in het algemeen om het versterken van de in de ontginningsrichting lopende elementen en het voorkomen van opgaande elementen dwars op de hoofdrichting, met uitzondering van (met beplanting) te verdichten bebouwingslinten. De relatief open jonge ontginningsgebieden (Nolderveld, Westerhuizingerveld, Linderveld) dienen overwegend open te blijven. Een nadere uitwerking van de gewenste landschapontwikkeling wordt gegeven in hoofdstuk 7.

Figuur 14.
Gewenste
landschaps-
structuur

6.4. Knelpunten

Waterhuishouding

Het Reestdal en omgeving zijn in ecohydrologisch opzicht matig tot sterk verdroogd (Braat et al., 1989).

Om de natuur in het gebied te kunnen behouden en verder te ontwikkelen, moet de verdroging worden teruggedrongen. Voldoende (kwel)water van een goede kwaliteit is een eerste vereiste. Ook de stroming in de Reest is onvoldoende in droge periodes en te veel in periodes, waarin een neerslagoverschot versneld wordt afgevoerd. Dit stelt randvoorwaarden aan het water- en grondgebruik in het hele voedingsgebied van de Reest. Waar het voedingsgebied kunstmatig is verkleind, wordt gepleit voor herstel van de oorspronkelijke situatie (voorzover de waterkwaliteit dit toelaat). Het is gunstig als er in het voedingsgebied zoveel mogelijk gebiedseigen water wordt vastgehouden zodat er in droge periodes minder water van elders aangevoerd hoeft te worden. Dat de peilen daarbij - ook in "puur" landbouwgebied - omhoog gaan kan plaatselijk tot opbrengstvermindering voor de landbouw leiden. Aan de andere kant is het grondwaterpeil op veel plaatsen zo laag dat het daar ook voor de landbouw gunstig zou zijn om minder diep te ontwateren.

Met name voor het Eggesysteem (het afwateringsgebied oost van Zuidwolde) en het Westerhuizingerveld is het van belang om het grondwaterpeil in de toekomst te verhogen en de inlaat van gebiedsvreemd water te stoppen. Speciale aandacht is verder nodig voor het optimaal benutten van de beekdalflanken als hydrologische buffer. Op een aantal plaatsen (onder andere Reest-vervangende leiding) zijn al stuwen geautomatiseerd om een betere waterconservering mogelijk te maken. De ecologische kwaliteit van het water in de bovenloop kan een stuk beter worden als er bomen op de oever zouden staan die voor beschaduwing zorgen.

Met de verbreding en aanpassing van de Hoogeveense Vaart is het peil hierin gedaald. Dit heeft tot op ruime afstand van de Hoogeveense Vaart een (structurele) vermindering van de kweldruk tot gevolg gehad, ook binnen het Reestdal. Waar compensatie voor de afgenomen kwel mogelijk is door extra waterconservering op de beekdalflanken en aanliggende gronden, verdient dit nadere uitwerking.

Verzuring en overbemesting

Twee milieuaspecten die de laatste jaren vrijwel voortdurend in het nieuws zijn vanwege hun grote invloed op de natuur. Bossen verminderen in vitaliteit, hogere planten en paddestoelen sterven uit, heidevelden vergrassen. Door het uitspoelen van meststoffen worden schrale vegetaties met bijbehorend dierenleven ernstig in hun voortbestaan bedreigd. De bodem van het visiegebied is matig gevoelig tot gevoelig voor verzuring en overbemesting. De gemiddelde hoeveelheid opgebrachte mest per hectare landbouwgrond in het gebied bedraagt 600 tot 800 kg stikstof (RIVM, 1989). De gemiddelde nitraatconcentratie in het uitspoelende grondwater onder landbouwgrond is meer dan 22,6 mg stikstof per liter (einddoel van het regeringsbeleid is 5,6 mg/l, RIVM, 1989). De overbemesting in het visiegebied valt hiermee in de hoogste categorie voor Drenthe en Overijssel. Om de natuurdoeltypen duurzaam te kunnen realiseren/behouden, moet de overbemesting fors teruggebracht worden. Voor bijvoorbeeld een halfnatuurlijke laaglandbeek is 0-1 mg stikstof/liter als norm gesteld en voor alle "schrale" vegetatietypes dient de atmosferische stikstofdepositie beneden de 20 kg N/ha/jaar te liggen. Ook de "multifunctionele" natuurdoeltypen

verlangen een aanmerkelijk lagere mestgift dan thans: voor akkers maximaal 100 kg N/ha en grasland tot maximaal 150 kg N/ha. Reductie van de bemesting kan waarschijnlijk alleen worden gerealiseerd door het uitplaatsen van (met name intensieve) veehouderij. Daarmee komen ook bedrijven in beeld die vanwege het relatief geringe ruimtebeslag en hoge verplaatsingskosten steeds buiten het relatienota-aankoopbeleid zijn gebleven.

Versnippering

Veel biotopen zijn zo klein en van andere natuurterreinen geïsoleerd geraakt dat de kans op lokaal uitsterven voor veel planten en dieren groot is. Om dit probleem te verminderen is het uitbreiden van natuurgebieden tot grotere aaneengesloten eenheden vaak ontoereikend. Een netwerk van ecologische verbindingen via houtsingels, bosjes en waterlopen vormt een belangrijk “bloedvatensysteem” voor de natuur. Behoud van de bestaande verbindingen en herstel van verloren gegane verbindingen is van groot belang om de afzonderlijke natuurgebieden te kunnen laten functioneren.

Landschapsonderhoud

Veel houtwallen, singels, hakhoutbosjes en poelen in het agrarisch gebied hebben sinds het wegvallen van hun economische betekenis in het boerenbedrijf te lijden onder verwaarlozing. Er is vaak geen tijd meer voor een geregeld onderhoud en door de wens tot schaalvergroting wordt menige houtwal zelfs als een sta-in-de-weg ervaren. Hierdoor verdwijnt het karakteristieke landschapsbeeld. Om het landschap ecologisch goed te kunnen laten functioneren, de cultuurhistorische identiteit te waarborgen en om de belevingswaarde voor zowel bewoners als bezoekers te versterken is actief herstel van elementen en structuren op veel plaatsen in het gebied gewenst. De relatienotagebieden zijn te beperkt van omvang om de kwaliteit van het gehele cultuurlandschap te waarborgen. Waar mogelijk dient een actief landschapsbeheer te worden gevoerd dat zoveel mogelijk recht doet aan het cultuurhistorische karakter van het gebied. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat niet alleen bestaande houtsingels worden onderhouden, maar ook nieuwe worden aangeplant op plaatsen waar ze ooit verdwenen zijn. Vooral binnen de twee meest “herkenbare” landschaps-categorieën (figuur 13) heeft dit behoud/herstel prioriteit.

Infrastructuur en bebouwing

De oplossing van infrastructurele knelpunten voor met name de fauna ligt in het algemeen niet binnen het bereik van het relatienota- of natuurontwikkelingsbeleid maar verdient in het kader van het beheer wel de nodige aandacht. In het algemeen kan worden opgemerkt dat de ecologische oost-westas van het Reestdal niet door noord-zuidgerichte infrastructuur doorsneden moet worden. Waar dit in het verleden geschiedde, moeten voorzieningen worden getroffen om de fauna in de gelegenheid te stellen een dergelijke infrastructuur veilig te passeren. Naast de invloed op de fauna heeft een doorsnijdende infrastructuur grote invloed op het landschap dat als het ware in compartimenten wordt geknipt en daarmee samenhang verliest.

Twee autowegen doorsnijden het Reestdal: de N48 (Hoogeveen-Ommen) kruist de middenloop; en de A28 (Groningen-Utrecht) ligt door de benedenloop. Met name voor de fauna vormen deze verkeersaders een obstakel van betekenis. In de periode 1984-1993 zijn er 17 dassen als verkeersslachtoffer gemeld in de middenloop van de Reest en tussen 1986 en 1991 zes dassen op de A28. De Hoogeteense Vaart doorsnijdt het Reestdal bij Lankhorst. Door de stalen oeverwanden vormt dit kanaal een hindernis die vaak tot verdrinking leidt van dieren (onder andere drie dassen in de periode 1986-1991) die in het water terecht komen. Van zeer groot belang is het om de negatieve effecten van de doorsnijding van de benedenloop van de Reest zoveel mogelijk ongedaan te maken. De duiker, waardoor water vanuit de Reest onder de Hoogeteense Vaart en A28 wordt doorgeleid, is ongeschikt als migratiekanaal voor vissen (te klein en te veel stroming om tegenop te kunnen zwemmen). Aanpassing, c.q. vergroting van deze doorlaat is noodzakelijk.

Hoogspanningsleidingen veroorzaken in Nederland veel slachtoffers onder de vogelbevolking. De succesvolle herintroductie van de ooievaar in het Reestdal en het doorsnijden van dit gebied door bestaande en/of nieuw aan te leggen hoogspanningsleidingen staan op gespannen voet met elkaar. De bestaande 110 kV en 220 kV leidingen (Zwolle-Hoogeveen) zullen respectievelijk in 1996 en uiterlijk 2010 worden afgebroken. Ten oosten van het gebied wordt dan een 380 kV leiding gebouwd.

Het verdwijnen van deze doorsnijdingen zal een grote verbetering voor het Reestdal zijn.

(Uitbreiding van) bebouwingskernen. Het Streekplan Drenthe (kaart A 6.1.) geeft met betrekking tot de in het visiegebied gelegen dorpskernen geen beperkingen van de uitbreidingsmogelijkheden door specifieke waarden en/of bestemmingen in de omgeving. Vanuit de ecologische en landschapswaarden beschouwd zijn er in de toekomst wel knelpunten te verwachten bij verdere uitbreiding van De Wijk en Zuidwolde.

De Reest stroomt dwars door Meppel. De stad vormt een barrière voor de fauna die zou moeten kunnen migreren tussen het Reestdal en grote natuurgebieden in Noordwest-Overijssel. Deze blokkade wordt in de toekomst mogelijk nog versterkt door eventuele stadsuitbreiding van Meppel op grondgebied van Staphorst. Dit is een ecologisch ongewenste situatie. Om isolatie en versnippering te verkleinen is het gewenst een brede natte corridor te creëren ten zuiden van Meppel. Een natuurvriendelijke inrichting van de oeverzone langs de verlengde Hoogeteense Vaart kan een goede bijdrage leveren aan het herstel van de samenhang. Daarnaast is aandacht nodig voor het verbeteren van de ecologische verbinding dóór Meppel. Bij uitbreiding van het industriegebied ten noordwesten van Meppel wordt de te overbruggen afstand door het (verstedelijkte) gebied in de toekomst vergroot. Met de aanleg van kleine (moeras)bosjes op enige plaatsen langs de oever kunnen "stepping-stones" worden gemaakt die het negatieve effect van een grotere te overbruggen afstand deels kunnen compenseren.

Recreatie

Het kleinschalige Reestdal, de Boswachterij Staphorst en de omgeving van Zuidwolde zijn voor recreanten aantrekkelijke gebieden om in te vertoeven. Zolang het gaat om "bescheiden" aantallen bezoekers die het gebied wandelend of fietsend verkennen geeft dit in de meeste gebieden geen problemen met betrekking tot de natuur- en landschapsdoelen. Kwaliteit bevorderen en kwantiteit belemmeren is vanuit natuur en landschap de beste insteek voor de ontwikkeling van recreatie in het gebied.

De directe omgeving van verblijfsrecreatiecentra kent veel onrust en is daarmee bijvoorbeeld minder tot ongeschikt als leefgebied voor bijvoorbeeld de das. Verplaatsing van verblijfsrecreatie en knooppunten van intensieve dagrecreatie is wenselijk op plaatsen waar (bestaande of potentiële) leefgebieden en verbindingzones van de das in het gedrang zijn of komen.

Massarecreatie en lawaaisporten verdragen zich niet met de doelstelling om de ecologische en landschapswaarden in het gebied te vergroten. Dergelijke activiteiten dienen buiten de EHS plaats te vinden.

Voor kleinschalige recreatie is in het gebied over het algemeen wel plaats. Daarbij passen echter de volgende kanttekeningen.

- Nieuwe fiets- en wandelpaden worden vaak gedacht op landschappelijk en ecologisch belangrijke gradiënten en structuren. Een verbeterde ontsluiting voor recreanten gaat op dergelijke plaatsen steeds gepaard met aantasting van de rust voor de fauna.
- Met betrekking tot het visiegebied wordt de bestaande ontsluiting ten behoeve van de recreatie voldoende geacht en is uitbreiding daarvan ongewenst. Op sommige plaatsen (onder andere Boswachterij Staphorst) is afsluiting van delen van het gebied voor gemotoriseerd verkeer noodzakelijk.
- De Reest zelf heeft nadrukkelijk een ecologische hoofdfunctie. Dit valt niet zonder voorwaarden te combineren met vormen van watersport, als bijvoorbeeld kanovaren, en met sportvisserij. Voor deze bezigheden zijn onder andere de Hoogeveensche vaart en Reest-vervangende leiding mogelijke alternatieven.
- Meer educatieve begeleiding van de recreanten is wenselijk, bijvoorbeeld door het plaatsen van informatiepanelen met toelichting over natuur, cultuurhistorie en landschap.

De Boswachterij Staphorst is van belang voor verschillende vormen van recreatie. Intensieve dagrecreatie vindt plaats in het centraal in het gebied gelegen terrein De Zwarte Dennen. In het Beleidsplan voor de boswachterij (1993) is aangegeven dat deze vorm van recreatie (en het daarmee samenhangende verkeer) ongewenst is in het gebied, en opheffing van het terrein het meest wenselijk is.

Opheffing of verplaatsing van het crosscountryparcours en de twee ANWB-autoroutes zou nodig zijn wegens onverenigbaarheid met de natuurfunctie van het gebied.

Visie

Na de inventarisatie van waarden, wensen, potenties en knelpunten wordt een toekomstvisie voor natuur, bos en landschap geschetst in twee kaartbeelden: een streefbeeld voor de middellange termijn en een beeld voor de korte termijn. Het beeld voor de korte termijn beperkt zich tot het bestaande instrumentarium (vooral de beschikbare ruimte voor relatienota- en natuurontwikkelingsgebieden en mogelijkheden van landinrichting). Het streefbeeld voor de middellange termijn gaat verder en omvat een meer uitgebreide "wensenlijst" voor natuur, bos en landschap.

De natuurdoelen worden omschreven volgens de landelijke terminologie (IKC, 1995). Het visiegebied valt daarbij in de fysisch-geografische regio "hogere zandgronden". Deze kent de volgende natuurdoeltypen:

Hoofdgroep 1: nagenoeg natuurlijke eenheden

- hz-1.1: zand-natuurboslandschap
- hz-1.2: hoogveenlandschap

Hoofdgroep 2: begeleid natuurlijke eenheden

- hz-2.1: boslandschap op arme en lemige zandgronden
- hz-2.2: zandverstuivingslandschap
- hz-2.3: boslandschap van bron en beek

Hoofdgroep 3: half natuurlijke eenheden

- hz-3.1: laaglandbeek
- hz-3.2: zoetwatergemeenschap
- hz-3.3: rietland en ruigte
- hz-3.4: ven
- hz-3.5: droog grasland
- hz-3.6: bloemrijk grasland
- hz-3.7: vochtig schraalgrasland
- hz-3.8: open zand
- hz-3.9: droge heide
- hz-3.10: vochtige heide en levend hoogveen
- hz-3.11: struweel, mantel- en zoombegroeiing
- hz-3.12: hakhout
- hz-3.13: bosgemeenschappen van arme zandgrond
- hz-3.14: bosgemeenschappen van leemgrond
- hz-3.15: bosgemeenschappen van bron en beek
- hz-3.16: bosgemeenschappen van hoogveen
- hz-3.17: middenbos
- hz-3.18: boombos
- hz-3.19: park-stinzenbos

Hoofdgroep 4: multifunctionele eenheden

- hz-4.1: akker
- hz-4.2: grasland
- hz-4 B: afgeleide doeltypen uit hoofdgroepen 1-4, waaronder:
- hz-4B.3: inheemse boscultuur
- hz-4B.4: boscultuur met uitheemse soorten

Natuurdoeltypen uit de hoofdgroepen 1 en 2 verlangen de mogelijkheid tot een min of meer ongestoord verloop van natuurlijke processen op landschapsschaal (honderden tot duizenden hectares). In het visiegebied ontbreekt hiertoe de ruimte. Bovendien zijn de bestaande cultuur-historische, landschappelijke en natuurwaarden van dien aard dat "natuurlijke" of "begeleid natuurlijke" ecosystemen hier niet als een wenselijk streefbeeld worden gezien. Wel aan de orde zijn natuurdoeltypen uit de hoofdgroepen 3 en 4 (halfnatuurlijke en multifunctionele eenheden).

7.1. Streefbeeld voor de korte termijn

Voor de korte termijn (5-15 jaar) zijn natuurdoeltypen geformuleerd voor bestaande en toekomstige natuur, bos, relatienota- en natuurontwikkelingsgebieden. Deze natuurdoelen sluiten merendeels aan op bestaande beheersplannen en visies voor deze gebieden. De procedure voor aanwijzing en begrenzing voor de tweede fase relatienota en natuurontwikkeling is in het visiegebied al afgerond (Overijssel) of bijna afgerond (Drenthe).

Ecologische verbindingen omvatten een mix van de hieronder behandelde natuurdoeltypen en worden om praktische redenen allemaal in paragraaf 7.2 besproken zonder onderscheid te maken tussen verbindingen die al op korte termijn gerealiseerd kunnen worden en verbindingen die pas in de verdere toekomst gestalte kunnen krijgen.

Het streefbeeld voor de korte termijn is weergegeven op de natuurdoeltypenkaart (kaartbijlage, figuur 15).

Aan de orde zijn natuurdoeltypen uit de hoofdgroepen 3 en 4 (halfnatuurlijke en multifunctionele eenheden). In het visiegebied worden niet alle natuurdoeltypen uit deze hoofdgroepen nagestreefd. Zo ontbreken: hz-3.11: struweel, mantel- en zoombegroeiing, hz-3.14: bosgemeenschappen van leemgrond, hz-3.16: bosgemeenschappen van hoogveen en hz-3.17: middenbos. Voor het (ontwikkelen van) deze typen biedt het gebied onvoldoende perspectief. Natuurdoeltype hz-3.11 is elders in Drenthe gebruikt voor "parklandschap" met extensieve beweiding. Een deel van de gronden binnen hz-3.5, 3.6 en 3.7 krijgt mogelijk wel een vergelijkbaar beheer.

Bij de wel opgenomen eenheden kan in het kort het volgende worden toegelicht.

Hoofdgroep 3: halfnatuurlijke eenheden

Deze zijn uitsluitend gesitueerd in natuurterreinen, natuurontwikkelingsgebieden en relatienota- (reservaats)gebieden, overeenkomstig begrenzingen in bestaande visies en beheersplannen.

Hz-3.1: laaglandbeek

Omvat de gehele Reest vanaf De Tippe tot Meppel.

Kenmerken:

Bij de halfnatuurlijke beek worden een zo natuurlijk mogelijke vrije afstroming en zo natuurlijk mogelijke flux van nutriënten nagestreefd, waarbij de in de beek aanwezige bijzondere waarden door middel van specifiek beheer kunnen worden ontwikkeld en/of behouden. Doordat het gehele stroomgebied niet op zo natuurlijk mogelijke wijze wordt beheerd, voldoen de beek en de omgeving echter niet aan de eisen van hoofdgroepen 1 en 2.

Beheer:

Geen stuwen (bodemdrempels zijn wel mogelijk), geen drainage, kunstmatige berging is toegestaan, geen lozingen en zo min mogelijk bemesting, geen kunstmatige meanderontwikkeling, geen zandvang, geen oeverbeschoeiing, geen onderhoud beekprofiel, geen schoning. Dus uiteindelijk géén regulier beheer en slechts incidentele ingrepen om onevenredige of niet anders te voorkomen schade aan (landbouw)belangen buiten het gebied te voorkomen.

Hz-3.2: zoetwatergemeenschap

Omvat een aantal zandwinplassen en voormalige petgaten.

Kenmerken:

Veelal gegraven water. Belangrijke functie als voortplantingsbiotoop voor amfibieën, als drinkplaats voor zoogdieren en vogels, als voortplantings- en overwinteringsbiotoop voor insecten, als broedplaats voor vogels en als jaagbiotoop voor vleermuizen.

Beheer:

Beheer bestaande uit herfst-/wintermaaïen van de oever, incidenteel opnieuw uitgraven en schonen (bij de kleinere plassen).

Hz-3.3: rietland en ruigte

Omvat delen van natte ecologische verbindingen.

Kenmerken:

Ruige riet- en zeggenvegetaties langs wateren (lijnvormig) of op moerassige plaatsen (vlakvormig). Van belang voor vooral moerasfauna.

Beheer:

Herfst-/wintermaaïen (al of niet jaarlijks).

Hz-3.4: ven

Omvat de natuurlijke vennen (soms wel uitgeveend) in het visiegebied.

Kenmerken:

Vegetaties van water- en oeverplanten in (matig) voedselarme vennen met wisselende waterstand, met eventueel aan de rand gagelstruweel. De soortenrijkdom is hoger naarmate bodem of grondwater minder zuur zijn (veenputten en vengedeelten met hoogveenontwikkeling behoren tot het doeltypetype Hz-3.8). De plaatsen waar kwel optreedt, zijn voor zowel kwaliteit als kwantiteit van het grondwater afhankelijk van de omgeving. De vochtigheid van de vennen wordt meestal veroorzaakt door stagnerend regenwater en/of toestromend grondwater.

Beheer:

Beheer bestaat uit nietsdoen dan wel opslag verwijderen. Soms is (door eutrofiëring of te weinig windwerking) uitbaggeren noodzakelijk. Indien kwel aanwezig, dan dient ook infiltratie- en doorstroomgebied beschermd te zijn: geen bemesting, geen onnatuurlijke ontwatering.

Ontwikkelingen naar levend hoogveen (doeltypetype Hz-3.8) worden niet tegengegaan.

Hz-3.5: droog schraalgrasland

Omvat delen van heideontginningen in het Steenberger Oosterveld, bij het Zwarte Gat en het Nolderveld.

Kenmerken:

Grazige vegetatie op relatief voedselrijke droge zandgronden. Door maaïen en/of begrazing wordt de natuurlijke successie naar bos voorkomen. Droge graslanden vormen het soortenrijke tussentrajec tussen heide en intensief gebruikte graslanden van de moderne landbouw.

Beheer:

Geen bemesting, plaggen (c.q. afgraven) is mogelijk als herstelmaatregel, verder maaïen en/of lichte tot matige beweiding.

Hz-3.6: bloemrijk grasland

Is niet apart op de visiekaart onderscheiden van Hz-3.5 en Hz-3.7 en valt binnen deze groepen.

Kenmerken:

Relatief voedselrijke en vrij soortenrijke graslanden met ruige delen, zowel op vrij droge als vrij vochtige bodems. Tot dit type behoren zowel de glanshaverhooilanden als de bloemrijke kamgrasweiden (de laatsten kunnen geschikt zijn voor weidevogels).

Beheer:

Het beheer kan bestaan uit ofwel maaïen ofwel begrazen; continuïteit is daarbij van belang; plaggen of afgraven is mogelijk als herstelmaatregel. Verder is het van belang dat zware bemesting achterwege wordt gelaten en dat er in het voorjaar niet wordt gemaaid, gerold of gesleept. Het is entomologisch van veel belang in graslandcomplexen jaarlijks (op wisselende plaatsen) ook terreindelen extra laat te maaïen of ongemaaid te laten.

Hz-3.7: vochtig schraalgrasland

Omvat alle als reservaatgebied aangewezen of voorgestelde graslanden binnen het Reestdal, de Vledder en Leijer Hooilanden en relatief vochtige percelen in het Stapelerveld, Nolderveld, Steenberger Oosterveld en De Slagen.

Kenmerken:

Grazige vegetaties in beekdalen, alsook in depressies in het dekzand- en stuwwallengebied. Vochtige graslanden zijn vaak voedselrijker dan de droge graslanden. De voedselsituatie varieert van arm tot licht voedselrijk. Het laatste is het geval bij kwel, regelmatige overstroming door beekwater of een sterk lemige bodem. Zeer veel soorten in Nederland zijn van onbemeste, vochtige/natte graslanden afhankelijk. De soortenrijkdom per vierkante meter kan zeer hoog zijn. Van bijzondere betekenis zijn natte graslanden in kalkrijke kwelmilieus en vochtige/natte graslanden ter plaatse van geleidelijke overgangen in het abiotisch milieu.

Beheer:

Plaggen of afgraven is mogelijk als herstelmaatregel, beheer kan bestaan uit ofwel maaien ofwel begrazen, continuïteit is daarbij van belang, geen ontwatering of waterwinning. Het is entomologisch van veel belang in graslandcomplexen jaarlijks (op wisselende plaatsen) ook terreindelen extra laat te maaien of ongemaaid te laten.

Hz-3.8: open zand

Omvat een potentieel geschikt terrein in het Steenberger Oosterveld.

Kenmerken:

Tot dit doeltype behoort in de eerste plaats de kleinschalig beheerde variant van de zandverstuiving. Het wordt gekenmerkt door diverse successiestadia die zich zeer langzaam ontwikkelen. Er kunnen zich dwergstruiken (heide) en/of struiken (jeneverbes) vestigen. De structuur van de kruid- en dwergstruiklaag is altijd zeer open. Op lange termijn is er (zonder enige vorm van beheer) ontwikkeling naar droge heide of dennenbos te verwachten. Stuifzand is belangrijk voor enkele specifieke hogere plantensoorten en voor vele mos- en korstmossoorten. Voorts specifieke diersoorten, waaronder opvallend veel warmteminnende insectensoorten. Vooral de zwak zure variant van dit natuurdoeltype is zeer zeldzaam geworden. Voorts worden tot dit type andere open zandbegroeiingen gerekend.

Beheer:

Zeer extensief; bestaat uit verwijderen bosopslag, eventueel begrazen, zo nodig branden, plaggen en fresen.

Hz-3.9: droge heide

Omvat zowel bestaande heiden als voorgestelde uitbreidingen daarvan.

In de uitbreidingen is vaak natuurontwikkeling nodig, met name het afgraven van de voedselrijke bouwvoor om een goede uitgangssituatie voor heideontwikkeling te bevorderen.

Kenmerken:

Korte vegetatie van voornamelijk dwergstruiken en grassen op droge, voedselarme zandgronden (inzigingsgebieden). Deze vegetatie kan zich uitsluitend handhaven door (cyclische) beheersingrepen als maaien, branden, plaggen en beweiding. *Typerend voor droge heide is het podsolprofiel van de bodem.* De vegetatie is gevarieerder naarmate de zuurgraad afneemt. Het aandeel dwergstruiken kan variëren; in heischraal grasland kunnen grassen zelfs overheersen. Deze van nature schrale vegetaties zijn echter steeds aanmerkelijk gevarieerder dan door verzuring vergraste heide.

Beheer:

Het beheer bestaat uit opslag verwijderen, plaggen en begrazen. Soms is branden, maaien of nietsdoen zinvol. In de regel is eens in de 10 à 20 jaar een van de genoemde ingrepen noodzakelijk om de heide in stand te houden. Kleinschalig ingrijpen verdient met het oog op de fauna sterke voorkeur.

Hz-3.10: vochtige heide en levend hoogveen

Dit natuurdoeltype omvat vrijwel uitsluitend bestaande natuurgebieden. Uitbreiding door middel van natuurontwikkeling is voorzien bij De Slagen/Het Zwarte Gat.

Kenmerken:

Vochtige heide ligt in gebieden met overwegend inzijging maar - in tegenstelling tot droge heide - in de vochtige en natte delen daarvan. De vegetatie wordt gekenmerkt door dopheidegemeenschappen. De soortenrijkdom is hoger naarmate bodem of grondwater minder zuur zijn. De plaatsen waar kwel optreedt, zijn voor zowel kwaliteit als kwantiteit van het grondwater afhankelijk van de omgeving. Levend hoogveen is zowel te vinden in verlandende vennen als in oude hoogveencomplexen waar regeneratie plaatsvindt.

Beheer:

Het beheer bestaat uit nietsdoen (met name in levend hoogveen) dan wel opslag verwijderen, plaggen en begrazen. Lokale betreding is voor sommige soorten noodzakelijk. Soms is maaien zinvol. Indien kwel aanwezig, dan dient ook infiltratie- en doorstroomgebied beschermd te zijn: geen bemesting, geen ontwatering en geen onnatuurlijke ontwatering.

Hz-3.12: hakhout

Hakhoutbeheer wordt in het visiegebied niet beschouwd als de ecologisch meest wenselijke vorm van bosbeheer. Hakhoutbeheer wordt vooral vanuit landschappelijke en cultuurhistorische overwegingen voorgestaan bij esbosjes op de rug van Zuidwolde (binnen de landschaps categorie meest herkenbaar) en verspreid aan de Overijsselse kant van de Reest (conform het Beheerplan van het Overijssels landschap). Ook de jonge aanplant bij de kruising van de A28 met het Reestdal dient vanuit landschapsoptiek ("open houden" van het beekdal in de stroomrichting) regelmatig te worden teruggezet.

Kenmerken:

Vervangingsgemeenschap van hz-3.11 en hz-3.12. Blijft alleen bestaan als telkens bos wordt teruggezet. Het massaal voorkomen van voorjaarsplantensoorten als bosanemoon en speenkruid is gedeeltelijk het gevolg van hakhoutbeheer. Verder vertoont hakhoutbos veel kenmerken van mantelvegetaties. In de hakhoutbossen vinden amfibie- en reptielsoorten een belangrijk overwinteringsbiotoop in de vaak ingerotte hakhoutstoven. De das heeft zijn burcht bij voorkeur in dicht kreupelhout. Andere zoogdieren als hazen, reeën en kleine marterachtigen vinden dekking in hakhout.

Beheer:

In fasen terugzetten van het hout eens in de 15 tot 25 jaar.

Hz-3.13: bosgemeenschappen van arme zandgrond

Omvat in het visiegebied de meeste bossen waarin een zo hoog mogelijke mate van natuurlijkheid wordt nagestreefd.

Kenmerken:

Dit doeltype omvat de typen korstmossen-dennenbos, kussentjesmos-dennenbos, kraaiheidennenbos, berken-zomereikenbos en vochtig berken-zomereikenbos. Kortom, de bossen op zeer voedselarme en droge (tot vochtige) zandgronden. Meestal vindt een zeer geleidelijke successie plaats van de dennenbosvegetaties naar een berken-zomereikenbos. Beheersmaatregelen (kleinschalige kap en afvoer van strooisel) kunnen deze successie tegengaan. Het type ontleent zijn waarde aan de rijkelijk aanwezige mossen en korstmossen. De fauna is relatief arm, maar omvat een aantal karakteristieke soorten door grote oude bomen, die van groot belang zijn voor mossen, korstmossen, insecten, holenbroeders, vleermuizen, boommarters, enzovoorts.

Beheer:

Ongeregelde uitkap of niets doen.

Hz-3.15: bosgemeenschappen van bron en beek

Omvat voor de korte termijn slechts kleine gebiedjes bij de kruising van de Reest met de N48 en de beplanting rondom de zandwinplas bij de A28/Hoogeveense Vaart. Van letterlijke “bron”bossen is geen sprake.

Kenmerken:

Dit doeltypetype omvat de typen vogelkers-essenbos, elzenbronbos en essenbronbos. Dit bostype is kenmerkend voor natuurlijke beeklopen. Elzen markeren de bron, langs de benedenloop domineert de es. De struik- en kruidlaag zijn in de regel goed ontwikkeld en soortenrijk.

Beheer:

Intern beheer bestaat uit nietsdoen, extern moeten de opstanden zo goed mogelijk worden gebufferd tegen verdroging en vermesting.

Hz-3.18: boombos

Dit natuurdoeltypetype wordt voorgestaan op een aantal plaatsen bij De Wijk.

Bestaande, oude, landgoedbossen bieden hier ontwikkelingsmogelijkheden voor dit type.

Kenmerken:

Boombossen zijn relatief open bossen met weinig ondergroei. De bossen staan op gronden waar reeds lange tijd bos heeft gestaan met een nauwelijks verstoorde bodemstructuur. Meestal is de beuk overheersend. De bossen worden gekenmerkt door grote oude bomen, die van groot belang zijn voor mossen, korstmossen, insecten, holenbroeders, vleermuizen, boomarters, enzovoorts.

Beheer:

Ongeregelde uitkap.

Hz-3.19: park-stinzenbos

Omvat bossen bij de Havixhorst en Dickninge.

Kenmerken:

Dit type bos vormt een onderdeel van een park met veel oud bos, solitaire bomen, lanen, waterpartijen en dergelijke. Het type is zeer soortenrijk. Op wat rijkere zand- en leemgronden.

Beheer:

Extensief onderhoud in de vorm van selectieve uitkap en plaatselijke verwijdering van ruigtebegroeiingen en struiklaag.

Hoofdgroep 4: multifunctionele eenheden

Deze zijn gesitueerd in bossen met een meervoudige doelstelling en in relatienota(beheers)gebieden, overeenkomstig begrenzingen in bestaande visies en beheersplannen.

Hz-4.1: akker

Omvat de historische akkercomplexen (essen) binnen het relatienotagebied (zowel reservaat- als beheersgebied).

Kenmerken:

Vegetaties van pioniersoorten die afhankelijk zijn van periodiek verstoorde, relatief warme plekken. Graanteelt (vooral wintergranen) is voor een belangrijk deel van de soorten noodzakelijk.

Beheer:

Beheer bestaat uit jaarlijks ploegen, toepassen van gedeeltelijke braaklegging en achterwege laten van onkruidbestrijding, zware bemesting, frequente vruchtwisseling en verbouw van maïs.

Hz-4.2: grasland

Omvat de als relatienotabeheersgebied aangewezen of voorgestelde graslanden.

Kenmerken:

Relatief voedselrijke en vrij soortenrijke (beheers)graslanden met ruige randen.

Beheer:

Beheer bestaat uit het achterwege laten van zware bemesting (geen kunstmestgebruik), het achterwege laten van graslandvernieuwing en grondontsmetting, milieu- en natuurvriendelijk perceelsrand- en oeverbeheer, niet maaien, rollen en slepen in voorjaar en geen egalisering.

Hz-4B.3: inheemse boscultuur

Omvat de randzone van Boswachterij Staphorst. Hier wordt voor de korte termijn omvorming voorgesteld van uitheemse soorten (veelal naaldhout) naar inheemse soorten.

Hz-4B.4: boscultuur met uitheemse soorten

Omvat (kernen van) enkele bestaande boscomplexen als Boswachterij Staphorst, bossen bij IJhorst, Lutten-Oever, Nolde en Zuidwolde. Hier wordt voor de korte termijn nog geen omvorming voorgesteld van uitheemse soorten (veelal naaldhout) naar inheemse soorten.

7.2. Streefbeeld voor de middellange termijn

Duurzaamheid is een belangrijk kernbegrip achter het streefbeeld voor de middellange termijn (15-30 jaar). Duurzaam wil zeggen dat ook randvoorwaarden voor de NBL-doelen zodanig zijn dat die doelen gehaald kunnen worden. Inrichting en beheer van bijvoorbeeld kwel(moeras)vegetaties kan pas duurzaam worden genoemd als er waarborgen zijn voor toevoer van voldoende (schoon) kwelwater.

Met betrekking tot het Reestdal vormt ook het cultuurhistorisch aspect een nadrukkelijk onderdeel van het streefbeeld; het handhaven en waar mogelijk versterken van de in de loop der eeuwen *gegroeide landschappelijke diversiteit is een belangrijk doel voor de toekomstige ontwikkeling* van het Reestdal. Dat houdt in dat de cultuurhistorische (landschappelijke) geschiedenis en gaafheid van het gebied in een belangrijke mate mede richtinggevend zijn voor de gestelde natuurdoelen.

Landschap

In paragraaf 6.3 zijn de gewenste hoofdlijnen van de landschapsstructuur beschreven. Op basis van de in paragraaf 4.4.4. beschreven waardering van de huidige landschapskenmerken (figuur 13, met de situatie rond 1900 als referentie) worden hier voorstellen gedaan voor de meer gedetailleerde landschapsontwikkeling. De waardering kent drie categorieën:

- het meest herkenbaar
- redelijk herkenbaar
- het minst herkenbaar.

Categorie het meest herkenbaar

In de categorie meest herkenbaar wordt in grote lijnen landschapsbehoud en -herstel voorgesteld. Voor het beekdalhoevenlandschap langs de Reest betekent dit:

- versterking van de beekdalrandbeplanting veelal in combinatie met herstel van de steilranden langs het beekdal;
- versterking van de esrandbeplanting in combinatie met herstel van de steilranden rond de esjes;
- handhaving van de historische, gevarieerde verkaveling in het beekdal;
- handhaving van de visueel/ruimtelijke openheid in het beekdal;
- handhaving en herstel van de overige cultuurhistorische landschapskenmerken zoals zandwegen, voetpaden en voetbruggen (vonders);
- behoud en restauratie van karakteristieke boerderijen;
- versterking van erfbeplantingen.

Voor het landgoed- en hoevenlandschap rond Dickninge, Havixhorst en Schiphorst:

- behoud en herstel van laanbeplanting en bosclementen;
- behoud en restauratie van karakteristieke bebouwing van de landgoederen;
- behoud en herstel van de steilranden rond de esjes in samenhang met de beplanting;
- handhaving en verbetering van de zichtbaarheid van de markegrenzen;
- handhaving van het patroon van de gevarieerde verkaveling (= combinatie van rechte lijnen en onregelmatige verkaveling).

Voor de stuwwal ten zuiden van Zuidwolde:

- handhaving en versterking van de oost-westgerichte boselementen op de esgronden;
- handhaving en uitbreiding van beplantingsstroken langs de oost-westgerichte wegen;
- geen dichte beplantingsstroken langs de noord-zuidgerichte wegen, met uitzondering van de Ommerweg (= oude doorgaande verbindingsweg) waar de thans voorkomende laanbeplanting gehandhaafd dient te worden;
- versterking van erfbeplantingen;
- verduidelijking van de steilrand ten zuiden van Nolde.

Categorie redelijk herkenbaar

In de categorie redelijk herkenbaar liggen veelal de oudere veld- en hoogveenontginningen en delen van het hoevenlandschap rond De Wijk.

In aansluiting op het landgoed- en hoevenlandschap uit de vorige categorie wordt in het hoevenlandschap rond De Wijk eveneens de nadruk gelegd op herstel van de historische kenmerken:

- herstel van de steilranden en beplanting rond de esjes;
- handhaving en verbetering van de zichtbaarheid van de markegrenzen;
- handhaving en herstel van de historische zandwegen en voetpaden, inclusief de begeleidende beplanting;
- handhaving van het historische verkavelingspatroon.

In de veld- en hoogveenontginningen kan de landschapsstructuur verduidelijkt worden door:

- landschappelijke verdichting van de ontginningsassen door versterking van de weg- en erfbeplantingen en andere kleinschalige landschapselementen;
- aanbrengen van grofmazig patroon van singelbeplantingen ter accentuering van de (veelal opstreckende) verkaveling;
- handhaving en verbetering van de zichtbaarheid van de markgrenzen;
- accentuering van de zuidelijke begrenzing van de stuwwal van Zuidwolde ten zuiden van Nolde door herstel en beplanten van de steilrand.

Categorie minst herkenbaar

In deze categorie betreft het in hoofdzaak de jongere veld- en veenontginningen. Deze gebieden missen een duidelijke landschappelijke hoofdstructuur. Voorgesteld wordt dan ook om in aansluiting op de bestaande kenmerken een sterkere hoofdstructuur aan te brengen door:

- het aanbrengen van een bosachtige verbinding tussen de Boswachterij Staphorst en de Haardennen;
- idem tussen Wildenberg en Nolde in samenhang met de te ontwikkelen/in te richten (toekomstige) reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden;
- het aanbrengen van een serie bos- en landschapselementen tussen IJhorst en Veeningen en tussen Veeningen en Wemmenhove ter ondersteuning van de landschapsstructuur en voor de realisering van een bosachtige verbinding (2e orde);
- het ontwikkelen van een verbinding met een natte structuur langs de Vogelzangse Wijk (door middel van natuurontwikkeling);
- landschappelijke verdichting van de ontginningsassen door het aanbrengen/versterken van erf- en wegbeplantingen en andere landschapselementen.

Grootschalige infrastructurele doorsnijdingen

In figuur 13 zijn de autoweg A28 en de Hoogeveense Vaart aangeduid als grootschalige infrastructurele doorsnijding. De A28 vormt de noordrand voor een deel van het visiegebied en tast daar de kwaliteit van het landschap sterk aan (in beeld en geluid). In figuur 17 is een ecologische verbindingzone opgenomen in een strook pal ten zuiden van de A28. Deze strook is van belang als "afleidingsroute" voor dieren die de A28 en de Hoogeveense Vaart niet kunnen passeren. Ook vanuit landschapsoptiek is het gewenst om de A28 van het Reestgebied te isoleren door het aanbrengen van boselementen (figuur 14).

Bos en natuur

Kaartbijlage, figuur 16 geeft het streefbeeld voor de middellange termijn. Gebieden waarvoor al een natuurdoeltype voor de korte termijn is vastgelegd komen meestal ongewijzigd op de "middellangetermijnkaart" terug (al kan de terminologie anders zijn). Soms is het natuurdoeltype echter afwijkend van dat op de kortere termijn. Om gemakkelijk te kunnen beoordelen waar wensen zijn geformuleerd, die op de middellange termijn een (belangrijke) verandering van het huidige grondgebruik inhouden, is aan het eind van dit hoofdstuk een apart kaartje toegevoegd (figuur 18).

Het streefbeeld voor de lange termijn omvat drie hoofdgroepen: halfnatuurlijk landschap, cultuurland met (speciale beleidsaandacht voor) natuurwaarden en overig cultuurlandschap.

- III De halfnatuurlijke landschappen omvatten het bestaande bos-, natuur-, relatienota-, en natuurontwikkelingsgebied, met gewenste uitbreidingen. Het betreft de meest kansrijke delen van het visiegebied waar, hetzij door een (sterk) aangepast agrarisch beheer, hetzij na verwerving en een natuurbeheer, belangrijke natuur- en landschapswaarden in stand gehouden kunnen worden. De meeste gebieden die in deze groep thuishoren zijn al opgenomen op de korte termijnkaart (natuurdoeltypenkaart).
- IV Het cultuurlandschap met speciale aandacht voor natuurwaarden heeft ecologisch en landschappelijk belangrijke waarden die behouden moeten blijven. Naast tamelijk vanzelfsprekende gebieden die reeds in het Streekplan als belangrijk zijn aangeduid, is het gehele stroomgebied van de Reest opgenomen in de categorie. Door de hydrologische relatie zijn deze gebieden ook voorwaardenscheppend voor het halfnatuurlijke systeem van de Reest en de Vledder en Leijer Hooilanden. Belangrijke gebieden in deze categorie zijn het Westerhuizingerveld en het Eggesysteem. Met als uitgangspunt dat het agrarisch grondgebruik in deze gebieden geen aantasting mag betekenen van de duurzaamheid voor de NBL-doelen in deze en andere categorieën, lijkt er geen noodzaak tot verwerving van gronden binnen deze categorie. Het beleid zal hier nadrukkelijk moeten streven naar het stimuleren van natuur- en milieuvriendelijke landbouw. Ook relatienotabeheersgebied kan hier in beeld zijn om ecologische en landschapswaarden te behouden en te ontwikkelen.
- V Voor het overige cultuurlandschap beperkt de visie zich tot een globaal landschapsbeeld. De ecologische doelen voor deze categorie kunnen worden omschreven als "natuurbasis-kwaliteit". Met als uitgangspunt dat het agrarisch grondgebruik in deze gebieden geen aantasting mag betekenen van de duurzaamheid voor de NBL-doelen in deze en andere categorieën, is er geen noodzaak tot verwerving van gronden binnen deze categorie.

Naast deze hoofdgroepen zijn ecologische verbindingzones opgenomen die zich over meerdere categorieën kunnen uitstrekken.

Bij de opgenomen legenda-eenheden kan het volgende worden toegelicht:

Halfnatuurlijk Landschap:

III.a. *Inheemse bosgemeenschap.*

Hieronder vallen de voor de korte termijn beschreven doeltypen hz-3.13 en hz-3.15. Als inheemse bosgemeenschap zijn voor de lange termijn in beeld gebracht om te vormen bestaand bos (bij IJhorst, Lutten-Oever, Boswachterij Staphorst, Nolde en Zuidwolde) alsmede een aantal locaties waar bosuitbreiding gewenst is (om ecologische en/of landschappelijke redenen). Dit betreft gebieden langs de Reest bij Drogteropslagen, langs de N48, A28 en bij Meppel en bosuitbreidingen aansluitend op bestaand bos bij het Carstenbos, Lutten-Oever, Haardennen, de verbinding Haardennen-Boswachterij Staphorst en Steenberger Oosterveld.

III.c.1 *Moeras en water.*

De beschrijving komt overeen met het voor de korte termijn beschreven natuurdoeltypen hz-3.2, hz-3.3. en hz-3.4. Voorgesteld wordt om de ecologische verbinding tussen Reestdal en de moerasgebieden van Noordwest-Overijssel te versterken door de aanleg van een water/moeraszone langs de Hooogeveense Vaart. Deze verbinding dient ook voorbij de grens van het visiegebied te worden doorgedacht tot aan het Meppelerdiep.

- IJhorst - De Stapel - Veeningen - Wemmenhove. Conform de landschapsvisie maar ook ecologisch van belang.
- Bazuin - Drogte - Lage Veen - Echten. Een langs de westflank van de rug van Zuidwolde te ontwikkelen verbinding (op ecologisch belangrijke gradiënt) tussen het Reestdal en de bossen bij Ruinen. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de A28 en de Hooigeveense Vaart.
- Steenberger Oosterveld - Hollandscheveld. Gezien de grote hindernis die de N37 en de Hooigeveense Vaart vormen wordt het van belang geacht om evenwijdig aan de N37 een geschikte "afleidingsroute" te ontwikkelen die een verbinding kan vormen tussen het noordelijke deel van de rug van Zuidwolde, het noordelijke deel van het bosgebied bij Hollandscheveld en Boswachterij Gees. Wellicht meekoppeling met ontwikkeling van stadsrand Hooigeveen en verdubbeling N37.
- Rug van Zuidwolde - De Slagen - Alteveer/Kerkenveld - bosgebied Hollandscheveld. Conform de verbindingszone in het PNBP van Drenthe.
- Wildenberg - Nolde. Conform de landschapsvisie maar ook ecologisch van belang. Deze verbinding wordt al geheel ingevuld met het voor de korte termijn weergegeven streefbeeld.

Figuur 17.
Ecologische
verbindingszones.
"Droge"
verbindingen zijn
weergegeven met
een ononder-
broken pijl, "natte"
verbindingen met
een onderbroken
pijl.

Figuur 18.
Gebieden
(gearceerd) waar-
voor op de middel-
lange termijn een
bestemming/
gebruik wordt
voorgesteld die
tot een ingrijpende
wijziging van het
huidige gebruik
zal leiden (meren-
deels bosontwik-
kelingslocaties en
uitbreidingen van
relatienotagebied)
en waarvoor
momenteel geen
(aankoop)middelen
beschikbaar zijn.

- De Tippe - Hardenberg. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de N377 (PW12) en Ommerkanaal.
- Den Kaat - Ommen. Gezien de grote hindernis die de N48 vormt wordt het van belang geacht om evenwijdig aan de N48 een geschikte "afleidingsroute" te ontwikkelen die bovendien de rug van Zuidwolde met de bosgebieden bij Ommen verbindt. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de N377 (PW12).
- Haardennen - Ommen. Als de voorgaande maar nu westelijk langs Balkbrug. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de N377 (PW12).
- Haardennen - Boswachterij Staphorst. Conform de landschapsvisie maar ook ecologisch van belang.
- Boswachterij Staphorst - Ommen. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de N377 (PW12).

2. "natte" verbindingen.

Naast de Reest zelf, die als een belangrijke ecologische slagader dient, zijn verschillende waterlopen van belang als ecologische verbindingszone. Deze zijn merendeels reeds genoemd in de categorie natuurrijk cultuurlandschap onder 5: waterloop met semi-natuurlijke oevers.

Daarnaast zijn van belang de net buiten het (deel)visiegebied gelegen Zuidwolder waterlossing en het dwars door Meppel stromende deel van de Reest (zie paragraaf 6.4).

III.c.2 *Heide.*

Hieronder worden verstaan de voor de korte termijn beschreven natuurdoeltypen hz-3.8, hz-3.9 en hz-3.10. Op de lange termijn wordt uitbreiding (en koppeling) van bestaande heideterreinen wenselijk geacht bij IJhorst, Boswachterij Staphorst en bij de Haardennen. Ook in het Nolderveld is uitbreiding van het heideareaal gewenst.

III.e *Schraalland (halfnatuurlijk grasland).*

Voor de korte termijn is dit natuurdoeltype beschreven onder hz-3.5., hz-3.6 en hz-3.7. Voorgesteld wordt om bij Meppel-Lankhorst het stroomgebied van de Reest te verbreden (verplaatsing van kades), waardoor de voor dit deel van het dal kenmerkende vegetaties en processen beter tot ontwikkeling kunnen komen en bovendien een versterking van de ecologische verbinding richting Noordwest-Overijssel wordt gerealiseerd. Ook wordt een duurzame koppeling tussen de Vledder en Leijer Hooilanden met het Reestdal voorgestaan, door middel van deze doeltypen. De es bij de Havixhorst kampt met uit- en afspoeling van meststoffen naar direct aanliggende, bijzondere schraallandvegetaties. Om dit te verminderen wordt - bij uitzondering - voor deze es op de lange termijn een schraalgraslandbeheer voorgestaan, omdat aanvoer van kwelwater tegenwoordig onvoldoende is om de bemestingsinvloed te compenseren. De oorzaak van de kwelvermindering op deze plaats (peilverlaging van de Hoogeteense Vaart) wordt ook voor de lange termijn als een structureel gegeven beschouwd. In het gebied Paardelanden-Schrapveen liggen enige percelen relatienotabeheersgebied die op termijn mogelijk als landbouwenclaves tussen de Reest en Paardelanden-Schrapveen blijven liggen. Een dergelijke situatie is vanuit het beheer van het gebied ongewenst. Om deze reden wordt hier op de lange termijn ontwikkeling tot halfnatuurlijk grasland bepleit. Schraalland dat gelegen is binnen of naast heidegebieden (onder andere bij het Nolderveld en De Slagen-Zwarte Gat) zal op de lange termijn een integraal beheer krijgen met die heidegebieden en geleidelijk kunnen verschrallen tot een heideachtige vegetatie. Grote ingrepen (natuurontwikkeling) om het verschrallingsproces te versnellen, blijven in het schraalland in beginsel achterwege.

III.i *Halfnatuurlijke beek.*

Betreft de Reest zelf, de beschrijving komt overeen met natuur doeltype hz-3.1.

Cultuurlandschap met natuurwaarden:

IV.a *Multifunctioneel bos.*

Deze categorie heeft betrekking op het voor de korte termijn beschreven doeltype hz-4B.3 en 4. Opgenomen in deze categorie is een enclave in de Boswachterij Staphorst. Voorgesteld wordt om dit gebied op termijn te bebossen ter compensatie van te kappen bos ten behoeve van heideontwikkeling.

IV.e *Vochtig grasland.*

Het betreft agrarisch gebied met bijzondere natuurwaarden (botanisch, weidevogels, landschapselementen) die door middel van een aangepast agrarisch beheer behouden kunnen worden. De nadruk ligt hier op actief beheer om het behoud en ontwikkelen van natuurwaarden en landschapswaarden in de percelen en perceelsranden (+ houtwallen en singels) te realiseren. Gronden in deze categorie zijn aangewezen als relatienotabeheersgebied.

IV.f *Kruidenrijke akkers.*

In de beschrijving van natuurdoeltypen voor de korte termijn is dit type opgenomen onder hz-4.1. Het type betreft historische akkercomplexen (essen) bij IJhorst, De Wijk en Nolde. Een aangepast (randen)beheer op deze essen wordt op termijn wenselijk geacht.

IV.g *Cultuurlandschap met grofmazig patroon*
van liniaire beplanting met natuurwaarden. De nadruk ligt hier vooral op het behoud en het ontwikkelen van natuurwaarden in de perceelsranden (+ houtwallen en singels). De grofmazigheid van het patroon hangt samen met de gewenste landschapsstructuur.

IV.h *Cultuurlandschap met fijnmazig patroon*
van liniaire beplanting met natuurwaarden. De nadruk ligt hier vooral op het behoud en het ontwikkelen van natuurwaarden in de perceelsranden (+ houtwallen en singels). De fijnmazigheid van het patroon hangt samen met de gewenste landschapsstructuur.

IV.i *Waterloop met natuurvriendelijke oevers.*
Dit natuurdoeltype is aan de orde bij een aantal waterlopen, dat als (te ontwikkelen) natte ecologische verbinding van belang is. Het betreft de Braambergersloot, Drentse Wijk, Vogelzangse Wijk, Reest-vervangende leiding en een deel van de Hoogeveense Vaart. Voorgesteld wordt om (delen van) de oevers langs deze wateren een ecologische inrichting en beheer te geven. De vernieuwde Hoogeveense Vaart en naaste omgeving wordt beschouwd als een belangrijke (te ontwikkelen/versterken) verbinding tussen het Reestdal en Noordwest-Overijssel. Vanaf de kruising met de Reest tot aan het Meppelerdiep wordt voor de Hoogeveense Vaart aanpassing van de oevers voorgestaan (inrichting "natuurlijke" oeverzone) en op geregelde afstanden rustgebieden (stepping stones) buiten het kanaal (onder andere zandgat, zones met rietland en ruigte). Bermen van de spoorweg en autoweg moeten dienen als geleidingsroutes naar de Hoogeveense Vaart. Met betrekking tot de Vogelzangse Wijk (Eggesysteem) wordt op de lange termijn een vrije afstroming op de Reest voorgestaan in plaats van afvoer via de Reest-vervangende leiding. Bovendien wordt gepleit voor herstel van de oorspronkelijke relatie van het Eggesysteem met de Reest, waarbij geen inlaat van gebiedsvreemd water in het systeem plaatsvindt (dus ontkoppeling Zuidwolder waterlossing en Vogelzangse Wijk) en zo veel mogelijk gebiedseigen water in het Eggesysteem wordt geconserveerd.

Overig cultuurland:

V.g *Cultuurlandschap met grofmazig patroon*
van liniaire beplanting. De grofmazigheid van het patroon hangt samen met de gewenste landschapsstructuur.

V.h *Cultuurlandschap met fijnmazig patroon*
van liniaire beplanting. De fijnmazigheid van het patroon hangt samen met de gewenste landschapsstructuur.

V.i *Kanaal.*
Omvat het grootste deel van de Hoogeveense Vaart. Van belang is de aanwezigheid van een goede waterkwaliteit en een voldoende aantal fauna uitstapplaatsen om verdrinking van (grote) zoogdieren (onder andere ree en das) tot een minimum (lieft nul) te beperken.

Ecologische verbindingen:

1. *"droge" verbindingen.*
Via bestaande of aan te leggen bosjes, houtwallen, singels, heischrale bermen en dergelijke. Van belang zijn behoud en verbetering van de bestaande kwaliteit van de in de verbindingszone gelegen landschapselementen en het opheffen van obstakels (+ voorkomen van nieuwe obstakels) in de infrastructuur en bebouwing. De volgende verbindingen zijn in beeld gebracht (figuur 17):

- Dickninge - Broekhuizen. Op te heffen knelpunten liggen vooral bij de A28 en de Hoogeveense Vaart.
- Dickninge - De Wijk - Veeningen - Ten Arlo. Gezien de grote hindernis die de A28 en de Hoogeveense Vaart vormen wordt het van belang geacht om evenwijdig aan de A28 een geschikte "afleidingsroute" te ontwikkelen.

7.3. Activiteitenoverzicht voor de korte en lange termijn

Deze paragraaf biedt een kort overzicht van de belangrijkste activiteiten die voortvloeien uit de Gebiedsvisie NBL-Reest. Er is onderscheid gemaakt tussen activiteiten voor de korte termijn (komende vijf jaar) en de periode daarna (lange termijn). Een uitwerking van deze activiteiten verschijnt in het nog op te stellen activiteitenplan.

- Begrenzing van de EHS
- Ecologische ontwikkeling
- Soortenbescherming
- Buffermaatregelen
- Verbindingszones
- Bosuitbreiding
- Optimalisatie functievervulling multifunctioneel bos
- Uitwerking landschapsbeleid
- Landschapsonderhoud
Het onderhoud van bestaande elementen kan middels de ROL Drenthe en ROLO (zie paragraaf 3.2, 3.3) of door middel van beheersovereenkomsten in relatienotagebieden worden geregeld (op vrijwillige basis!).
- Doorwerking naar facetheid en beheer
- Overige activiteiten
- Activiteiten waterschappen
- Regeling Stichting Beheer Landbouwgronden
- Dassen. In 1994 zijn op basis van het dassenbeschermingsplan Overijssel voor het Overijsselse deel van het Reestdal en Staphorst de knelpunten in de infrastructuur in beeld gebracht (Dassenvoorzieningen in het Reestdal en Staphorst 1994). Op volgorde van prioriteitstelling zullen in de komende jaren dassenvoorzieningen worden aangebracht. Eerste aandachtspunt is de Burgemeester van Wijngaarderstraat tussen de Witte Bergen en Vledder en Leijer Hooilanden.

Geraadpleegde literatuur

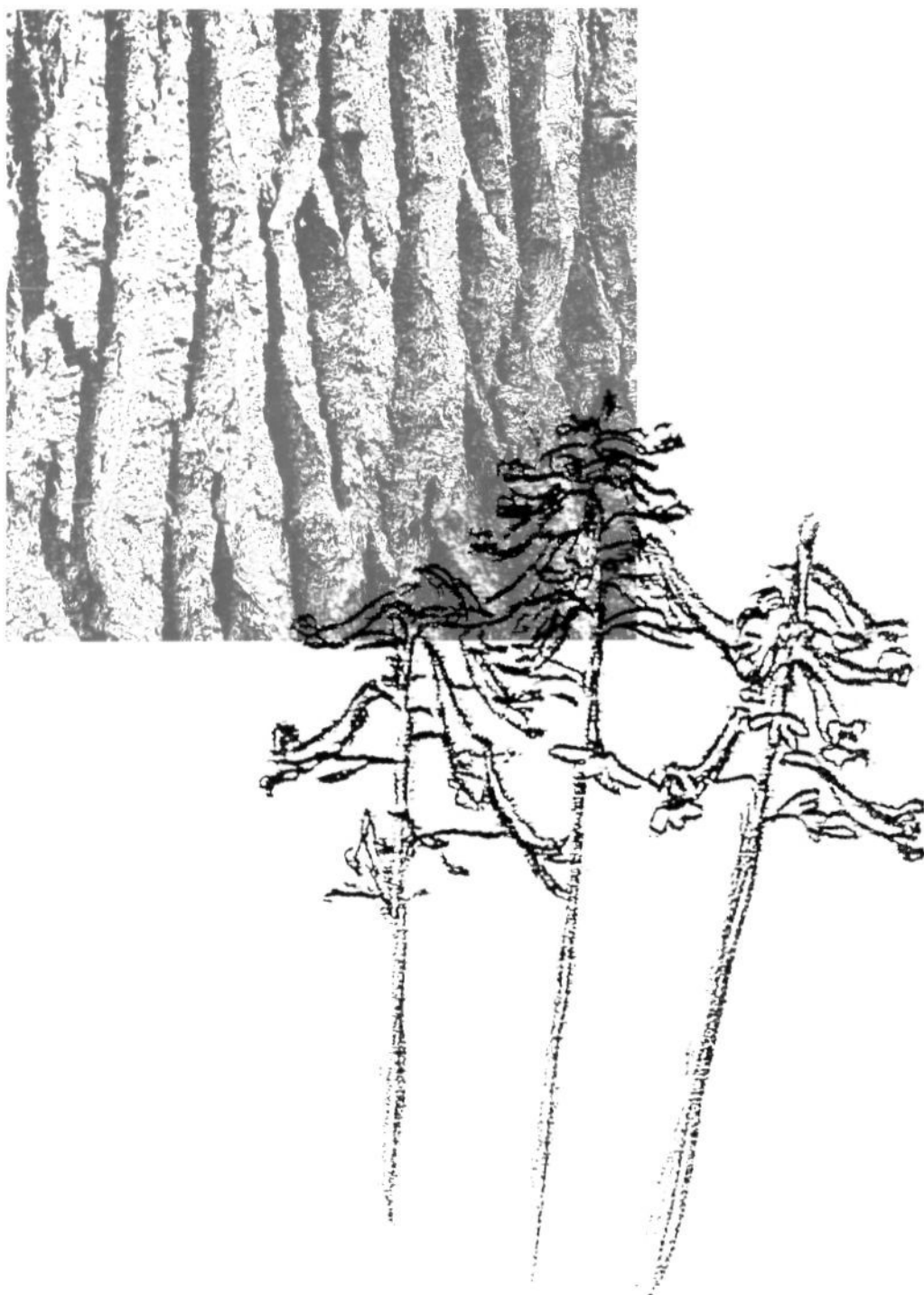
- Altenburg, W. en E. Wymenga 1988. *Vegetatie en Weidevogels in het Relatienotagebied het Reestdal*. Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht.
- Altenburg, W. en E. Wymenga 1990. *Vegetatie en Broedvogels in het Relatienotagebied Zuidwolde in 1988*. Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht.
- Berg, H. 1988. *Landschapsstructuurschets Drenthe*. Consulentenschap Bos- en Landschapsbouw van het Staatsbosbeheer in Drenthe, Assen.
- Berg, H. 1993. *Toekomstvisie op de cultuurhistorische landschapskenmerken van het Stroomdallandschap Drentse Aa*. Landinrichtingsdienst Assen.
- Berg, H. 1992. *Toekomstvisie op de cultuurhistorische landschapskenmerken in reservaatgebieden in het herinrichtingsgebied "Roden/Norg"*. Landinrichtingsdienst Assen.
- Berkel, C.J.M. van, 1989. *Project verspreiding zoogdieren Drenthe*. Directie Natuur Milieu en Fauna-beheer, Consulentenschap Drenthe, Assen.
- Braat, L.C. et al. 1989. *Verdroging van natuur en landschap in Nederland*. projectteam verdroging, Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
- Centrale Landinrichtingscommissie 1992. *Verzoek om landinrichting Zuidwolde-Echten*. Zienswijze.
- Claassen Th. en M. van Gijssel 1976. *Hydrobiologisch onderzoek van de Reest en omringende biotopen*. Voorlopig rapport, Assen.
- Dijk, A.J. van. 1979. *Broedvogelinventarisatie Zuidwest-Drenthe 1979*. P.F.D. van Drenthe, Assen.
- Dijkstra, A., Dekker, H. en Takman, B. 1992. *Dagelinders in Drenthe*. Provincie Drenthe, Dienst Ruimte en Groen in samenwerking met het Consulentenschap NBLF Drenthe en Staatsbosbeheer, Assen.
- Dirkmaat, J.J. 1988. *De Das in Nederland*. Vereniging Das & Boom.
- Dorp, D.J. van & B. Zoer 1993. *Beheersadvies voor Wildenberg-Rabbinge ten behoeve van de Boomkikker*.
- Elerie, J.H.N. 1996. *Historisch-ecologisch onderzoek in het Reestdal* (concept).
- Enting, H., Hesp, C., Scheeringa, H. en P. Verhees. 1990. *Voorlopige zienswijze Zuidwolde-Echten*. Landinrichtingsdienst, Assen. (Rapport door studenten van de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein).
- Gemeente Zuidwolde. *Landschapsbeleidsplan Zuidwolde 1986* door bureau "Oranjewoud" BV Heerenveen.
- Gemeente De Wijk. 1990. *Landschapsbeleidsplan Gemeente De Wijk*. door Grontmij NV, Assen.
- Groen, H.E. en F. Ringenaldus 1980. *Konink om kweel*. Doctoraalverslag Laboratorium voor Plantenecologie, Rijksuniversiteit Groningen.

- Hees, B.W.M. van, Jansen, H. en U. Vegter 1990. *Vegetatiekartering Reestdal* 1990. LB&P Beilen.
- Heidemij Adviesbureau en LB&P 1991. *Beknopt Recreatie-deelplan Zuidelijk Zuidwest Drenthe* (in opdracht van het Recreatieschap Zuidwest-Drenthe). Heidemij Adviesbureau Assen/ LB&P Beilen.
- IKC Natuurbeheer 1995. *Handboek Natuurdoeltypen in Nederland*. IKC rapport nummer 11, Wageningen.
- IWACO B.V. 1992a. *Geohydrologisch modelonderzoek van het stroomgebied van de Reest*, eindrapportage. IWACO, Groningen.
- IWACO B.V. 1992b. *Hydraulisch ondersteuningsmodel voor het beheer van de Reest*. IWACO, Groningen.
- IWACO B.V. 1992c. *Landbouwopbrengsten in het Reestdal*. IWACO, Groningen.
- Jager, S.W. 1993. *Standaard Archeologische Inventarisatie voor de Herinrichting met Bijzondere Doelstelling (HBD) "Zuidwolde-Zuid"*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Jager, S.W. 1994. *Standaard Archeologische Inventarisatie voor het Bestemmingsplan Buitengebied voor de gemeente Zuidwolde*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Jansen, K.C. 1989. *Libellen in Drenthe*. rapport, eigen uitgave.
- Jonge van Ellemeet, B.M. de, 1920. *Geschiedkundig atlas van Drenthe, Groningen, Overijssel en Gelderland, deel I: De Drentsche Marken*. Den Haag.
- Klemann, M. 1993. *Ooievaars Ciconia ciconia in Zuidwest-Drenthe*. Drentse Vogels 6:1-5. Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe, Assen.
- Kleyberg, R.J.M. 1988. *Ecohydrologie en beïnvloedingsgebieden van een aantal Drentse beekdalen*. Langbroek BV, Leeuwarden/provincie Drenthe, Assen.
- Kostense P.J. en T.H.M. Meyer 1978. *De hooilanden in het Reestdal*. Doctoraalverslag Vegetatiekunde. Landbouwhogeschool Wageningen/Rijksuniversiteit Groningen.
- Kwak, R.G.M., Reynders, L.A.F., Opdam, P.F.M. en W. Vos 1988. *Broedvogeldistricten van Nederland*. Pudoc, Wageningen.
- Leentvaar, P. z.j. *Het hydrobiologisch onderzoek van de rivier de Reest in 1966*. RIVON.
- Londo, G., Reynders, Th. et al. 1966. *Rapport over het stroomdal van de Reest met naaste omgeving*. Resultaten van het RIVON-werkkamp gehouden van 3 tot 10 juni 1966.
- Ministerie van LNV en Ministerie van VROM 1984. *Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud*.
- Ministerie van LNO 1991. *Bosviste Noord-Nederland*. Assen.
- Ministerie van LNV 1995. *Ecosystemen in Nederland*. Den Haag.
- Ministerie van LNV 1995. *Natuurgericht milieubeleid*. Den Haag.
- Nijland, G., de Lange R.J. en Smittenberg J.C. 1982. *Milieukartering Drenthe III Fysische geografie*. Rapport PPD Drenthe, Assen.
- Nijland, G. 1987. *Beheersplan Nolderveld*. Stichting "Het Drentse Landschap", Assen.
- Provincie Drenthe 1989. *Grondwaterbeschermingsplan Drenthe*.
- Provincie Drenthe 1990. *Streekplan Drenthe*.
- Provincie Drenthe 1992a. *Ontwerpmota Globale aanwijzing relatienotagebieden en natuurontwikkelingsgebieden in Drenthe*.
- Provincie Drenthe 1992b. *Provinciaal Natuurbeleidsplan*.

- Provincie Drenthe z.j. *Nota Landinrichting Drenthe*.
- Provincie Drenthe 1993. *Waterhuishoudingsplan Drenthe*.
- Provincie Drenthe 1993. *Intentieprogramma bodembeschermingsgebieden Drenthe*. Beleidsprogramma.
- Provinciale Waterstaat van Drenthe 1982. *Nota bemaling Rogatsluis*.
- Provincie Overijssel. *Streekplan West-Overijssel*.
- Provincie Overijssel 1991. *Waterhuishoudingsplan Overijssel*.
- Provincie Overijssel 1992. *Beleidsplan natuur en landschap Overijssel 1992-1998*.
- Provincie Overijssel 1994. *Stimulering particulier beheer van natuur, bos en landschap*.
- Provincie Overijssel 1995. *Milieubeleidsplan Overijssel 1995-2000*.
- Provincie Overijssel 1995. *Landschapsnotitie Overijssel*.
- Reyngoud, J. 1984. *De Reest*. Operationele groep Directie van de Visserijen.
- Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening 1978. *Nota Peilsverandering Hoogeteense Vaart westelijk van de Osseluis*.
- RIVM 1989. *Nationale milieuverkenning 2*.
- Schepers, C.M., Bokhorst J.G. en C.W.M. van Scharenburg 1977. *Integraal structuurplan Noorden des Lands, Regionaal milieuonderzoek, deelrapport: Reestdal*. Provincie Overijssel, Zwolle.
- Sikkema, K. 1981. *Relatienotagebied De Reest*. Een ecologische vegetatiekartering. Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek, Wageningen.
- Stichting Het Drentse Landschap (E.W.G. van der Bilt) 1984. *Boscomplexen en landschapselementen op het landgoed "de Havixhorst"*. Beheersvisie/werkplan middellange termijn. Stichting Het Drentse Landschap, Assen.
- Stichting Het Drentse Landschap (E.W.G. van der Bilt) 1985. *Inventarisatie Reestdalgronden 1983*. Beheersadvies voor de periode 1985-1990. Stichting Het Drentse Landschap, Assen.
- Stichting Het Drentse Landschap (H.D. Heinemeyer en G. Nijland) 1992. *Beheersplan Takkenhoogte*. Stichting Het Drentse Landschap, Assen.
- Stichting Het Drentse Landschap 1993. *Kwartaalblad nr 0*. Assen.
- Stichting Het Overijssels Landschap 1989. *Beheersplan Reestdal 1990-1999*. Dalfsen.
- Stichting voor Bodemkartering en Provinciale Planologische Dienst van Drenthe 1987. *Op weg met het verleden, Cultuurhistorische kartering van Drenthe*. Provinciaal Bestuur van Drenthe, Assen.
- Stichting voor de Bodemkartering 1989. *Bodemkaart van Nederland: schaal 1:50.000 toelichting bij de kaartbladen 22 West Coevorden en 22 Oost Coevorden*. Staring Centrum, Wageningen.
- Vegter, U. 1991. *Hydro-ecologie van het Reestdal*. Stichting Het Drentse Landschap, Assen.
- Vegter, U. 1992. *Systeemonderzoek Reestdal*. Aanbevelingen voor water- en natuurbeheer, eindrapportage. Stichting "Het Drentse Landschap", Assen.
- Wansink, D. 1992. *Van nomade tot kasteelheer*. Uitgangspunten voor het beheer van de das in Drenthe. Consulentenschap NBLF Drenthe.

- Waterbolk, H.T. 1991. *Das Mittelalterliche Siedlungsweisen in Drenthe, Versuch einer synthese aus Archäologischer Sicht*, (Sonderdruck aus Siedlungen und Landesausbau zur Salierzeit, Teil 1: 47-108), Sigmaringen (D).
- Waterbolk, H.T. 1990. *Drenthe, Salland en Twente in de vroege Middeleeuwen, Overwegingen van een archeoloog*. Feestbundel D.P. Blok, 357-369, Hilversum.
- Waterbolk, H.T. 1978. *Terug naar Elp*. Uit: De historie herzien, Vijfde bundel "Historische avonden", uitgegeven door het Historisch Genootschap te Groningen ter gelegenheid van zijn honderdjarig bestaan, 183-215, Hilversum.
- Waterschap Riegnmeer 1991. *Waterkwantiteitsbeheersplan*. Zuidwolde.
- Wiertz, J. 1991. *De dussenpopulatie in Nederland 1960-1990*. RIN, Leersum.
- Zuiveringsschappen Drenthe en West-Overijssel 1992. *Aquatisch-ecologisch onderzoek van het Reestdal*. Zuiveringschap Drenthe en West-Overijssel, Assen.
- Zuiveringschap West-Overijssel 1994. *Integraal waterbeheersplan West-Overijssel en Noordoostpolder 1994-1998*.

Bijlagen

GEBIEDSVISIE NBL REEST

Onderstaande soorten zijn in het Reestdal aangetroffen. Voor verspreidingskaarten wordt verwezen naar Van Berkel (1989).

Egel, bosspitsmuis, dwergspitsmuis, waterspitsmuis, huisspitsmuis, mol, watervleermuis, meervleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, franjestaart, laatvlieger, rosse vleermuis, grootoorvleermuis, baardvleermuis, haas, konijn, eekhoorn, rosse woelmuis, woelrat, muskusrat, veldmuis, aardmuis, bosmuis, bruine rat, huismuis, vos, wezel, bunzing, steenmarter, das en ree.

De otter (nu in Nederland uitgestorven) is in 1958/59 nog in de Reest waargenomen.

Ook is er een melding van de otter uit meer recente jaren bekend: 14 juli 1987 (jaarverslag Stichting "Het Drentse Landschap" 1987).

BNLO	Beleidsplan natuur en landschap Overijssel
EHS	ecologische hoofdstructuur
HBO	herinrichting met bijzondere doelstelling
LNV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
MER	Milieueffectrapport
NBL	Natuur, Bos en Landschap
NBP	Natuurbeleidsplan
PNBP	Provinciaal natuurbeleidsplan
RAK	ruilverkavelingen met een administratief karakter
ROL	Regeling inzake onderhoudsovereenkomsten landschapselementen
ROLO	ROL Overijssel
VINEX	Vierde nota over de ruimtelijke ordening extra

Colofon

Tekst

Projektteam gebiedsvisie Reest

Eindredactie

Peter Venema

Tekst figuren en kaarten:

Sectie GIS/Kartografie Provincie Drenthe

Fotografie en tekeningen

Peter Venema

Grafische vormgeving

Albert Rademaker BNO

Pre-Press

Fotozetterij Von Hebel bv

Lithografie

Repro Groningen bv

Druk

Sectie Tekstverwerking en Reproductie Provincie Drenthe